S. EPIPHANIUS
DE
XII. GEMMIS.

S. EPIPHANI

Salaminis in Cypro Episcopi
DE XII. GEMMIS RATIONALIS
SUMMI SACERDOTIS HEBRAEORUM
LIBER AD DIODORUM

Prodit nunc primo ex antiqua versione Latina

OPERA ET STUDIO

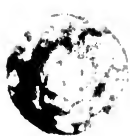
P. FRANC. FOGGINII

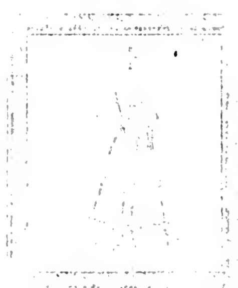
Qui & Notas adjecit.

ROMAE, TYPIS ZEMPELLIANIS AN. MDCCXLIII.

PRAESIDUM ADPROBATIONE.

BENEDICTO XIV.

PONTIFICI MAXIMO

PRINCIPI AUGUSTO

PETRUS FRANCISCUS FOGGINIUS

D. D. D.

UOD felix, faustum, fortunatumque sit, en iterum ad Tuos Pedes provolvor, BEATISSIME PATER, *libellum meum Numini, Majestatique Tuae dedicaturus. Continet hic haud inelegans* S. EPIPHANII *Salaminis in*

Cypro

Cypro Episcopi de Gemmis duodecim Rationalis Aaronici *Opusculum, quod non solum mea opera nunc primum editur, sed etiam meis animadversionibus, varioque commentario illustratur. Porrò etsi verebar, ne temere fieri videretur, ad Te cum hoc munusculo accedere; tamen Clementia illa Tua, qua* Exercitationes de Romano D. Petri itinere, & Episcopatu *excepisti, Tuaque illa plane singularis Humanitas, qua*

Meas esse aliquid putare nugas

minime es dedignatus, timentem me erexit, nec passa est, ut hanc, venerationis, & observantiae meae significationem Tibi dare praetermitterem. Praeterea ex eo etiam animosior ad Te venio, quod existimem, libellum Tibi me sistere, licet ex iis, quae a me scripta habet, fortassis nulla

ratio-

ratione commendandum , haud certè indignum Te , quod ſanctiſſimi aeque , ac doctiſſimi Eccleſiae Patris opus exhibeat , & illud a veteribus Scriptoribus , praecipue vero ab HIERONYMO *non vulgari commendatione celebratum . Quid autem quod ex Vaticana Bibliotheca erutum eſt ? Demum cum anecdotorum Syllogen in lucem emittere conſtituerim , varioſque in libros variis principibus viris dedicandos diſtribuere , illud , quod primum tenere locum volui , cuinam potius conſecrarem , quam Tibi mortalium omnium Dignitate maximo , & Auctoritate ? Itaque , cum haec ita ſint , tali dedicatione , ſatis probato officio me fungi arbitror , & illud Te in bonam partem accepturum fore , & aequis oculis viſurum non diffido . Sic ſoſpitator Deus plus ,*

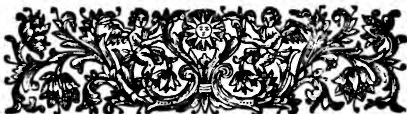
pluſ-

plusque Te sospitet: sic difficillimis hisce temporibus Augustior semper videare: sic

> Serus in Caelum redeas, diuque
> Laetus intersis Populo Quirini,

ut hic, & tota Christiana Respublica, Te, cui in doctrina, cui in virtute, atque humanitate percipienda plurimum semper studii fuit, & temporis, Auspice, Duce, & Principe, experiatur, & sentiat diu, jure & vere summum illum Philosophum Platonem pronunciasse, tum denique fore beatas Respublicas, si aut docti, ac sapientes homines eas regere coepissent, aut ii, qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. Haec ego, ut Tibi benemerenti accidant, rite adprecor, & libens.

PRAE-

PRAEFATIO.

S. HIERONYMUM *testem nobis esse, quod* S. EPIPHANIUS *Librum scripsit de Gemmis* XII. *Rationalis summi Sacerdotis Hebraeorum*.

§. I.

Anctum EPIPHANIUM, Constantiae, seu Salaminis in Cypro Episcopum, virum omnium virtutum genere, & multiplici doctrina clarissimum, Aerae Christianae saeculo quarto magnum Ecclesiae Graecae praesidium, & decus, Librum quemdam scripsisse *de gemmis* XII. *Rationalis summi Sacerdotis Hebraeorum* testis est nobis, vir summa auctoritate, & religione, & fide, S. HIERONYMUS, qui in epistola ad Fabiolam, a qua, ut *de Aaron sacerdotio, & vestimentis scriberet*, rogabatur, postquam nonnulla de Rationali commentatus fuerit, subdit: *Sufficiat, quod & sanctus Papa* EPIPHANIUS *egregium super hoc volumen edidit, quod si legere volueris, plenissimam scientiam consequere*.

Neque vero solum in hoc loco, sed alibi quoque hujusce Libri ab EPIPHANIO scripti testimonium dat S. HIERONYMUS. *Libro* XV. *Comment in cap.* LIV. ISAIAE ait: *De natura autem duodecim lapidum, atque gemmarum non est hujus tem-*

poris

poris dicere, *cum & Graecorum plurimi scripserint & Latinorum*, *e quibus duos tantummodo nominabo*, *virum sanctae & venerabilis memoriae Episcopum* EPIPHANIUM, *qui insigne nobis ingenii*, *& eruditionis suae reliquit volumen*, *quod inscripsit* περὶ λίθων, *& Plinium &c.* Demum *lib.* IX. *Commentariorum in cap.* XXVIII. EZECHIELIS illud etiam memorat, nempe librum ab ipso EPIPHANIO se accepisse dono: *Super quibus* [de gemmis Rationalis loquitur] *& vir sanctus*, EPIPHANIUS *Episcopus*, *proprium volumen mihi praesens tradidit*.

Libri de XII. *gemmis ab* EPIPHANIO *scripti extare fragmenta apud* FACUNDUM *Hermianensem*, *&* ANASTASIUM *Sinaitam*.

§. II.

Porro nec desunt alii scriptores antiqui, qui Libro EPIPHANII περὶ λίθων usi fuerint, & eos recensere aequum bonumque esse nullus dubito, non tantum, ut Libri illius pretium magis magisque appareat, sed etiam ut tempora, quibus ille prae litteratorum hominum manibus fuit, innotescant.

Itaque FACUNDUS Hermianensis in Africa Episcopus *capite* II. *libri* IV. ex duodecim illis, quos medio circiter sexto Ecclesiae saeculo *pro Defensione Trium Capitulorum Concilii Calchedonensis ad Justinianum Imperatorem* obtulit, & nos typis editos habemus cura & studio SIRMONDI, epistolam Latine vertit, ac refert, qua liber hic Diodoro Episcopo ab EPIPHANIO dedicatur, utpote qui eodem Diodoro volente conceptus, & exaratus.

FACUNDO ferme aequalis fuit ANASTASIUS ille Sinaita, qui Antiochenam Cathedram est adeptus An. Chr. DLXI. & hic quoque *Quaest.* XL. ubi de vestibus Sacerdotis Summi Hebraeorum sermonem habet, omnia illa, quae EPIPHANIUS in Libro *de gemmis* narrat, in epitomen contrahit sub hoc titulo: Τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου περὶ τῶν ἐν τῷ λογίῳ τοῦ ἱερέως ἱματ-

ἐμπεπηγμένων ιβ. λίθων. *S. Epiphanii de duodecim gemmis in Rationali Sacerdotis infixis*. Et iterum *Quaest.* XLV. de Samaritanis loquens ex eodem libro plura describit: hic tamen eum laudat sub hoc alio titulo: Ἐπιφανίου ἐκ τοῦ πρὸς Διόδωρον. *Epiphanii ad Diodorum*.

ANDREAM & ARETHAM *Caesareenses Archiepiscopos* EPIPHANII *Libro de* XII. *gemmis esse usos in suis ad Apocalypsin Commentariis*.

§. III.

Praeterea EPIPHANIUM *de gemmis* bis laudatum offendi commentarios illos in Apocalypsin legens, qui licet, LAMBECIO teste *lib.* IV. *Commentariorum Bibl. Caesareae Vindobonensis &c.* adtribuantur ORIGENI in Cod. CLXXIII. & Cod. CLXXIV. cuidam METHODIO Monacho, nec desit quidam etiam Codex a MONTFAUCONIO memoratus *Diar. Ital. pag.* CCXXI. eos tribuens ANDREAE Cretensi, tamen, ut recte monet OUDINUS in *Commentario de Scriptoribus & scriptis Ecclesiasticis &c. tom.* II. *pag.* XCIV. ANDREAE Caesareensi in Cappadocia Archiepiscopo, sub cujus nomine editi primum sunt a PELTANO, major & melior Codicũ pars adjudicat; & eos inter (ne aliorum studio jam notos factos comemorem) qui sub manu mihi est, Codex in papyro nitide scriptus, Manuscriptorũ Bibliothecae Corsinianae DCCCXXVIII. Incipit hic: ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ Ἀνδρέου Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, Ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ ΙΩΑΝΝΟΥ τοῦ θεολόγου. SANCTI PATRIS NOSTRI *Andreae Archiepiscopi Caesareae Cappadociae Commentarius in Apocalypsin Sancti Apostoli & Evangelistae* JOANNIS *Theologi*. Incerta est ANDREAE Caesareensis aetas; multo tamen probabiliter ex conjecturis, quas OUDINUS congessit, consuaderi arbitror nono seculo scripsisse. Locus autẽ, in quo EPIPHANII Librum *de gemmis* laudat, est *cap.* x. ubi de lapide Sardio loquens ait: λέγει γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος τοῦτον τὸν λίθον ἰατρεύειν οἰδήματά τε καὶ τὰς ἀπὸ σιδήρου πληγὰς ἐπιχειρόμενον: *sane, ut*

ma-

magnus EPIPHANIUS *dicit*, *non modo tumoribus*, *si commode adhibeatur*, *medetur*, *verum etiam ferro illatis vulneribus*. Et *cap.* LXVII. postquam duodecim lapides, quos S. JOANNES nominat *Apoc. cap.* XXI. secundùm varium eorumdem colorem, aut vim singulis Apostolis accommodaverit, subdit: ταῦτα δὲ ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου περὶ λίθων εἰρημένων, καὶ ὅπως (ὑπ' αὐτοῦ), τοῖς Φυλάρχοις τοῦ Ἰσραὴλ προσηρμοσμένων &c. *Haec autem ex iis in medium adtulimus*, *quae* S. EPIPHANIUS *de lapidibus istis disseruit*, *Tribuumque Israelis Principibus accommodavit &c.*

Porro, quae primum ex *cap.* X. *Commentariorum* ANDREAE retulimus, alius quoque Caesareensis Archiepiscopus decimo Ecclesiae saeculo ineunte clarus ARETHAS nomine, repetit *cap.* item X. *Commentariorum* in eumdem S. JOANNIS librum Apocalypseos, quos nimirum ita concinnavit, ut non solum sententias, sed ipsa etiam verba saepe saepius transcribat ex illis ANDREAE, quibus, cum eos auctor imperfectos reliquisset, ultimam etiam manum jam imposuerat, si fides habenda est Calligrapho interpretationis Armenae *Commentariorum* ANDREAE, quae ms. exstat in Bibl. Regia, ut comperi ex ejus mss. Codicum Catalogo *Tom.* I. *pag.* LXXVII. Etiam *cap.* LXXVII. utitur quidem ARETHAS iis, quae ANDREAS ex EPIPHANII eruditione acceperat, sed non ut ille in eo quoque capite eum nominat.

Atque hoc loco non incommodum videtur, non praeterire, quam habemus *Commentariorum* ANDREAE versionem Latinam a PELTANO factam *cap.* X. Sardio virtutes dare, quas, Graeco textu non invito, multo satius Jaspidi tribuisset. *Apocalypseos cap.* IV. *vers.* III. Jaspidi & Sardio Deus comparatur: *Qui sedebat similis erat aspectui lapidis Jaspidis*, *& Sardinis*. ANDREAS optime adnotat: τῆς μὲν ἰάσπιδος σημαινούσης, ὡς χλοερᾶς (ὄσης,) ὁμοῦ τὸ ἀειθαλὲς καὶ φερέσβιον καὶ τροφῆς χορηγὸν τῆς θείας φύσεως, διὰ τὸ πᾶν σπέρμα χλοηφορεῖν. ὡς τούτῳ δὲ, καὶ τὸ φοβερὸν τοῖς ὑπεναντίοις. φασὶ γὰρ τὴν ἴασπιν, φοβερὰν εἶναι θηρίοις καὶ φάσμασι. μετὰ τοῦτο δὲ, καὶ τῶν ἐπιδεχομένων τὴν ψυχικὴν ἴασιν, τὸ θεραπευτικόν. λέγει γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος, τοῦτον τὸν λίθον ἰατρεύειν οἰδήματά τε καὶ τὰς ἀπὸ σιδήρου

πληγάς,

πληγαῖς, ἐπιχειρούμενον: nempe, ut PELTANUS vertit: *Jaspidi quidem, quod is viridis existat, suaque viriditate Divinae naturae symbolum praeseferat. Haec namque semper floret, & viret, vitamque & escam viventibus omnibus praestat. Sed & omne quoque terrae semen viridem herbam fundere solet. Assimilatur ad haec Sardio, ob terrorem, quem hostibus incutere natus est. Ajunt namque Sardium feris spectrisque terribilem videri; vi praeterea, quam natura insitum habet, aegra corpora sanare solitum. Sane, ut magno Epiphanio placet, non modo tumoribus, si commode adhibeatur, medetur, verum etiam ferro illatis vulneribus*. Itaque audacter nimis dictum puto a PELTANO: *assimilatur ad haec Sardio &c.* cum in Graeco vox *Sardio* non sit; & contra Graeci textus fidem sunt illa: *ajunt namque Sardium &c.* Graecus enim textus habet: φασὶ τὸ τὴν ἴασιν. De Sardio tum primum loqui ANDREAS videtur, cum ait: μετὰ τοῦτο δὲ &c. & si quis velit post haec deesse aliquid, non pugno. Emendationis autem ratio ex EPIPHANIO, quem ANDREAS eo loci sequitur, praecipue constat. Hic neutiquam de Sardio, cui solum sanandi, & fugandi mala virtutem tribuit; sed de Jaspide praedicat feris spectrisque terribilem videri scribens: *hunc, ut ajunt, qui fabulosa referunt, bestiae in agro metuunt, aliaque portenta*. Quocirca ANDREAE mens, quod spectat ad comparationem, qua utitur Apostolus JOANNES, ea esse videtur: Jaspidem tum naturae, tum potentiae, & justitiae, Sardium vero misericordiae Dei esse Symbolum, qui semper idem est, qui fortiter, suaviterque omnia disponit, & iram sicut misericordiam effundit.

Porro quod de *Commentariis* ANDREAE diximus, pro emendatione etiam *Commentariorum* ARETHAE facere volumus, ita ut animadvertamus, aut eorum Graecum textum cum Latina versione esse reformandum, aut ARETHAM, quae EPIPHANIUS distinguit, EPIPHANIUM dum laudat, turpiter confudisse.

PRO-

PROCOPIUM *Gazaeum ex Libro* EPIPHANII *de* XII. *gemmis*, *quae de montibus Garizim & Gebal memorat descripsisse* : THEOPHANEM *autem Cerameum*, *quae narrat de Samaritanis*.

§. I V.

Sed ut illuc, unde haud temere discessimus, revertamur : igitur HIERONYMUS, FACUNDUS Hermianensis, ANASTASIUS Sinaita, ANDREAS, & ARETHAS Caesareenses Archiepiscopi, ii omnes sunt, quos Scriptores inter antiquos mihi contigit invenire usque adhuc S. EPIPHANII Librum *de gemmis* diserte laudantes. At vero invenisse, certe arbitror & alios duos, qui eo usi sunt, licet tacito EPIPHANII nomine relicto, PROCOPIUM dico Gazaeum, & THEOPHANEM Cerameum Tauromiuii Archiepiscopum.

PROCOPIUS Gazaeus gente, arte vero Sophista, Justino Thrace imperante, daruit an. Ch. circiter DXX., & cetera inter ejus scripta, exstat adhuc luculentissimus in Octateuchum Commentarius ex Orthodoxorum Patrum scriptis singulari delectu ab eo excerptus, summaque contextus industria, qui laudatur a PHOTIO *in Bibl. Cod.* CCVI. & prodiit jam Latinus Tiguri an. 1555. Aliis Graecis Latinisque, ut vocant, Catenis adnumerari hic certe debet; Commentariis nempe, illis in Sacras Litteras ex scriptis variorum Auctorum collectis: & quamvis tales Commentarii cuique auctoritati Auctoris sui nomen adscribere soleant, quod in *Comment.* PROCOPII minime apparet, ingenuus tamen PROCOPIUS fatetur ex libris veterum eum collegisse; & nomina Auctorum adponere ob illud fortasse praeteriit, quod eorum auctoritatibus ita utatur, ut modo brevius sententiam comprehendere, modo vero alio deductas res eis interserere, religioni sibi nequaquam ducat, quomodo quidem animadvertere est pag. CCCCXXXIX. ubi *Deuteronomium* illustrans ad v. XXIX. *cap.* XII. apposite, in multis epitomatum, in multis etiam integrum describit

quic-

quicquid EPIPHANIUS in hoc Libro disputat de situ montium Garizim & Gebal: alio tamen desumtum interserens numerum Sacerdotum abscondentium Idola, quos *septuaginta* fuisse refert; & ubi EPIPHANIUS ait, Garizim habuisse gradus *plurimos, & ut ajunt quidam, mille quingentos & supra*, iste hos gradus fuisse scribit *mille sexcentos & unum*. Praeterea docet Somoron fuisse antiquum nomen montis illius, ad cujus radices Sichem erat: sed fortasse ex ipso EPIPHANIO id colligi putavit; quod autem scribit de intervallo a Galgal ad Jericho in Libro, quem edimus, certe non apparet, sed in illo, quo unico uti debuimus, librarii oscitantia praetermissum esse videtur. Exstant autem in hoc PROCOPII Commentario & quaedam alia, quae ex EPIPHANII Libro *de gemmis* accepta si quis conjectet, adversari nolo, nempe illa, quae afferuntur a PROCOPIO ad *Exodum pag.* CCCII. & exponunt quid mystice Rationale Aaronicum significaret. EPIPHANII ingenium ea quidem minime dedecent, & in eo Libro EPIPHANIUM persecutum esse mysticam Rationalis, & pretiosorum ejus lapidum significationem indubium est, cum ipse in Epistola Libro praefixa hoc quoque in eo sibi proponat pertractandum. Certiores rei ipse Liber nos facere posset, sed mancum invenimus. Si quando inveniatur integer, fortassis & quae HIERONYMUS de Mysteriis Rationalis scripsit, mutuasse illine intelligetur. Praetereo è diversis locis collectas HIERONYMI sententias in hanc rem, quod jam collegerit LIPOMANNUS in sua Catena *ad Exodum pag.* CCLXXXVII. Sed haec omittamus.

Venio nunc ad THEOPHANEM Cerameum Taurominii Archiepiscopum, & Rogerio II. Siciliam obtinente illustrem, ut probat OUDINUS *in Comment. &c. tom.* II. *col.* CIↃCLXXXV. Scripsit hic Homilias plures, quas Graece & Latine edidit Parisiis an. CIↃIↃCXLIV. FRANCISCUS SCORSUS S.J., & has inter trigesima ea est, in qua, ubi de Samaritanis agitur, ex EPIPHANII libro *de Gemmis* multa esse compilata videntur.

tur. Certe cum iis, quae ille narrat, omnino concordant, quae narrat THEOPHANES, si excipias, quod hic Oratorum more verbosior rem exprimit, ornatiorique oratione.

Jam vero dummodo haec, quae de THEOPHANE dixi, vana non sim auguratus conjectura, THEOPHANES igitur recentior est Auctor, quem EPIPHANII Libro *de Gemmis* usum esse novi. Puto autem jam tum rarum fuisse factum, quum ne PHOTIUS quidem ejus meminerit, & jamdiu quidem ita erat ignotus, ut doctissimi critici lugerent, ut perditum, fere ac Librum illum, quem de eadem re scripsit SEPTIMIUS TERTULLIANUS secundum indicem operum ejus, ubi eum adnotatum invenisse se tradit HIERONYMUS *in Epistola ad Fabiolam* superius quoque laud., quae in *Ed. Veron. &c.* est LXIV.

De Epitome Libri S. EPIPHANII *de* XII. *gemmis a* GESNERO *edita, & de alia ab* ANASTASIO *Sinaita exarata.*

§. V.

Edidit sane CONRADUS GESNERUS in collectione Librorum *de omni rerum fossilium genere* agentium Tiguri anno CIↃDLXXXV. opusculum quoddam *de gemmis* XII. *Rationalis*, & EPIPHANIO adtribuit, sed licet illud & postea pluries sub eodem nomine typis recusum fuerit, haud tamen aliud revera erat, quam Epitome Libri de eo argumento ab EPIPHANIO conscripti, etsi aliquanto prolixior Epitome alia, quam cum interpretatione TURRIANI accepit a SCHOTTO, ediditque in sua Operum S. EPIPHANII editione PETAVIUS *tom.* II. *pag.* CCXXXIII., & deinde deprehendit meram esse ANASTASII Sinaitae Epitomen, quae extra corpus operis ANASTASII, & in nonnullis Vaticanis Codicibus descripta legitur, fortassis quod cum perrarus ipse EPIPHANII Liber factus esset, illa ejus Epitome in pretio maxime haberetur; nisi quis malit, immovero Epitomen ANASTASII, aut illam aliam a GESNERO editam, cujus auctorem ignoramus, Libro

EPI-

EPIPHANII adtulisse perniciem, quemadmodum solent primigeniis libris adferre hujus generis scripta.

Quamobrem JOANNES ALBERTUS FABRICIUS, licet nemini in librorum cognitione secundus, *lib.* V. *Bibl. Graecae cap.* XI. §. IV. *n.* VII. injuria quidem pronunciat, *Caveum praeter rem librum de lapidibus inter inedita Epiphanii retulisse*, & ipse quidem potius reprehendendus est, qui Epitomen pro Libro ipso EPIPHANII minus cautus accipiens, illum fuisse editum asserit a PETAVIO *tom.* II. *Op.* S. EPIPHANII, & a MATTHIA HILLERO *in libro de* XII. *Gemmis in Pectorali Summi Pontificis*, nec non *in Syntagmatis ejus Hermeneuticis*. Praeterea vero male etiam docet, GESNERUM edidisse Epitomen ab ANASTASIO Sinaita confectam, & a PETAVIO quoque editam *tom.* II. *pag.* CCXXXIII., cum GESNERUS illam aliam ediderit, quae apud PETAVIUM exstat *pag.* CCXXV. Demum illud quoque adiicit FABRICIUS, eos falli, qui librum *de Gemmis* EPIPHANIO abjudicant, & rectè quidem de hoc censet, si qui forte sint, qui EPIPHANIUM in hanc rem scripsisse aliquid negent, sed qui EPIPHANIO, quod ipse EPIPHANII esse sibi consuadet, abjudicant, minime quidem falluntur.

Opusculum *de Gemmis* a GESNERO, aliisque editum jamdiu profecto brevitate sua aliud se esse prodiderat, ac librum illum, quem HIERONYMUS *insigne volumen* dixit, & aptissimum, unde *plenissimam de Rationali Aaronico scientiam consequi* Fabiola potuisset. Quid quod neutiquam ab Epistola incipit, unde primigenium EPIPHANII Scriptum initium sumsisse testis erat FACUNDUS Hermianensis?

Sed haec sunt quidem talia, ut nullus emunctae naris homo, ad rem propius accedens, dubitare debuerit, jure & merito ab EPIPHANIO abjudicandum esse, quod sub ejus nomine circumferebatur opusculum *de Gemmis* a GESNERO vulgatum; crassiores tamen litterati rei certiores fieri luculentius non poterant, quam si ob eorum oculos poneretur primigenius ipse S. EPIPHANII Liber, ubi eum, ut modo factum est, reperire contigisset.

De Codicibus mss., unde eruta est Latina versio Libri S. EPIPHANII *de Gemmis; & quid praestitum sit in ejus editione.*

§. VI.

Locus, ubi illum offendi primo, chartaceus Codex est in fol. ex mss. Codicibus Bibliothecae Corsiniorum DCCCXVII. quem non aetate quidem, quae vix c. annos superare mihi videbatur, sed rebus, quas primo statim intuitu continere intellexi, considerandum ratus, diligenter evolvi, nec vanus sensi integrum antiquissimi alicujus codicis exemplum esse: ea enim opinione Bibliothecam Vaticanam consulens, ditissimum veterum mss. thesaurum, codicem vere pretiosum, unde Corsinianus, aliique huic similes in eadem Vaticana Bibliotheca a me visi, exorti sunt, adservatum inveni.

Est hic in charta pergamena in fol., & notatur numero MMMMDCCCCLXI. praeter illud autem, quod edimus, opusculum, multas Romanorum Pontificum, & Imperatorum Epistolas continet, quarum seriem diligentius evolvisse minime piget, deprehendi enim mea cum voluptate, bono autem non meo solum, ut puto, sed communi omnium, eum esse Codicem Vaticanum, ex quo BARONIUS pulcherrima Christianae antiquitatis monumenta ad tertii, & quarti saeculi Ecclesiae historiam illustrandam in suos Annales derivavit, eum saepe Vaticanũ Codicem appellans, interdum vero *pervetustum Codicem Vaticanum, in quo scriptae sunt Epistolae complurium Romanorum Pontificum,* ut ad an.Ch. CCCLXVIII. §. II. & modo *Codicem illum, ubi descriptae habentur plures Pontificum Romanorum Epistolae*, ut ad an. CCCLXXXI. §. I. & CCCLXXXV. §. V. Quod autem exhibet primum, libellus est Schismaticorum Marcellini atque Faustini, quem hinc sane descriptum vulgasse videtur SIRMONDUS, & hic certum ẽst quidem vidisse BARONIUM, qui ad an. CCCLXV. §. XIX. ait: *Id quidem ex ipso Schismaticorum libello Marcellini atque Faustini*

col-

colligitur, quem antiquitus scriptum Vaticana Bibliotheca nobis exhibuit.

Erat olim iste Codex celeberrimi Card. GUILLELMI SIRLETI, secundum quod nota quaedam admonet, quae in prima pagina occurrit: *Emptum ex libris Cardinalis Sirleti*. In ultima autem pagina adnotatum est, eum fuisse jam Monasterii Sanctae Crucis Avellanae, & acquisivisse DAMIANUM: sub altera enim hujusce paginae, ut ajunt, columna legitur: *Liber est Monasterii S. Crucis Fontis Avellane Eugubine Dioecesis*: sub altera: *Hunc librum acquisivit Don Damianus S.* ✠.

Porro haec ultima nota antiquissimis litteris exarata, Codici ex iis, quae continet, longe pretiosissimo, plurimum sane auget & pretium & decus, cum certae antiquitatis eum faciat; nam, etsi plusquam septingentorum annorum aetatem statim redolet, tamen tali nota rem ita esse certo judicio cognoscimus. Ecquem nam, statim ac talem Codicem Monasterio S. Crucis Avellanae acquisitum a DAMIANO fuisse intellexerit, PETRUS ille DAMIANUS non subit sanctitate vitae, magistratibus, & scriptis celeberrimus, qui monasticam vitam in illo Monasterio iniit, & medium circiter saeculum Ecclesiae undecimum illi praefuit?

Verum quae quidem mala obvenerunt alite illa sunt, non integrum EPIPHANII Librum, sed ejus partem, praeterea non Graecum contextum, sed Latinam versionem tantummodo in Vat. Codice exhiberi, & hanc saepe minus felicem, ita ut barbariem suam non solum in vocabulis prodat, sed interdum etiam contra leges Latinae grammaticae peccare videatur. Sed hoc cum non raro Scriptoris potius vitio, quam interpretis existimaverim factum, crassiores quosdam soloecismos typis committere minime passus sum, & quod ad Orthographiam spectat, quae magis communis apud doctos homines nunc est, passim adhibui, illam Codicis servans nonnullis solum in locis, ubi visa est mihi Philologorum animadversione non indigna. Porro loca corrupta, quae restituere

difficile non fuit, restitui quidem, sed ea, quae non sine aliquo additamento restitui posse arbitrabar, & quae aut non erat, aut non subiit restituendi modus, in mendo cubare reliqui, interdum ea esse corrupta in Notis monens, interdum tamen ne hoc quidem praestans, utpote illius minus solicitus, quod tale noveram, ut aequus Lector nec velit, nec nolit.

Quod spectat ad contextum Graecum, de eo inquirere non omisi, adhuc tamen factum est frustra. Cum apud MONTFAUCONIUM *Diar.Ital.p.*ccxv. ubi BibliothecamMonachorũ S.Basilii Romae,festivissima mss.Graecorũ Codicũ copia PETRI MENNITII studio locupletatam describit, legissem: *Epiphanii ad Diodorum Epistola*: in magnam spem reperiendi illum veneram, sed inanis spes ista fuit, quod revera nulla reperire sit eos inter Codices Epistola EPIPHANII ad Diodorum, sed solum Cod. xx. & xcix. Epistolam exhibent illam ad Diodorum Tarsi, quae differit de Matrimonio cum sorore uxoris mortuae, & in novissima editione Operum s. BASILII, qui ejus est auctor, reperitur *tom.* III. *pag.* ccxlix. Interea tamen admonere non praeteribo, quod si quis umquam ad novam Operum EPIPHANII editionem Graecam & Latinam adornandam animum manusque admoverit, quod futurum non dubito, cum PETAVII illam negligentius esse factam neminem lateat, ubi integer Libri *de Gemmis* contextus Graecus neque dum inventus sit, ad Latinam ejus versionem, quam edimus, Graeca verba non raro apponere poterit, si utramque Epitomen consulat, & Sacras Litteras a LXX. in Graecum versas, demum Graecos illos Scriptores, qui eo Libro usos esse dixi.

De pretio, & usu Fragmenti Libri de Gemmis EPIPHANII, *quod exhibet Codex Vaticanus.*

§. VII.

At vero, quod certe incommodum accessit maximum illud est, in Vaticano Codice EPIPHANII Librum exhiberi mu-

tilum. Quid tamen facerem? Edidi qualem inveni, & neminem sane fore puto, qui velit idcirco anecdoton despectui habendum me edidisse. Quod prolixioris operis fragmentum edam non integrum opus, caussa neutiquam talis est, ut quispiam merito me, & hunc Libellum meum calumniari possit & damnare. Nam praeterquamquod hujus fragmenti auctoritate certiores facti sumus, nequaquam EPIPHANII esse opus, qui sub ejus nomine editus fuit a GESNERO, aliisque *de* XII. *Gemmis Rationalis Aaronis* Liber, quod quidem unum me facile tuetur, & curam meam, qualiscumque illa fuerit, commendat: enimvero SS. PP. scripta ea sunt, ut non solum quodcumque illorum insigne fragmentum, quale est a me editum, sed qualecumque, & operam nostram, & publicam lucem mereatur.

Quod si gravissimi homines dignam se operam existimarunt veterum Poetarum, ceterorumque profanorum scriptorum fragmenta colligere, & vulgare, quis est non infirmo, ne dicam optimo, & splendidissimo, ingenio praeditus, qui non praeclare magis commendandum arbitretur studere, ne lateant reliquiae quaecumque earum rerum, quas SS. Patres ut monumentis mandarent litteris consignarunt: praecipue vero si de illis loquimur Patribus, qui ampliori eruditionis, & doctrinae laude celebrantur, qualis certe est EPIPHANIUS?

Quid? Nonne ille ipse *de* XII. *Gemmis* Liber praecipuo honore habendus erit, qui *egregium & insigne ingenii & eruditionis* EPIPHANII *volumen* dici meruit? Quid? Nonne in hoc etiam istius Libri fragmento plura sunt satis diligenter, atque subtiliter pertractata: & aliquid etiam a nemine fortassis alio acceptum hactenus, quale esse videtur illud de nomine, quo Samaritanae Litterae, & Hebraeorum appellabantur?

Demum multi olim *de Gemmis* scripsisse scimus, quorum longa apud HILLERUM exstat series, sed jam ferme

om-

omnes tulit aetas, quocirca eo quoque magis plurimi hic aestimandus est S. EPIPHANII Commentarius, ubi de duodecim pretiosioribus Gemmis copiose disseritur. Nec volo indictum sanctissimum virum non solum eruditionem suam in hoc opere luculenter ostendere, sed prudentiam quoque; cum enim miras singulis Gemmis adsertas virtutes referat, ingenuus fabulosas passim vocat, ita ut liceat hinc haud levi conjectura augurari, quae alias minus vera profert ex libris hausisse apocryphis, quibus cum pietatem fovere viderentur, multa adhuc erat auctoritas, nec facile aut tutum erat adversari, eorum mala fide neque dum satis comperta atque probata. Imposuerunt Libri isti aliis quoque multis doctissimis viris primaevae Ecclesiae; mendacium enim bene conceptum, callideque vulgatum sagaciores etiam homines interdum fallit, neque principio, sed procedente tempore, quale est, solet tuto cognosci. Accedit, quod cum libris illis vulgo ab Haereticis haberetur fides, fortassis & illis quoque proficiendum esse in disputationibus contra Haereticos credebatur. Haec autem admoneo non inconsulto. Non deerunt in Auctorum errores inquirentes homines, non ut caveant, sed ut vituperent, homines vaniloqui, & maledicendo famam & gratiam otiosorum aucupantes, qui Librum hunc, EPIPHANII nomine audito, contemnant; verum si recte existimemus, peccavit sane non semel in Chronologicis EPIPHANIUS, & interdum minus certis narrationibus nimis fidit, tamen haec, a quibus fere nemo expers omnino fuit ex iis praesertim, qui multa scripserunt, ejus existimationis & auctoritatis quidquam detrahere minime valent, & fateamur nihilosecius oportet, ejus scripta veterum Monumentorum Ecclesiae fodinam esse, ut ita loquar, locupletissimam, & plane dignam, ut eorum Auctor *apud Graecos inter magnos* haberetur, ut quidem habebatur, referente AUGUSTINO in Libro *de Haeresibus ad Quodvultdeum haer.* LVII., & quorum pigere minime debuerit virũ Hebraicis, Syriacis,
Grae-

Graecis, Latinis, Aegyptiisque litteris eruditū, qualis erat EPIPHANIUS, idcirco πεντάγλωττος ab HIERONYMO praeclare dictus *in Apol.* I. *adv. Rufinum*.

De Notis adjectis ad Librum EPIPHANII *de Gemmis*.

§. VIII.

Est autem nunc a loco minime alienum & de meis animadversionibus in Librum EPIPHANII pauca dicere. Eas igitur adposui, quas aut necessarias, aut multum utiles ad sententiam intelligendam ratus sum, aut saltem futuras non ingratas, vel quod in eis antiquum aliquem, aut recentem scriptorem emendarem, vel quod aliquid rari eis interserere contigerit, aut a nemine alio, quod scirem, satis luculenter pertractatum. Ceterum multo quidem plures afferre potuissem, si de coloribus, speciebus, veris fictisque virtutibus cujuscumque lapidis, & de aliis hujus generis rebus disserere voluissem, sed abstinui consulto, ne supervacaneam rem fecisse, & ne hypocrisim quamdam scientiae, cum tamen omnis ostentationis suspicio ingenuo cuique homini vitanda sit, affectasse viderer. Scilicet Epitomen Libri hujus EPIPHANII doctissimi jam viri illustrarunt, CONRADUS GESNERUS Corollario post eam addito, & MATTHAEUS HILLERUS perpetuis notis exornans, eaque omnia, quae SALMASIUS in *Exercitationibus Plinianis* de illa adnotat, suis locis adponens; de Gemmis autem Rationale Aaronis exornantibus Sacrarum Litterarum interpretes, & de Hebraicis Antiquitatibus tractantes Scriptores agunt omnes, & BRAUNIUS de singulis singulari capite ita subtiliter, & copiose disseruit lib. II. eruditissimi Operis, quod *De vestitu Sacerdotum Hebraeorum* scripsit, ut nihil desiderandum sit exquisitius.

At enim, jejune tamen & nimis exiliter dictum est in notis de Diodoro illo, cui Librum *de Gemmis* EPIPHANIUS dica-

dicavit. Nempe hic fore futurum, ut de eo commodius, & paullo liberius ageremus, arbitrabamur: neque enim levis, aut illepidae disputationis argumentum esse videtur.

Cuinam Diodoro Episcopo, Librum suum de Gemmis EPIPHANIUS *dedicaverit.*

§. VIII.

Auctor nobis est FACUNDUS Hermianensis, Diodorum illum non esse alium, quam celeberrimum Episcopum Tarsi, cujus auditor Theodorus Mopsuestenus fuit, & S. Joannes Chrysostomus; titulus autem Epitomes a GESNERO editae Diodorum Episcopum Tyri eum vocat: Ἐπιφανίου Ἐπισκόπου Κύπρου πρὸς Διόδωρον Ἐπίσκοπον Τύρου περὶ τῶν δώδεκα λίθων &c. Neque vero addubitare licet ne aut Codicis Gesneriani scriptor, aut GESNERUS ipse Τύρου pro Ταρσοῦ acceperint scriptionis similitudine decepti. Multi sunt in Vaticana Bibl. mss. Codices, qui varias Libri EPIPHANII *de Gemmis* Epitomes continent, sed solum duo in titulo Diodorum nominant, nempe Codex LXXI. inter eos, qui Christinae Svecorum Reginae erant, *pag.* LXXXII. & Codex XXXIX. inter eos, qui erant Pii II. *pag.* CCXXVII. & uterque habet Τύρου. In *Catalogo* etiam mss. Codicum Bibl. Regiae *tom.* II. *pag.* CCCCII. inter cetera, quae indicantur esse in Cod. MDCCLXXXII. memoratur: *Epiphanius Episcopus Cypri ad Diodorum Tyri Episcopum de duodecim lapidibus in vestibus Aaronis*. Itaque quaestionis hujus status nascitur: erraverit ne FACUNDUS, an Auctor Epitomes.

Id autem, ut facilius, diligentius, atque distinctius expediamus, in primis optimum profecto erit animadvertere, ut plurimum non esse usos veteres, cum Episcopis scriberent, Episcopatus eorum locum exprimere; cujus rei exemplorum pleni sunt Libri. Epistolam etiam illam, qua cum EPIPHANIUS Diodoro Episcopo Librum *de Gemmis* misit, fuisse talem non solum mos iste suadet, sed praeterea ex eo comprobari

bari existimo, quod talis sit apud FACUNDUM, & talis quoque in Cod. Vaticano, unde ego illam accepi; neque est omittendum, quod etiam ANASTASIUS Sinaita Librum *de Gemmis* laudans sub nomine Libri EPIPHANII *ad Diodorum*, haec solum habet: Ἐπιφανίου πρὸς Διόδωρον. Hoc cognito, tum FACUNDUM, tum Epitomes Auctorem aliunde quidem potius, quam a titulo ipsius Epistolae EPIPHANII, mutuatos esse Diodori Episcopatus nomen, non immerito creditur. Cum autē FACUNDI auctoritas Anonymi scriptoris auctoritati comparabilis esse non videatur, eo magis quod FACUNDUS non multum post EPIPHANII aetatem claruerit, & inter Graecos diu versatus sit, sententiamque illam in libro ad Justinianum Imperatorem, & consulto quidem, ut Diodorum Tarsensem a Sanctis Patribus laudatum fuisse demonstret, inseruerit, quod FACUNDO sit standum, nonne primo intuitu facile, in mentem venit, & facile pro aequo habetur & tuto?

Verum contra sentit TILLEMONTIUS, qui FACUNDUM alias quoque Epistolas inferius describendas (duabus potissimum, quibuscum reliquae certe conveniunt, ad detegendū dolum sternentibus viam, & quarum altera ATHANASII est, altera quorumdam Episcoporum Aegypti) ad Diodorum Tarsensem perperam retulisse adeo animose contendit, ut demonstrare se illud putet. Enimvero gravissima sunt, quae ad hoc congerit, argumenta, *Not.* XCVIII., *&* XCIX. *de S. Athanas. &c.* Eorum partem repetit DUPINIUS in *Bibl. Auct. Eccl. tom.* II. *Par.* I. *pag.* CCXXXI.

Quamobrem aut negligentia, aut dedita opera in his peccaverit FACUNDUS, hinc certe plurimum fidei ejus auctoritati detrahitur, unde non semel convincitur in iis, quae, ad Diodorum Tarsensem spectant, aut judicio, aut fide, carens. Quid quod & de Theodoro Mopsuesteno agens, eum cum Theodoro Tyanensi confundit *lib.* VII. *cap.* VII. ut optime monuit SIRMONDUS? Itaque ergo nulla est caussa, qua miremur, quod etiam Epistolam EPIPHANII ad

Diodorum Tarſenſem miſſam dixerit, cum tamen ea eſſet miſſa Diodoro Tyri.

Et quidem, ubi rem diligentius expendamus, licet neque aetas Auctoris Epitomes, neque gens conſtet, neque eruditio, ejus tamen auctoritatem in hac re nonne illud maxime commendat, quod nulla occurrat ratio, qua ille pro Diodoro Tarſi Diodorum Tyri ſubſtitueret? FACUNDUS contra: eo quo ferebatur ſtudio inveniendi, qui Diodorum Tarſenſem commendaverint, facilè in eum errorem potuit labi, in quem alios multos ſimili ſtudio abreptos Scriptores lapſos ſcimus, referendi nimirum in eum, quem commendare ſtudebat, quidquid repererit ſcriptum in commendationem Epiſcopi, qui appellaretur Diodorus. Praeſentius FACUNDO fuiſſe videtur periculum, quod ejus aetate Diodorus Tyri minus fortaſſis notus erat, cum Diodorus Tarſi in ora hominum volitaret maxima quidem cum celebritate, aliis & doctum & pium praedicantibus, aliis vero ad ejus nominis damnationem adnitentibus, quod Theodori Mopſueſteni, & Neſtorii erroribus praetuliſſe facem exiſtimarent.

Sed haec errare potuiſſe FACUNDUM, & quidem facile, non autem quod revera erraverit comprobant. His poſitis, evincitur id ex auctoritate Codicum Epitomen, Libri EPIPHANII *de Gemmis* continentium, qui unanimiter ad Diodorum Tyri eſſe illum miſſum nos docent. Confirmatur inſuper pleniſſime, quod conjectare liceat, & accedente Epitomes auctoritate fere evidens ſit, prout cenſet TILLEMONTIUS, ad eumdem Diodorum miſſam eſſe EPIPHANII Epiſtolam, ad quem aliae illae duae Epiſtolae pertinent, nimirum Athanaſii, & Epiſcoporum Aegypti, de quibus certe ſatis conſtat ad Diodorum Tyri pertinere. Stat in eo harum Epiſtolarum & Epiſtolae EPIPHANII convenientia, quod in Epiſtola Epiſcoporum Aegypti, necnon in altera Petri Alexandrini, tam ATHANASIUS, quam

EPI-

EPIPHANIUS cum Diodoro illo, quem Episcopum Tyri esse pro certo damus, una simul conjunguntur, ubi Episcopi illi recensentur, quibus Apollinarius anathemate ausus est comminari. Nempe hinc Diodorum Tyri & EPIPHANIUM amicos fuisse intelligimus, & in eadem factione conjunctos, iisdemque obnoxios periculis.

Mihi vero haec Diodori Episcopi Tyri cum EPIPHANIO animi conjunctio, nescio quid in mentem revocat, quod puto equidem fortassis non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. Constat de EPIPHANII amicitia cum Diodoro Episcopo Tyri: putamusne autem constare etiam de amicitia cum Diodoro Tarsensi? Cum divisa esset tunc temporis Ecclesia Antiochena, duobus Episcopis eam sibi vindicantibus Flaviano, & Paulino, quorum uterque & patronos habebat suos, & sectatores: Flaviano Diodorus Tarsensis impense favebat, EPIPHANIUS autem Paulino: & insuper Diodorus Tarsensis magister fuit Jo. Chrysostomi, quem inter, & EPIPHANIUM haud leves quidem, licet utrinque sancto animo agitatas, inimicitias exarsisse non latet.

Inquiritur in tempus, quo EPIPHANIUS *Librum de Gemmis exaravit, & hinc eum Diodoro Tarsensi dedicatum non esse confirmatur.*

§. IX.

Sed ipsum etiam tempus, quo librum *de Gemmis* ab EPIPHANIO esse scriptum coniicio, FACUNDI errorem, in primis comprobare videtur. Nimirum cum HIERONYMUS Librum suum *de Scriptoribus Ecclesiasticis* scripsit, & nondum EPIPHANIUM *de Gemmis* scripsisse coniicio, & jam Diodorum Tarsi morte functum fuisse contendo.

Quod spectat ad illud primum: cum Librum hunc HIERONYMO ab EPIPHANIO esse datum dono sciamus, & facile sit cogitare id contigisse non multum post Libri ejusdem editionem; praeterea vero cum constet ab HIERONYMO

eum plurimi esse factum, ita ut non semel summis laudibus celebraverit data commemorandi illum occasione: ecquis eat inficias verosimillimum esse, quod neque dum scriptus ille esset A. Ch. CCCXCII., quo HIERONYMUS scripsit *Catalogum*, cum ibi ejus non meminerit, ubi de industria Ecclesiasticorum Scriptorum Opera recenset, inter quae etiam illa EPIPHANII? Equidem, cum HIERONYMUS *cap.* CXIV. de EPIPHANIO loquens, postquam ejus opus *de haeresibus* commemoraverit, subicit: *Superest usque hodie, & in extrema jam senectute varia cudit opera*; seu, ut alias legitur: *opuscula*; inter haec ipsa opuscula Librum etiam *de Gemmis* subintelligendum esse non dubito.

Neque vero quis putet, illud me imprudentem sine animadversione praeteriisse, hanc conjecturam multum roboris amittere posse, nisi constet HIERONYMUM & EPIPHANIUM convenisse posteaquam ille librum *de Scriptoribus Ecclesiasticis* scripserit, & anteaquam eum scriberet, quoniam scimus Librum *de Gemmis* dono accepisse ab EPIPHANIO, cum hic apud eum esset praesens. Animadverti equidem id quoque, sed inde probabiliorem fieri, non infirmari conjecturam meam sensi. Nimirum antea non semel convenisse scimus: convenerunt enim A. Ch. CCCLXXXII., quo EPIPHANIUS Romam venit: & convenerunt A. CCCLXXXV. quo HIERONYMUS in Cypro EPIPHANIUM invisit. Postea vero convenerunt A. CCCXCIV. & convenerunt Bethleem, quod sciens praedico, est enim profecto admonitione dignum, cum mirum in modum ad rem quadret phrasis illa HIERONYMI, qui cum scriberet: *Super quibus & vir Sanctus*, EPIPHANIUS *Episcopus*, *proprium volumen mihi praesens tradidit*: certe erat in Bethleem.

Demum conjecturae meae egregie favet quod HIERONYMUS tribus in libris EPIPHANIUM *de Gemmis* laudat, & singulos diu post A. Ch. CCCXCII. exaratos fuisse compertum est. Epistola ad Fabiolam data est A. CCCXCVII., aut superio-

riori: Commentaria in ISAIAM scripta sunt A. CCCCVIII., aut CCCCX.: & EZECHIELIS Commentaria in ipsa eorum Praefatione post Commentaria in ISAIAM exarata dicuntur.

Jamvero haud minus animose, & probabiliter contendo, cum HIERONYMUS *Catalogum* scripsit, Diodorum Tarsensem mortem jam obiisse. Suadetur hoc, ut TILLEMONTIUS quoque animadvertit *Not.* IV. *de Diodoro Tars. &c.* ex ipso *Catalogo*, in quo eum in vivis adhuc fuisse HIERONYMUS nequaquam memorat, ut de ceteris omnibus solet; quinetiam ea libertate de illo loquitur, qua si viveret, haud certè loqui esset ausus: scribit enim, saecularium litterarum eum fuisse ignarum, EUSEBIUM Emisenum minus feliciter esse imitatum, demum floruisse quidem magna doctrinae fama, sed magis cum esset Presbyter, quam cum Episcopus fuit. HIERONYMI verba *cap.* CXIX. haec sunt: *Diodorus, Tarsensis Episcopus, dum Antiochiae esset Presbyter magis claruit. Exstant ejus in Apostolum Commentarii, & multa alia ad Eusebii magis Emiseni characterem pertinentia: cujus cum sensum secutus sit, eloquentiam imitari non potuit, propter ignorantiam saecularium litterarum.*

At vero, haud ita est de Diodoro Episcopo Tyri. Nihil est, quo probemus A. Ch. CCCXCII. eum e vita excessisse. Acta Concilii Antiocheni, quod celebratum est An. CCCLXXIX. nec non Acta Concilii Constantinopolitani, quod celebratum est A. CCCLXXXI. recensent quidem inter Patres Episcopum Tyri nomine Zenonẽ; sed jamdiu novimus tunc temporis Episcopos in urbe Tyro duos fuisse; RUFFINUS enim, qui eadem tempestate claruit, postquã *Hist. lib.* II. *c.* XXI. Antiochenae Ecclesiae infando schismate divisae, duobus in ea Episcopis eodem tempore sedentibus Flaviano, & Paulino, meminerit, ita sequitur: *Hoc idem apud Tyrum fuit: ubi cum Diodorus, unus sane ex antiquis Catholicis Vir, & tentationum documentis probatus, Athanasii testimonio a Confessoribus esset Episcopus factus, modestia ejus contemta, alius a Meletii partibus ordinatur.*

Ex hac autem RUFFINI auctoritate non solum Tyrium Schisma, sed illud etiam opportunissime colligi posse video: Diodorum Tyri A. Ch. CCCXCII. Episcopatus annos XXX. ad summum numerare potuisse; Confessores enim illi, a quibus, RUFFINO teste, eum Ordinem accepit, ut recte TILLEMONTIUS reputat *Art.* cx. *de S. Athanasio*, aut ex illis fuisse videntur Episcopis, qui sub Juliano Imperatore ab exilio revocati sunt A. Ch. CCCLXII., aut ex illis, qui revocati sunt A. Ch. CCCLXIII. imperante Joviano, Ecclesiarum curam gerendi copia eis facta. Equidem in promptu habeo testimonium, quo ostendam, certe A. Ch. CCCLIX. sedisse Tyri alium Episcopum, Uranium nomine, cum subscriptū eum inveniam libello de Fide, quem Acacius Caesareensis recitavit in Synodo Seleuciae hoc anno habita. Praeterea Epistola ATHANASII ad Diodorum Tyri mox referenda fortassis non solum se esse datam prodit circa initia Episcopatus Diodori, ut observabimus, sed etiam cum jam Ecclesiae pax foret restituta, quod ex ea liqueat, Diodorum contra haereticos ita libere egisse & strenue, ut eos fregerit, & rectam Fidem in urbe Tyro restituerit. Quare si aetatis, qua tunc temporis eligebantur Episcopi, meminerimus, profecto hoc etiam planum fit, neque annos aetatis, quos Diodoro Tyri oportet tribuere, ubi eum velimus non ante A. Ch. CCCXCII. accepisse ab EPIPHANIO Librum *de Gemmis*, ea, quae hactenus disputavimus, infirmare.

Optime in Diodorum Tyrium eas convenire laudes, quas EPIPHANIUS *tribuit Diodoro illi, cui Librum de Gemmis inscripsit.*

§. X.

Sed aliud quoque ex descriptis RUFFINI verbis colligendum superest: in Diodorum Tyrium eam aestimationem optime convenire, qua EPIPHANIUS Diodorum illum prosequitur, cui Librum inscripsit *de Gemmis*. Cum enim quam cele-

celebre eſt Diodori Tarſenſis nomen, tam ignoratum ſit illud Diodori Tyrii, quem vix diligentiores Eccleſiaſticae hiſtoriae amatores noſſent, niſi in aliquam eum evexiſſet famam TILLEMONTIUS: itaque hoc etiam praetereundum non fuit ſilentio, quod quidem optime Diodorus Tyri ab EPIPHANIO dicitur: *Eliae aliorumque Prophetarum filius, diſcipulus, & ſucceſſor venerabilis*: & quod optime Diodori Tyrii precibus Divinae Gratiae muneribus locupletari ſperat, erat enim ille *unus ſane ex antiquis Catholicis vir*: *tentationum documentis probatus*: *Epiſcopus teſtimonio Athanaſii factus a Confeſſoribus*: *modeſtiaque ſingulari praeditus*, ut ex RUFFINO diſcimus. Quinetiam cetera quoque, quae de eo habemus teſtimonia cum his concinunt.

ATHANASIUS ad eũ ita ſcripſit, cum ille recens Epiſcopatum obtinuiſſet, ut ex ipſo Epiſtolae contextu conſuadeor, in qua litteras ab eo frequentes petit, & nullas adhuc accepiſſe queritur, ita ut aliunde intellexerit *factam* per eum *in Tyro gratiam*, & quod Tyrus per eum cognoverit *rectum verbum pietatis*, ſeu ejuraverit, ut interpretor, Arianã haereſim, quam ſub Uranio, qui Nicaenam Fidem abrogandã cenſuit, combibere facile potuit; *Domino meo filio, & amantiſſimo Conſacerdoti Diodoro Athanaſius in Domino ſalutem. Gratias Domino meo, qui ubicumque ſuam doctrinam fundat, & maxime per filios proprios, qualem & te ipſum res ipſa demonſtrat. Etenim antequam ſcriberet veſtra reverentia, cognovimus quanta gratia facta eſt in Tyro per tuam perſeverantiam: & congaudemus tibi, quia per te cognovit & Tyrus rectum verbum pietatis. Et ego quidem occaſionem aſſumens ſcripſi tibi, dilectiſſime & amantiſſime. Tu vero quomodo me ſcribente non reſcripſiſti, miratus ſum. Itaque non ſis ſegnis ſcribere continue, ſciens quia ſicut filius requieſcere me facis patrem, & ſicut praeco veritatis ſuperlaetificas me. Et nihil contendas adverſus haereticos, ſed ſilentio verboſitatem illorum ſupera, manſuetudine malitiam. Sic enim ſermo*

tuus

tuus sale conditus, habebit gratiam, illi autem apud omnium conscientiam culpabuntur. Hactenus ATHANASIUS: & quam insigniter praeclaro ejus monito superandi haereticorum malitiam mansuetudine, verbositatem silentio Diodorus usus fuerit, ex RUFFINO certe patet, qui *modestiae* laude insignem eum fuisse praedicat.

Servarunt erga Diodorum Tyri venerationem, & cultum, qui ATHANASIUM exceperunt Alexandrini Archiepiscopi, PETRUS, & TIMOTHEUS. PETRUS Episcopis, Presbyteris, & Diaconis pro vera Fide exulantibus scribens: *Consiliatoribus igitur vobis* [inquit] *in his, quae incurrunt, utor: & quid oportet me facere sic semper perturbatum, Timotheo diffamante se Episcopum esse, ut per hoc confidentius injuret, & paternas leges infringat? Voluit enim me anathematizare, & Basilium Caesareae, & Paulinum, & Epiphanium, & Diodorum Episcopos, & soli Vitali communicare*. Sed pulcherrima est ad eum ipsum data Epistola TIMOTHEI, ubi cum non solum fide clarus, sed etiam aerumnis, quas pro Christo passus erat, beatus dicatur, *tentationum* meminerimus oportet, quibus probatus dicitur a RUFFINO, & injuriae, qua affectus fuerat, alio Tyri Episcopo contra eum facto, qui a Meletii partibus staret. Ea est talis: *Domino meo, & sanctissimo Episcopo, & Consacerdoti Diodoro, Timotheus in Christo salutem. Virtutem tuam, & vitae perfectionem, & zelum rectae, & Apostolicae tuae fidei pro dignitate praedicare nequaquam potero, etiamsi nimium properavero; non enim aequantur sermones & res. Vobis ex certo donatum est, non solum credere in Christum Jesum, sed etiam pro ipso pati. Hanc tuam rectam & beatam circa Deum voluntatem, & indeclinabilem circa pietatis mysterium conscientiam olim vobis inesse, & divinus Papa noster Athanasius attestatus est vestrae religiositati, & nos suos discipulos adduxit ad amandam tuam perfectionem, & orare a Deo in multos annorum circuitus praeservari vestram vitam ad utilitatem Ecclesiarum Christi*. De-

Demum Episcopi quidam Aegyptii qui Diocaesareae in exilio erant adversus Apollinarium scribentes inter cetera haec habent : *Ad haec etiam & alias litteras, in quibus accusavit venerabilem Archiepiscopum Cypri Epiphanium, orthodoxum, & communicantem semper beatissimo Papae nostro Athanasio : adhuc etiam & sanctissimum Tarsensem, & communicantem similiter beato Papae nostro Athanasio, & nostrum ipsorum Episcopum Diodorum abiudicavit iniuste per proprias litteras, si non abstinuisset a communione antedictorum orthodoxorum Episcoporum Paulini, & Epiphanii.*

Has quatuor Epistolas ad unum eumdemque Diodorum pertinere ex earum contextu adeo clare patet, ut ne dubitandi quidem locus sit ullus; pertinere autem eas ad Diodorum Tyri, non autem ad illum Tarsi, cui eas refert FACUNDUS, ex illa ATHANASII, & ex illa Aegyptiorum Episcoporum, quod etiam superius admonuimus, intelligitur. Cum enim Episcopi Aegyptii, cum apud Diocaesaream exularent Valentis Ecclesiam vexantis jussu, Epistolam illam scripserint, & certo constet ATHANASIUM saltem A.Ch.CCCLXXIV. fuisse jam mortuum : Diodorus Episcopus ab eis laudatus nequaquam igitur esse potest Diodorus Tarsensis, quem reddita a Valente Ecclesiae pace, quod A. Ch. CCCLXXVIII. circiter contigit, Episcopatum adeptum esse THEODORETUS *Hist. lib.*v. *cap.* IV. diserte tradit, & praeterea pluribus etiam, gravissimisque alio deductis conjecturis evincitur, quas videre est apud TILLEMONTIUM *Not.* II. *de Diodoro Tarsi &c.* Itaque frustra Epistolae ATHANASII titulo, quem adtulimus, post vocem *Consacerdoti*, quae una satis est ad indicandam Diodori, cui scripta est Epistola, Episcopalem dignitatem, additur : *Episcopo Tarsi*; & supposititium omnino est verbum *Tarsensem* in Epistola exulantium Episcoporum Aegypti, quod nisi temporum ratio ostenderet, certe ex eo quoque constaret, quod nullo modo dici potuerit comminatum esse Apollinarium

rium Diodoro Tarsensi percussurum se esse illum anathemate, nisi a Paulini consuetudine abstineret, cum numquam hic Diodorus Paulini partes, sed semper illas Meletii tenuerit, atque Flaviani. Quin etiam phrasim illam: *nostrum ipsorum Episcopum* adeo difficile aptaretur Diodoro Tarsi in Cilicia Episcopo, quam facile aptatur Tyrio. Epistolae Auctores in Diocaesarea degebant Phoeniciae urbe, & Metropolitanus hujus Provinciae Tyrius Episcopus erat. Praeterea, quid si quis suspicaretur eos ex Confessoribus illis fuisse, qui Episcopatus Ordine Diodorum Tyri initiarunt? Ad haec, quod Tyrius Episcopus tunc temporis inter Episcopos Aegyptios recenseri potuerit, quis falsum evincat? Phoenice olim Pelusium usque extendebatur. Aegypti nomen olim multo latiores fines interdum complexum est.

Verum non est hujus loci consectari plura, quae, descriptas Epistolas, non secus ac illam EPIPHANII, Diodorum Tyrium, non autem, ut tradit FACUNDUS, Diodorum Tarsensem commendare, confirmant, cum id plane evidenter ea, quae adtulimus, probent. Quare studiosos, qui forte plura velint, ad TILLEMONTII volumina delegamus. Utrum autem doli inventor FACUNDUS extiterit, an potius ipse primo dolum combiberit, & postea imprudens nobis propinaverit, arduum est dijudicare, quamquam, quo me conjectura ducat, habeo. Refert ille *libr.* VIII. *cap.* V. Synodicam Domni Antiocheni Epistolam, qua primum Eutychem oppugnatum fuisse tradit *libr.* XII. sub cujus finem de Diodoro Tarsensi agitur his verbis: *Et sacratissimus quidem Diodorus cum Athanasio magno, & Petro, & Timotheo consloruit. Theodorus autem cum Theophilo, viris vice luminarium orbem illustrantibus, & qui sedem Alexandriae ornaverunt. Sed laudatores quidem horum illi in omni vita fuerunt.* Notastin? Cui non succurrat haec verba legenti: *sed laudatores quidem horum illi in omni vita fuerunt*: respicere ea ad ipsas quidem ATHANASII, PETRI, & TIMOTHEI Epistolas, quas descripsimus?

pſimus? Enimvero etiam tum cum *libr.* VII. *cap.* VII. GREGORII Nazianzeni Epiſtolam, quam, cum eſſet Theodoro inſcripta, ad Theodorum Mopſueſtenum retulit, cum ad Tyanenſem referenda foret, errorem cum aliis communem defendit, ut ex edicto Juſtiniani, & ex quintae Synodi Collatione v., ubi iſte error coarguitur, colligitur. Vide *Concil. Hard. tom.* III. *col.* CXI. & CCCXVIII. *Ed. Pariſ. &c.*

Pronum igitur eſt credere, FACUNDO Graecos, quibuſcum verſatus eſt diu Conſtantinopoli, etiam quod ſpectat ad Epiſtolas ad Diodorum, impoſuiſſe, Graecos inquam, hominum genus in hiſtoria apprime audax, quo nomine male ſemper audiit, & jamdiu in proverbium venit Graeca fides. Si quis autem velit, eſſe tamen hoc ſaltem concedendum, quod FACUNDUS non ſine culpa deceptus fuerit, adverſari non auſim, non ſolum quod conceptae opinionis tenax homo & impotens defenſor fuiſſe mihi videatur, cum ejus librum *contra Mutianum Scholaſticum* lego, ſed etiam quod in ejus ſcriptis tales deprehendantur errores, quibus, aut negligentiae, quod plures Codices conſulere praetermiſerit: aut credulitatis, quod auctoritates quaſcumque a Graeculis ſuarum partium acceptas temere adhibuerit: aut inſcitiae, quod Graeca in Latinum vertere ipſe neſciverit, & a factioſis verſiones ſibi comparaverit, convincitur reus; ut cum *Libr.* III. *cap.* III. CYRILLI Alexandrini ſententiam de libris Theodori ex Collat. v. Synodi v. referens, quae Graece ita ſonat: *quos quidem labores nollet aliquis increpare, magis autem honoraret, ſi ineſſet eis dogmatum rectitudo*: ipſe verſam refert hoc pacto: *& hos quidem labores nullus eſt auſus increpare, ſed dextro decreto honorare ſtudium rectorum dogmatum, quod in eis eſt*: & cum *Libr.* XI. *cap.* II. ATHANASIO Librum tribuit, qui Serapionis Thmueos Epiſcopi erat, & inſuper exordium ejus exſcribens ejus verbis nomen Jeſu intexit, unde impius ſuppoſito auctori ATHANASIO error affingitur. Pro Defenſione Trium Capitulorum

non

non semel scripsit FACUNDUS. Libri a SIRMONDO editi posteriores ejus curae sunt, sed licet in eorum Praefatione dicat se ab eis abstulisse, quae alias *pro mendositate Codicum*, vel *pro incuria translatorum* minus vere retulerat, haud tamen penitus ab hisce maculis eos purgavit, nec satis diligenter opus illud suum expolivit. Ac de his quidem satis dictum est.

Jam vero Praefationi finem facio, & in me recipio, quod, ubi vires suppetant, libellum hunc plures alii sequentur similes seriem anecdotorum non contemnendam, ut communi utilitati serviatur, exhibentes. Hoc studii genus nequaquam profecto leve est, sed multi consilii, & artis, laboris interdum etiam improbi, atque molesti, sed nihilominus in eo me exercere, & quid in eo possim experiri est animus, cum sit maximo quoque usui; unde in illud operam suam dare gloriae sibi duxerunt litteratissimi homines, quos inter, ne exteros memorem, aut fato functos, praestant nunc in nostra Italia, clarissima hujus saeculi lumina, Viri optimi,

Nulla dies umquam memori quos *eximet aevo*,

LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, JOHANNES LAMIUS, & Episcopus Brixiensis ANGELUS MARIA QUIRINUS S. R. E. Cardinalis Bibliothecarius, cujus cura & studio modo esse prodituram absolutissimam Epistolarum Cardinalis REGINALDI POLI Syllogen temperare mihi non possum, occasione optime data, quin gratuler, & plaudam litterariae Reipublicae, atque adeo Reipublicae Christianae universae. Scilicet non est dubitandum, quin sicuti cum FRANCISCI BARBARI Epistolas edidit, Animadversionum suarum volumen adjecit doctum sane, & laboriosum, ubi rerum pulcherrimarum, quae resurgentium litterarum historiam, illustrant, recluditur thesaurus, ita nunc non solum ipsis illis desideratissimis Epistolis, sed Commentario etiam suo gravissimae Anglicani Schismatis historiae plurimum luminis allaturus non sit.

S. EPI-

S. EPIPHANI EPISCOPI
DE XII. GEMMIS RATIONALIS
SUMMI SACERDOTIS HEBRAEORUM
LIBER.

EPISTOLA EPIPHANI AD DIODORUM

Facundo Hermianense Interprete.

Domino meo honorabili Fratri, & Consacerdoti Diodoro amabili Episcopo, Epiphanius in Domino salutem.

Ratiam majorem praestans, quam accipiens, petebat Dominus a Samaritana aquam bibere: ipse fons exstans, juxta puteum

EPISTOLA EPIPHANI AD DIODORUM

Anonymo Interprete.

Domino Venerando Fratri, & Consacerdoti Diodoro Reverendissimo Episcopo, Epiphanius in Domino salutem [1].

Ratiam praestans potius, quam sumens Dominus à Samaritana bibere postulabat, ipse fons salutis existens: &

 juxta

(1) Epitome Libri hujus S. EPIPHANII *de* XII. *Gemmis &c.* a GESNERO edita hunc praefert titulum: Ἐπιφανίου Ἐπισκόπου Κύπρου πρὸς Διόδωρον Ἐπίσκοπον Τύρου περὶ τῶν δώδεκα λίθων &c. *Epiphanii Episcopi Cypri ad Diodorum Episcopum Tyri de XII. Gemmis &c.* At vero FACUN-

juxta quidem puteum sedit, & ex itineris labore fatigatus est, ut consequens veritatis argumentum corporalis suae praesentiae nequaquam prorsus excederet ,, & ubique ,, simul humanæ naturae, quam condidit, ,, propria largiter dona ,, concedens; nunc eam ,, quidem dignanter assumens: nunc etiam ,, id, quod ejus est, veraciter asserens, nec

sedebat, & fatigatus ex itinere inveniebatur, ut consequenter praesenti sermone, incarnationis non excederet veritatem. (Et post paululum) *Sed etiam ejus Discipuli, & servi, a quibus aliquid petebant, magis eis dabant, quam accipiebant ab eis, & alloquebatur quidem Helias, qui erat figura propriæ Domini, & necessariorum, quantum opus erat, exigebat mensuram: superabundanter*

FACUNDUS Hermianensis in libris suis *pro Defensione Trium Capitulorum Concilii Calchedonensis ad Justinianum Imperatorem*, ubi multa congerit laudatorum Virorum testimonia, a quibus Diodorus Episcopus Tarsi non solum ut doctus, sed etiam ut pius laudatus fuit, *lib. 4. cap. 2.* hanc etiam describit Epistolam S. EPIPHANII. Porro hinc primum, cuinam Diodoro Librum *de XII. Gemmis* S. EPIPHANIUS inscripserit constasse, nota ad eum locum apposita, qui FACUNDI in lucem emisit libros, admonuit SIRMONDUS, sed minus vere, cum jam non solum GESNERUS Epitomen laudatam edidisset, sed etiam PETAVIUS, in cujus titulo minime nudũ erat Diodori nomen, quemadmodũ ille censuit ex memoria, ut videtur, scribens. Utrum autem FACUNDO potius standum sit, an Auctori Epitomes, haud levis disputationis argumentũ esse potest. FACUNDUS postquam EPIPHANII Epistolam descripserit haec subdit non omittenda: *Non parvi esset judicii, Clementissime Imperator, vel si aliorum Patrum testimonia defuissent, nullius auctorem hæresis extitisse Diodorum, quod eum Epiphanius, vir sagacissimus, & in doctrina Catholicæ Fidei laudabiliter diffamatus, non memoraverit inter Hæresiarchas &c.*

danter autem replebat praebentem ſibi benedictionem a vidua petens panem, per occaſionem autem petitionis praeſtans abundantiam benedictionis; ſic & tua Honorabilitas noſtram exiguitatem petens magis das, quam ſumis: ſubminiſtrans quidem tua ad Deum poſtulatio capſaci noſtro indeficientiam, ex parvo praeſtat, & hydriae indeficientem ex parviſſimo cumulum largitur. Petis itaque in principio Epiſtolae tuae, Honorabilis, de lapidibus in Rationali ſuperhumeralis Sacerdotis ſuper pectus Aaron diſpoſitis, & inſertis, & eorum & nomina, & colores, & ſpecies, & loca, & ad pietatem ducentes ipſorum lapidum contemplationes,

„ non & curam ejus, ac „ providentiam gerens[1]. Sed & diſcipuli ejus, & familia quibuſcunque petebant, aliquid tribuebant his potius, quàm ſumebant. Idipſum praefigurabat & Helias in forma Domini ſui praecedens. Modum quidem neceſſariae rei competenter efflagitans, ſuper id autem, quod neceſſarium erat ejus, qui in ſe morabatur, largitatem benedictionis inſinuans. Qui panem quidem poſcebat viduam, ſed occaſione petitionis hujus, benedictionis opulentiam commodabat: ſic & tua Venerabilitas à parvitate noſtra quiddam poſtulans, dare magis, quàm accipere comprobatur.

A 2 Coope-

(1) His verbis lineolas illas adpoſuimus, ut ſtatim appareant, quae praeterit FACUNDUS Hermianenſis inquiens: *Et poſt paululum.*

Cooperante namque tua jugiter apud Deum supplicatione capsace quidem olei indeficiens ex parvo praestabitur. Hydriae verò farinae de exiguo supra modum largitatis copia conferetur. Poposcisti igitur in principio per epistolam tuam, Venerabilis, de lapidibus, qui in superhumeralis Rationali Pontificis, tunc super pectus Aaron apponi praecepti sunt, ut nomina eorum, & colores, & species, necnon & loca, seu contemplationes, quas ad divinum cultum referant, singulique lapides pro qua Tribu impositi, vel unde reperti, vel ex qua patria probentur, exponam. Et nobis quidem, memoravi tamquam praefatae viduae, propter inopiam difficilis erat horum *& unusquisque lapis pro quali Tribu ordinatus erat, & unde inventus est, & ex qua patria. Et, sicuti dixi, nobis quidem harum rerum difficilis fuit omnino, velut illi viduae, propter paupertatem, inventio; sed sicut illi per benedictionem miraculum contigit, & Samaritanae pro aqua sensibili Domini mysterium revelabatur: sic & nobis, exiguis extantibus, sed novo intellectu, & nova cognitione, & nova ratione abundantia undique effecta est, veluti ex magna imbrium effusione per orationem Eliae, & aliorum Prophetarum, quorum & filius, & discipulus, & successor existis honorabilis, suscipiens propinquam illis hanc gratiam a Domino, & nobis per orationem adtribuens.*

pror-

prorſus inventio. Verum ſicut illi per benedictionem miranda res accidit, & Samaritanae pro aqua ſenſibili myſteriorum Domini munus oſtenſum: ſic nobis nimis ſapientia, atque ſcientia, & ſermone deſtitutis [1] undique facultas eſt attributa, velut ex multis imbribus fertili largitate diffuſis, Heliae precibus, aliorumque Prophetarum, quorum Tu, filius, diſcipulus, & ſucceſſor venerabilis approbaris, accipiens eam, ut illi, a Domino gratiam, nobis eamque orationibus tuis impertiens.

Unde jam de his incipiam dicere: primum quidem veniam poſcens, & propoſiti mei ſtudium patefaciens, licet invalidae diſſerationis poſſim referre ſermonem. Eſt ergo primum ſcriptum in quatuor verſibus, quadrifariam quippe diſcriminabatur, Rationale Pontificis, ipſumque quadrangulum erat, habens tam in longitudine, quam in latitudine palmum unum. Primi ergo verſus ordo eſt: Sardium primus lapis, dein Topazion, poſt Smaragdus. Secundi verſus primus lapis Carbunculus, dein Sapphirus, poſt Jaſpis. Tertii verſus primus lapis Ligyrium, dein Achates, poſt Amethyſtus. Quarti quoque verſus extremi, primus lapis Chryſolithus, deinde Beryllum, poſt Onychium. Iſti quidem ſunt duodecim lapides, quos conſtat in Rationali, quod in ſuperhumerali Pontificis ponebatur,

(1) In Cod. Vat. legitur *conſtitutus*, ſed manifeſto librarii errore. Apud FACUNDUM ſententia aliter procedit, ſed FACUNDUS verſionibus haud multum diligenter factis eſt uſus.

batur, insertos, quorum differentias, locaque dicemus.

SArdium, quod & Babylonium, sic dicitur [1]: habet quidem speciem instar ignis colorisque sanguinei Sardio pisci consimilem, unde & Sardium vocatum est a specie cognomen accipiens. In Babylone vero, quae est apud Assyrios [2], gignitur, & est lapis ipse perlucidus, habens medendi potentiam; cujus fucum Medi [3] super tumores, ac putredines linientes sedant, aliasque plagas, quæ per incisionem ferri proveniunt. Est autem & alius Sardonyx, qui vocatur Molochas, sciens attenuare pinguedines: ipsius autem formæ est, subviridis aliquantulum, potentiorque magis est circa verni temporis initium, quando Pascha celebratur; & alius Sardachates, circa quem lapidem albus quidam circulus apparet, sicut in Achate, quem ii, qui fabulosa confingunt, mala fugare pronuntiant posse, eumque pacificum vocant.

DE LAPIDE TOPAZIO.

TOpazium rubrum est specie post lapidem, qui Carbunculus appellatur. Inventus est autem

(1) Epitome: πρῶτος λίθος Σάρδιος ὁ Βαβυλώνιος οὕτω καλούμενος. *Primus lapis Sardius Babylonius dictus fuit.*

(2) Nempe alia quoque Babylon fuit in Ægypto, de qua pluribus egi in *Exercitationibus Historico-Criticis de Romano D. Petri itinere, & Episcopatu &c. Exerc.* 10.

(3) Corrige *Medici*. Epitome GESNERI: *οἱ ἰατροί*.

autem in Topaze civitate Indiae [1], in corde lapidis ab his, qui ibidem lapides tunc caedebant. Quem lapidum caesores intuentes splendidissimum, delectati pulchritudine ejus, ostenderunt Alabastris [2] quibusdam negotiatoribus, parvoque pretio vendi-

(1) Hujus urbis nemo alius mihi notus meminit præter EPIPHANIUM hoc loco, licet celebris apud veteres auctores sit insula *Topazos* dicta. Itaque aut erravit EPIPHANIUS urbem pro insula accipiens, aut etiam insulæ metropolis Topaza dicebatur. Porro de situ hujusce insulæ non una esse videtur omnium sententia; scilicet STEPHANUS in India collocat; in Mari Rubro JUBA apud PLINIUM *lib.* 37. *cap.* 32.; in Arabia vero ARCHELAUS apud eumdem PLINIUM eodem loco, & ipse etiam PLINIUS *lib.* 6. *cap.* 34. nec non STRABO *lib.* 16., DIODORUS SICULUS *lib.* 3. PTOLEMÆUS *lib.* 4. *cap.* 5. PSELLUS *de Gemmis*, ISIDORUS *Orig. lib.* 6. *cap.* 7., aliique. Quinimmo BRAUNIUS *de Vest. Sacerdotum Hebr. lib.* 2. *cap.* 2. §. 92., & illud Jobi *cap.* 28. *v.* 19. פטדה כוש *Pitdath Cusch*, quod in VULGATA redditur *Topazius de Aethyopia* reddendum esse censet *Topazius Arabicus*, a BOCHARTO doctus כוש *Cusch* Arabiam esse. Verum Critici rem hanc facili negotio explicare poterunt si animadvertant veteris Geographiæ rationem. DIONYSIUS Periegeta Erythræum, seu mavis Rubrum Mare, Aethiopicum quoque appellabat, & Dionysii Scholiastes EUSTATHIUS nonnullos etiam Arabicum sinum, & Erythræum mare, unum & idem mare existimasse docet. Porrò Indiæ nomen variis datum esse regionibus, Æthiopiæ autem præcipuè, nemo est, quem lateat; quin etiam *Indiam ad Oceanum Erythraeum spectasse* disertis verbis EUSTATHIUS tradit, & DIONYSIUS ipse inter ceteros pretiosos lapides, quos Indi habent etiam *glaucum nitidi Topazi lapidem* recenset. Vide EUSTATHIUM in DIONYSIUM &c., ex Versione cl. V. Alexandri Politi &c. Coloniae Allobrogum 1741. *pag.* 23. & 529.

(2) LIGORIUS Sabinæ Tranquillinæ nummum memorat, ubi erant Isis, & Harpocrates spicam manu dextera gestans cum inscriptione ΑΛΑΒΣΤΡΙΤΩΝ. Aegyptium fuisse hunc numum Isidis figura luculēter probat, & quidem nrbs Alabastra etiam a PTOLEMAEO in Aegypto collocatur, nec non a PLINIO *lib.* 5. *cap.* 9. & 37. Quod si STEPHANUS Phrygiam urbem eam vocat HERODOTUM testem adhibens, nos quidem cum extantes HERODOTI libri nullum hujusce rei testimonium perhibeant, lib.

vendiderunt. Alabaſtri quoque Thebeis [1] pretio diſtraxere majori. Thebei nihilominus obtulerunt Reginae, quae tunc temporis imperabat. Quem illa ſumens in diademate ſuo in medio frontis impoſuit. Habet autem lapis iſte hanc efficaciam. Cum in cote medicinali teritur non rubrum ſucum, juxta modum ſui coloris, ſed in modum lactis emittit. Implent autem crateras plurimas, quantas hi, qui terunt, implere voluerint, & poſt hoc idem modus eſt lapidis, nec imminutus pondere, nec a rotunditate menſurae penitus immutatus. Hinc autem ſucus elicitus oculorum paſſiones apprime ſanat: itemque cum bibitur valde medetur his, qui aquoſa rabie tenentur [2], & qui ex uva mari-

na

lib. autem 8.§.136. oppidum Phrygium nomine ΑΛΑΒΑΝΔΑ occurrat; STEPHANUM hunc locum perperam legiſſe, aut mavis, perperam ejus meminiſſe ſuſpicamur: & quidem eo facilius errare potuit, quod fluvius *Alabaſtrus* dictus Troade erat, cujus mentio eſt apud PLINIUM *lib.* 5. *cap.* 30. SALMASIUS in Solinum pag. 394. STEPHANUM alia de cauſſa in errorem lapſum putat, ſed minus credibilis illa eſt. Demũ Alabaſtrorum gentem ignoraſſe videtur GESNERUS, quamobrem epitomen a ſe editam emendare laborans in alienam ſententiam infeliciter detorquet.

(1) De incolis celeberrimae illius Urbis haec accipe, quae cum in Aegypto olim fuerit potens armis, & maxima, & regionis Thebaidos Metropolis, nunc

.... *centum jacet obruta portis*.

ut cum JUVENALE loquar *Sat.* 15. *v.* 6. Dicta eſt non ſolum Thebe, ſed etiam Dioſpolis: unde PLINIUS lib. 5. cap. 9. *Celebratur Dioſpolis magna, eadem Thebe, portarum centum nobilis fama*.

(2) Epitome GESNERI: καὶ πινόμενος δὲ ἀντιπαθεῖ πρὸς ὕδρωπας &c. *Epotus adverſatur hydropi &c.* verum Epitome illa, quae eſt apud ANASTASIUM Sinaitam in *Quaeſtionibus &c.* habet πρὸς τὰς ὑδρομανίας &c.

na vehementer insaniunt. Hujus enim lapidis sucum medicorum periti talibus tribuunt.

DE LAPIDE SMARAGDO.

SMaragdus, qui & Prasinus, viridis est speciei. Est autem in eis quaedam differentia; aliquos enim Neronianos vocant, aliquos Domitianos; & Neronianus quidem lapis amarus est [1] specie valde viridis, splendens, ac vibrans: appellari verò Neronianum propter hanc causam referunt: quod Imperatorem Neronem putant oleo spano [2] viridi,

(1) Epitome quoque apud GESNERUM habet hic verbum πικρὸς *amarus*. In margine GESNERUS apposuit μικρὸς *parvus*; sed ut ex hac nostra antiquissima versione constat, minus recte. Licet autem πικρὸς proprie de sapore dicatur, hic certe metaphoricè usurpatum videtur, quod factum saepe invenio apud Graecos, praecipuè verò apud Julium Pollucem in *Onomastico &c.* Inferius quoque *austerae* naturae smaragdum esse dicitur.

(2) Primum suspicabar interpretem ignorasse, vocem Graecam σπανὸς Latine reddi *rarus, pretiosus*, postea tamen *Spano* pro *Hispano* scriptum esse sensi. Neque vero insolens hoc est, cum Graecos pariter & Latinos *Hispaniam* & *Hispanum* dixisse *Spaniam* & *Spanum* sexcentis probari possit exemplis; sic enim Hispaniam appellat non uno in loco vetus interpres Juvenalis, & apud NONIUM extat *cap. 16*: *Pullus color est, quem nunc spanum, vel nativum dicimus*. Quid? Hoc ipsum Hispanum oleum, de quo loqui videtur S. EPIPHANIUS, saepe memorat GALENUS, & semper Σπανὸν ἔλαιον vocat. Itaque Oleum Hispanum in pretio olim maxime fuit, & laudant etiam PLINIUS *lib. 15. c. 2.* STRABO *lib. 3.* & RUTILIUS *I. Itin. v. 150.* Geoponicorum *lib. 9. c. 26.* DAMOGERONTIS extat monitum de ratione conficiendi oleum illi simile. Romae autem illius mercatores peculiare collegium constituisse ex Inscriptione in Monte Aventino reperta, & à REINESIO descripta pag. 460. conicitur, in qua

NEGOTIATORES OLEARI
EX BAETICA

Porro

di [1], vel liberirtino [2], alii verò dicunt amygdalino, alii susino [3] praecepisse montem rigare: alii verò nequa-

Porro etiam apud GRUTERUM pag. 466. n. 7. occurrit Inscriptio Romae posita cuidam

OLEARIO EX BAETICA.

& in App. pag. 1116. n. 1. ex ipsius Romae ruinis erutum hoc legitur Epitaphium:

D M
L. MARIO
PHOEBO
VIATORI
TRIBVNICIO
DECVRIAE. MAJO
RIS. MERCATORI
OLEI. HISPANI. EX
PROVINCIA
BAETICA.

(1) SVETONIUS in *Jul. Caesar. cap.* 53. oleum *viride* opponit *condito*, nempe, juxta diversum pronuntiandi modum, *vetusto*, aut *medicato*, *non puro*. Oleum viride dicebant Latini, quod ex immatura olea exprimebatur, docentibus CATONE *cap.* 65. COLUMELLA *cap.* 50. PALLADIO *lib.* II. *tit.* 10. & SERVIO in v. 86. *lib.* 2. Georgicorum. Pro optimo oleo habebatur, unde oleum viride idem est ac oleum optimum. Graeci ὀμφάκινον dicebant. *Geoponicorum lib.* 9. *cap.* 26. & 27. ἔλαιον ὀμφάκινον, ἢ ἄλλως καλόν.

(2) *Liberirtinum* oleum nusquam alibi memoratum novi: & hinc quomodo emendarem solicitus multa movi animo, utrum fortassis restituendum esset *Liburnico*, tale enim oleum, Istrianum quoque dictum, ut disertè docetur *Geoponicorum lib.* 9. *cap.* 27., quod Istriae Liburnia adhaereret, APICIUS vehementer laudat *lib.* 1. *cap.* 5. & cum Baetico certabat par, PLINIO teste laudato superius loco. Porro cum eumdem PLINIUM Africani olei laudatorem offenderim, & subierint ex GRUTERI inscriptionibus pag. 426.

MERCATORES OLEARI AFRARI.

Libertinenses in Affrica fuisse statim memini, nec fugiebat quandā Libertinorum gentem memorasse SUIDAM: sed tandem cum ex τὸ *vel* videretur vocem *Liberirtino* esse positam tamquam synonimam, ut ajunt, voci *Spano*, nempe *Hispano*, primò utrum *Liberitano* reponendum foret, anceps fui, celebris enim in Hispania extitit urbs nomine Illiberis, de qua PLINIUS *lib.* 3. *c.* 3. *Iliberi*, *quod Liberini*. Deinde verò haud inscius librariorum vitio saepe factum esse, ut litteram ultimam superioris verbi in principio sequentis mss. Codices interdum repetant, praeterea videns interpretem non uno in loco Graeca non esse assecutum, corrigendum esse, quantum conjectura assequi licet, censebam: *vel Ibero*, in Graeco autem fuisse ἢ Ἴβηρ δηλῶ, quae ultima vox apud Graecos non raro solius ornamenti gratia adponitur.

(3) Σούσινον dicitur oleum, seu mavis unguentum ex liliis confectum, cujus meminit passim HIPPOCRATES. & alii &c.

nequaquam, sed ajunt Neronem, vel Domitianum oleum in vasis aenei nicenis [1] immittere, quod ex aeris ipsius aerugine per tempus viridesceret, & sic ex eo montem rigare: petramque suscipientem hoc oleum plus in viriditate, atque perspicuitate florescere: alii vero minime, sed vocatum fuisse Neronem quemdam memorant antiquum artis pinariae [2] scientissimum, & in hujusmodi lapidum peritia valdè callentem, qui adinvenit hanc Smaragdi necessariam speciem, & ex ipso Neronianum primitus appellari, Eo vero modo, quo diximus de Neronianis, & de Domitianis advertendum est. Fuit enim Domitianus Imperator post Vespasianum, & fratrem suum Titum, qui vastavit [3] Hierosolymam. Amatores autem vanarum rerum ii Principes extiterunt, Nero scilicet, atque Domitianus. Sunt & alii Smaragdi, unus quidem in India [4] nimis Neroniano consimi-

(1) Locus in primis mendosus Epitome GESNERI habet *ἐν σκεύεσι βαλεῖν ἱκανοῖς* quod JOLAS vertit *in multa vasa infudisse*. Noster interpres, ni fallor, invenit *νικανοῖς*, Littera *ν*, quae in superiori verbo *βαλεῖν* ultima est, duplicata, ut in mss. non raro evenit, & ignorans quomodo explicaret, vertit *Nicenis*. Itaque haud temerè liceat corrigere: *in vasa aenea multa, apta, capacia βαλεῖν infudisse*, atque adeo *infundere jussisse*: hic enim *βαλεῖν* pro imperandi modo est, quod Graecis non insuetum.

(2) Quaenam est *Ars pinaria*? Epitome GESNERI ita loquitur: *ἄλλοι δὲ φασι Νέρωνά τινα τεχνίτην τῶν παλαιῶν πιναροποιὸν ἢ τοῦ λιθουργὸν ἐφευρεῖν τὸ ἀναγκαιότατον τῆς σμαράγδου*. JOLAS Hierotarantinus in sua versione praetermittit omnino vocem *πιναροποιὸν*. Et profecto quid nam sibi vult? Cl. Vir Amicus meus restituebat *πινακοποιὸν*. *Tabularum fabricatorem*.

(3) In Cod. *vastabat*, ut puto pro *vastabit*, *vastavit*.

(4) Epitome GESNERI habet: *ἐν τῇ Ἰνδαίᾳ*.

similis : alter verò in Aethiopia, qui & in Phison flumine reperitur. Unde Divina quoque Scriptura sermoni nostro congruit dicens : *Phison ipse est, qui circuit omnem terram Ejulat,... ibi invenitur lapis Prasinus*. Sed & Carbunculum illic esse testatur [1]. Hic autem Phison a Graecis quidem Indus fluvius dicitur; a Barbaris verò, & Evilaeis Barimanasi [2], ab Indis quoque, & Bugeis [3] Ganges appellatur, pluresque Graecorum Scriptores Gangem fluvium nomine isto cognominant [4], qui permanat universam terram Evilat. Ejulaeos autem dicunt interiores Indos. Circuit & Aethiopiam, quae voca-

(1) Nempe Geneseos *cap.* 2. *v.* 12. Sequitur autem EPIPHANIUS versionem LXX.

(2) Quid hoc monstri est? Indus fluvius a monte Paropamiso exoritur PLINIO, MELA, aliisque Geographis testantibus. Sub hoc monte Paropamisadarum regio erat, seu mavis Parapamisadarum, aut Paropanisidarum, mons enim, unde regioni nomen, Paropamisus, & Parapamisus invenitur appellatus, necnon *Parapanisus*, & contracta voce *Parpanisus* a DIONYSIO v. 1097. Itaque cum interiores Indos sub Evilaeorum nomine intelligat EPIPHANIUS, ni fallor, restituendum est *Evilaeis Paropamisi*, nempe Indis ad radices Paropamisi habitantibus.

(3) Numquid *Buzaeis*? Gens hujus nominis in Marmarica mediterranea degebat, PTOLEMAEO teste.

(4) Mirum minime est EPIPHANIUM putasse *Phison* esse *Gangem*, etenim plerique veterum idipsum senserunt; sed plane mirum, & insolens est *Gangem* fecisse unum eumdemque fluvium cum *Indo*. Suspicarer sententiam ab interprete corruptam fuisse, sed suspicionem hanc omnino diluit alter EPIPHANII liber, nempe *Ancoratus*, ubi quoque §. 58. docetur *Phison* ab Indis & Aethiopibus *Gangem* dici, a Graecis verò *Indum*. Porrò EPIPHANIO turpius erravit CAESARIUS, qui Dialogo 3. *resp.* 144. non solum *Gangem* & *Indum*, sed *Istrum* quoque seu *Danubium* confundit dicens, *Phison* ab Indis, & Aethiopibus *Gangem* esse appellatum, *Istrum*, & *Indum* à Graecis, ab Illyriis, & Ripianis *Danubin*, à Gothis *Dounautin*.

vocatur Occidentalis, atque magna Aethiopia, & hinc in Oceanum labitur [1]: propter quod, & Carbunculus lapis cursu fluminis hujus attractus in locis projicitur, quae sunt circa Libyam, ubi nominati superius Aethiopes commorantur [2]. Aquilas autem

(1) Eadem in *Ancorato* occurrunt: *Hic ambit regionem Evilath majorem videlicet, ac minorem, quae est Elimaeorum provincia, ac magnam Aethiopiam penetrans ad Austrum labitur, & intra Gades in ingentem Oceanum erumpit*. DALLAEUS *de usu Patrum p.*241. PETAVII nota Geographiam istam mirificam, & absurdam dicentis abutitur, veluti sua, ut S. EPIPHANII auctoritatem minuat; at vero parum proficit Heracticus, neque enim nos in omnibus disciplinis claruisse volumus Ss. Patres, sed tantummodo, quae ad Fidem, & mores spectant, cum ab eis summa consensione traduntur, & veneramur, & credimus. Ceterum MARCELLUS ANCYRANUS in *Colloqu. Critic. de Sphalmat. virorum in re litteraria illustrium* pag. 13. Epiphanium à PETAVII, & DALLAEI criminatione defendere sibi suadet, aut legendo γαδάρων, cujus nominis gentem ad ostium Gangis sitam pro certo habet, ubi PETAVIUS legit γαδήρων, aut interpretando γαδήρων non *Gades* ut PETAVIUS, sed *terminos*, aut potius *sepes*, inquit enim inter disruptas rupes Gangem in Oceanum intrare. Enimvero circa Gangis ostia populos fuisse *Gangaridas* dictos universa testatur antiquitas. *Gargaridas* vocat DIONYSIUS Periegeta, *Gandaridas* DIODORUS Bibl. lib. 2. cap. 37. Porro dicti sunt etiam *Gandarae*, *Gandarii*, *Gandri*. Vide SALMASIUM in Solinum &c. Secundum hanc notitiam intelligendum esse, aut saltem restituendum S. EPIPHANII locum in *Ancorato* non dubito.

(2) Quo modo Ganges Asiaticum flumen Carbunculum proicit ad loca circa Libyam? Quo modo circa Lybiam commorantes dici possunt Aethiopes illi, quos circum labitur Asiaticum flumen Ganges? Aethiopia alia fuit in Asia, alia in Affrica: & haec fortassis divisio errandi ansam EPIPHANIO praebuit: quod quidem eo quoque magis probabile fit, quia Africanã Aethiopiã in Orientalem, & Occidentalem partiti sunt multi, ut HOMERUS Odyss. A. v. 23. PLINIUS l. 5. cap. 8. & STRABO lib. 1. cum tamen alii Aethiopiam Orientalem dixerint Asiaticam Aethiopiam. Vide HERODOTUM lib. 7. cap. 70. Ceterum minus inconcinne loqui videtur S. EPIPHANIUS in *Ancorato &c.* magnam Aethiopiam, quam propter

autem interpres in Genesi Lapidem Prasinum, neque Prasinum interpretatus est, neque Smaragdum, sed Hebraica interpretatione usus in superficie, & inveniens in Hebraeo nomẽ lapidis Bodallin [1], quod septuaginta dixerunt *ibi invenitur lapis Prasinus*, Aquila [2] dixit *ibi invenitur Bidellium*. Est autem Bidellium [3] quoddam unguentum, sive incensum, quod defertur ex India. Sunt autem differentiae Smaragdi octo [4], quantum potuerunt singuli reperire; naturaque ejus cum sit viridior, & austera, tamen ii, qui sunt ex Aethiopia, vel India, hepatis, idest jecoris similitudinem referunt. Restat itaque jam nobis de monte illo, qui rigabatur aliquando vel à Nerone, sicut sermone vulgatum est, vel à Domitiano, in qua patria est situs, exponere. Est enim introrsus in Mari Rubro, quod sic appellatur, in ipso gressu [5] regionis Indorum, quarum gentium differentiae quamplurimae sunt. Olim quippe Indi in novem regna fuerant disparati, sicuti fama celebratum

pter Gangem ponit, pro Asiatica accipiens, minorem vero, quam Geon adluere scribit, pro Affricana. Haec saltem minime inter se pugnant.

(1) Nomen Hebraicum est: בדלח, *bedolach*.

(2) Nota quod supra in mss. erat, *Aquilas*, ut religiose edidimus.

(3) Sic Cod. ms. sed verum nomen est Bdellium. Est autem Bdellium gummi genus, quod arbor nigra eodem nomine vocata exsudat. Vide DIOSCORIDEM lib. I. cap. 69. PLINIUM lib. 11. cap. 9.

(4) PLINIUS lib. 37. cap. 5. duodecim Smaragdorum genera recenset.

(5) Fortassis interpres scripserat *ingressu*.

bratum est [1] : idest Alabastrorum [2], Homeritorum

(1) In summa Indicarum rerum ignoratione versabantur antiqui. STRABO *lib.* 5. diserte ait, omnes illos, qui de India scripserunt, pleraque mentitos esse, & lib. etiam 15. de mendacibus Indiae rerum narrationibus queritur. ARRIANUS *Hist. Ind.* §. 7. MEGASTHENEM centum duodeviginti populos in India statuisse referens adimit illi fidem, tum quod totam Indiam non peragraverit, tum quod omnes gentes Indiae commercia inter se non exercerent. Quae hic recitat EPIPHANIUS unde acceperit, quis dicat? Populos nominat tamquam olim in India praecipuos, quorum nulla apud ceteros mentio, aut saltem pro populis magni nominis non habentur. Porrò etsi MEGASTHENES Gentes centum duodeviginti in India statuentem carpat ARRIANUS, multas tamen fuisse fatetur. Quod si falsus etiam sit, eodē ARRIANO adnotante, CTESIAS, qui non minorem reliqua Asia Indiam facit, tamen Regionem vastissimam fuisse dubitari nequit, & ita plenam populo, ut HERODOTUS *lib.* 3. §. 94. Indos multitudine quascumque alias nationes superare affirmaverit. Itaque unde nam novit S. EPIPHANIUS in novem regna Indiam totam fuisse quondam divisam? Sed illud quoque animadvertendum maxime est, tam late Indiae nomine usos esse veteres, ut Indos dixerint quoscumque populos minus notos. Porro Aethiopiam praecipue eo designarunt, ut videre est apud JOBUM LUDOLPHUM *in Commentar. ad suam Hist. Aethiopicam p.* 75. *&c.* Et quidem sic plane utitur hoc loci S. EPIPHANIUS, indubium enim est Homeritas, Axumitas &c. populos Aethiopes fuisse. Vide JOBUM LUDOLPHUM p. 65. &c. Demum animadvertas velim gentes, quas hic S. EPIPHANIUS sub Indorum nomine recenset, alias in Africa esse, ut Alabastri, Axumitae &c. alias in Asia, ut Homeritae &c.

(2) De his dictum est pag. 7. & Aegyptios populos fuisse animadvertimus, ita ut miremur, quonam modo ad Indiam eos referat S. EPIPHANIUS. Verum HIGINUS quoque Fab. 275. Jovem Thebas, Aegyptiam urbem, in India condidisse dicit. Praeterea SERVIUS ad illud *lib.* 2. *Georgicorum v.* 117.

..... *sola India nigrum*
Fert ebenum

subdit: *atqui & in Aegypto nascitur, sed Indiam omnem plagam Aethiopiae accipimus.* Quo in loco duo haec docere videtur SERVIUS ad rem nostram apposite, nempe: Aegyptum tamquam Aethiopiae partem esse habitam, & sub Indiae nomine omnem Aethiopiae plagam esse acceptam. Porrò EUSTATHIUS quoque in DIONYSIUM Periegetam pag. 106. de Aethiopibus ad Aegyptum loquens ait: *Propter quos ipsa etiam Aegyptus*

rum [1], Azomitorum [2], cum Dulitibus [3], Bugaeorum [4], Tajanorum [5], Isabenorum, Liberiorum, Diberiorum cum Ichtyopagis [6], & Sirindibenenorum cum Evilaeis:

gyptus vocata est aliquando ..... Aethiopia. Quid quod toti Africae datum novimus Aethiopiae nomen ex EZECHIELE Tragoedo apud EUSEBIUM de *Praep. Evang. lib. 9. cap.* 28.?

(1) PLINIUS *Homeritas* memorat lib. 6. cap. 28. & ob commercia Indica opulentissimos vocat. LUDOLPHUS a Sabaeis distinguendos non esse probat *laud. lib.* pag. 66.

(2) Juxta *Astaboram* flumen, seu mavis *Astaborram*, aut *Astaborem*, omnibus enim hisce nominibus appellatum invenimus, urbs quondam fuit nomine Axume, ab aliis Auxume dicta, & a nonnullis etiam Axome, quam principem urbem, & regiam fuisse non solum novimus ex PTOLEMAEO, sed etiam ex S. ATHANASIO in *Apol. contra Arianos* §. 29. PHILOSTORGIO lib. 3. cap. 6., & NONNOSO apud PHOTIUM in *Bibl.* &c. Porro non solum cives, sed tota gens huic urbi subjecta, quam nunc Habessinos dicimus, & habitasse contra Homeritas PROCOPIUS Caesareensis notavit Περσικῶν *lib.* 1. ab ea nomen referebat acceptum. Vide LUDOLPHUM in *Commentario &c.* pag. 67. & 251. Ne quis autem miretur *Azomitarum* hic pro *Axumitarum* esse positum, animadvertere est, videri antiquos verum hujusce gentis nomen ignorasse, & idcirco eam, ejusque Metropolim similibus quidem, sed variis appellasse nominibus. Praeterea litterarum ξ & ζ similitudo varietatem auxit, & quidem etiam in *Ancorato c.* 58. legitur Geon labi per Ἐζομίτιν pro Αξυμίτιν. Verum cap. 115. ejusdem *Ancorati* extat, Αυξομῖται: & in *Panario &c. H. Sethianorum* legitur, quod Psus fuit auctor sermonis τῶν Αξυμιτῶν. Ejusdem Panarii lib. 1. cap. 5. Axumiticum tractum offendimus dictum τὰ Αξιωματικά, sed aperto errore.

(3) Plures videntur fuisse olim urbes dictae a verbo Δῦλος Servus si consulimus STEPHANUM in voce Δύλωνπόλις, ubi inter cetera haec habet, quae si forte huc referri possint, videant alii: *Est quoque Dulopolis castellum in Aegypto, cujus meminit Olympianus. Gentile: Dulopolita.* ἐστι καὶ χωρίον ἐν Αἰγύπτῳ, Δυλόπολις, ὥς φησιν Ὀλυμπιανός. τὸ ἐθνικὸν: Δυλοπολίτης.

(4) Vide supra pag. 12. n. 3.

(5) Numquid Tajanorum? scilicet gentem hujus nominis memorat S. EPIPHANIUS in Ancorato §. 115. ubi longam variorum populorum seriem digerit, sed eorum quoque plerosque nominibus plane incognitis.

(6) Restitue *Ichthyophagis*. Populi sic vocati, quod pisces vorarent,

laeis: sed nunc multo plures sunt, quippe divisi à societate, quam inter se prius habuerant Dibeni [1] ab Jchthyopagis, & Sirindibeni ab Evilaeis. De his autem, cum rursus eorum ad loca ventum fuerit, historica narratione referimus. Mons autem, de quo nunc nobis sermo est, tunc Romanis erat subditus. Smaragdinum [2] vero sic vocatur naturaliter Insula modica, ex adverso sita Beronicae, in qua Portus est Indiae [3] dirigens ad Thebaidam,

C quae

rarent, variis fuerunt in locis, sed hi videntur esse Ichthyophagi, qui a STRABONE post Ophiodem, seu Topazon insulam habitasse dicuntur, & post fauces Arabici sinus, quique in vetusta tabula ad PTOLEMAEI descriptionem comparata collocantur in ora maritima ab Albo portu ad Berenicem usque, CELLARIO docente *Geographiae Antiquae* lib. 4. cap. 1.

(1) *Dibeni* hic dicuntur, qui modo dicti sunt *Diberii*. Cum mihi nullo alio ex loco neque Diberii, neque Dibeni noti sint, utramque lectionem integram relinquo.

(2) Sic ms. Porrò insulae a Smaragdo nomen habentis nemo alius disertè meminit; at cum THEOPHRASTUS in lib. περὶ λίθων pseudosmaragdos, & smaragdos quoque pretiosiores in insula objacente Calchedoni, PLINIUS vero *l.37.c.5.* in monte juxta Calchedonem, qui Smaragdites vocabatur, inveniri doceat, montem hunc in insula a THEOPHRASTO memorata fuisse crediderim, & hanc esse insulam, cujus meminit EPIPHANIUS, quae pariter Smaragdites, aut Smaragdina, aut demum Smaragdinon diceretur. Apud PTOLEMAEUM montis smaragdi mentio est *lib. 4. cap. 5.* & eum collocat inter Nechesiam, & Lepten, cui sequitur Berenice, aut mavis, Beronice. Praeterea notandum est insulam illam ab EPIPHANIO parvam dici, ita ut mirum non sit, Geographos solius montis meminisse, fortassis enim fere uno illo monte tota constabat. Nonnulli editi libri THEOPHRASTI, & PLINII *Carchedonem* pro *Calchedonem* habent, sed injuria, ut SALMASIUS, HARDUINUS, aliique viri docti adnotarunt.

(3) Oppidum, PLINIO teste *l.6. c.29. matris Philelphi nomine* Beronice vocatum propter Arabicum sinum erat ad Orientem in continenti Aegyptiae regionis Thebaidos, contra Arabiam, quamobrem celeber portus fuit, unde ex Aegypto in Arabiam & Indiam, & hinc in Aegyptum navigabant.

quae à continenti Terra Thebaida distat unius diei cursu, cum est navigium prosperum, hoc est millibus octoginta. Contigua est autem Beronicae, quae sic appellatur, Regioni Elephantinae [1], nec non & Telmi [2], quae nunc a Blemis [3] obtinetur. Corruerunt autem Montis hujus metalla, suntque metalla alia in ipsorum Barbaria [4] Blemmiorum juxta Tel-

(1) De Nili insula loquitur apud Geographos celebri, in qua urbem quoque *Elephantidem* dictam extitisse auctor est MELA *lib.* 1. *c.* 9.

(2) De Talmi accipio Aegypti urbe in extremis finibus, ut ex Itinerario ANTONINI constat: & OLYMPIODORUS apud PHOTIUM Blemyis conterminam vocat.

(3) Blemmyes intellige, seu mavis, Blemyes, aut Blemmyas, gentem, quam OLYMPIODORUS, ut dictum est, juxta Talmin ponit. Porrò etiam in *Anc.* §. 58. Nilum Βλεμμυίαν alluere, nempe Blemmyarum regionem EPIPHANIUS scribit; quod si ex STRABONE l. 17. p. 786. colligitur Blemyas ex utraque Nili parte habitasse, plures tamen habitarunt certe ab orientali parte, & quidem variis in locis dispersi; sunt enim qui ad Talmin ponunt, & qui ad Catadupa, ut DIONYSIUS, EUSTATHIUS p. 107. & AMMIANUS l. 14. c. 4., & qui infra Meroem ut STRABO, cum quo concinere dicas CLAUDIANUM, & qui socios urbis PTOLEMAIDIS contra Romanos facit ZOSIMUS l. 1. c. 71. PTOLEMAEUS autem sub Molibis ponit, sub Nubis AGATHEMERUS *Geog.* *l.* 2. *c.* 5. & PROCOPIUS; quin etiam hi Blemyes ἱστροὶ Βλέμμυες, alii *Blemyes* ab AGATHEMERO dicuntur, quod maxime est considerandum, etenim plures igitur fuerunt Blemyes alii Aegypto viciniores, & alii remotiores: ex PROCOPIO tamen colligo propriam Blemmyarum regionem fuisse interiorem illam sub Nubis, & hinc colonias deduxisse Aegypto vicinas armorum vi. Vide PROCOPIUM lib. 1. *de Bello Persico* cap. 19.

(4) Quidquid alienum erat ab imperio Romano Graeci Latinique Scriptores praecipue medii aevi Barbariam dixerunt, quamobrem mirum minime est, Blemyarum regionem ab EPIPHANIO Barbariam dici: quod si quis malit ad regionem illam Africae, quae peculiari nomine Barbaria dicta est, regionem Blemyarum retulisse EPIPHANIUM, opus est, ut illud quoque afferat, aut duas gentes ejusdem nominis diversis locis habitantes EPIPHANIUM commiscuisse, illi enim

Telmeos [1] in Montibus constituta [2], quas nunc effodientes Barbari Smaragdos incidunt. Vis autem lapidis hujus in speculandam faciem dicitur, & ab his, qui fabulosa confingunt, praescius esse futurorum.

DE LAPIDE CARBUNCULO.

Carbunculus habet speciem rubricae [3] nimis acutissimae. Nascitur autem apud Carthaginem Libyae, quae Africa vocatur. Alii vero dicunt hunc lapidem sic inveniri: non videri per diem, sed per noctem: procul autem in modum lapidis, vel carbo-

enim solum Blemyes in Barbaria habitantes dici posse videntur, quos sub Molibis PTOLEMAEUS collocat, cum Barbaria regio fuerit propter Barbaricum sinum protensa inter ipsum Barbaricum sinum & Nilum, ut constat ex PTOLEMAEO, qui Raptam ejus Metropolim facit, necnon ex AGATHEMERO l. 2. c. 11. & 14., & MARCIANO Heracleota in *Periplo &c.* l. 1. §. 2., aut multo longius Barbariae fines EPIPHANIUM extendisse, & quidem ANASTASIUS Sinaita in *Anagogis super sex dierum opus* l. 3. in eam Pentapolim collocat, regionem nempe PLINIO docente *lib. 5. c. 5. illustratam urbibus maxime quinque Berenice, Arsinoe, Ptolemaide, Apollonia, Cyrene*, & STEPHANUS quoque eam apud sinum Arabium esse docet. Scilicet unius regionis nomen ad finitimas etiam latè non rarò transiit.

(1) Legendum videtur *juxta Telmin*, aut *Talmin*.

(2) HELIODORUS *in Aethiopicis &c. lib. 78. &c.* bellum describit ab Hydaspe Aethiopum Rege cum Persis gestum propter *smaragdea metalla*, τὰ σμαράγδεια μέταλλα.

(3) Latinis Rubrica est peculiaris quaedam terra rubei coloris ad tingendum apta. Epitome GESNERI habebat Λίθος ἄνθραξ οὗτος εἶδος ξυφοίνικον ἔχει GESNERUS autem reponendum censuit φοινικοῦν, vel ὀξυφοίνικος. Epitome ANASTASII legit: Ἄνθραξ ὀξυφοίνικος μέν ἐστι τῷ εἴδει. *Carbunculus est colore Phœniceo vehementi.*

nis ignis naturaliter scintillas emittere, & hora quidem sicuti carbo ignis accendi, hora vero desinere, ita ut splendorem ejus, qui hunc lapidem quaerunt, eminus intuentes ob hoc ipsum, quod per intervalla comparet, & rursus extinguitur, eum esse cognoscunt, pergentesque ad ejus fulgorem, ita reperiant. Sed qui eum portat, eum latere non potest. Nam quibuslibet vestimentis occulat, splendor extra vestimenta conlucet: unde & Carbunculus appellatus est, ob hanc scilicet causam. Parumper autem & Ceraunius ita lapis vocatus, huic videtur esse consimilis: dicunt autem Ceraunium quidam, & Vinarium [1], quod instar vini flavi coloris existat. Est nihilominus & Calchedonius [2], quem sic appellant, & ipse specie proximus lapidibus istis, qui in iisdem loci partibus invenitur. Nec mirum, quod Divina Scriptura in Phison eum flumine esse pronuntiat, cum possit & in Africa reperiri. Fluit enim Phison in mare juxta regionem Australem, & Occidentalem Oceanum. Circuit Oceanus universum orbem terrarum, sed in Occidentalem ejus partem Phison [3], ut diximus, influit, & idcirco lapis iste, in Libyae partes advehitur; dicit autem Scriptura

ra

(1) Epitome GESNERI οἰνωπόν.

(2) Etiam Epitome GESNERI habet χαλκηδόνιος quam lectionem hinc patet injuria a GESNERO sollicitari apposita voce καρχηδόνιος.

(3) Mira iterum commentatur de Phison flumine EPIPHANIUS, ut ea conciliet, quomodo tum apud Carthaginem Carbunculus reperiatur, tum in Phison.

ra Divina [1]: *Fluvius egreditur ex eadem ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor initia. Nomen uni Phison: iste est, qui circuit omnem terram Evilat, ubi est aurum, & aurum terrae illius optimum; ibi est Carbunculus, & lapis Prasinus.*

DE SAPPHIRO LAPIDE.

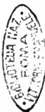
Sapphirus lapis dicitur in modum purpurae [2], quam Blattam vocitant [3], cujus est pressior species: multa vero genera sunt hujus lapidis; est enim in ipsis regalis auri punctis intermicans, qui non adeo est mirabilis, sicut purus ille lapis, qui per omnia purpurae specie renitet, & hic fortassis esse dicitur in India, & in Aethiopia, propter templum Liberi patris apud Indos, quod habere dicitur, licet incredibile videatur, CCCLXV. gradus, omnes ex lapide Sapphiro. In ornamentis autem suis, & monilibus Reges utuntur eo vel maxime, quia mirabilis est, atque pulcherrimus, & gratiosus: unde & nonnulli vocaverunt eum moni-

(1) Geneseos cap. 2. v. 10. 11. 12. 13. secundum versionem LXX.

(2) Supple *lucere*, *splendescere*. In Epitome CESNERI: *λίθος σάπφειρος πορφυρίζων, ὡς βλάττης πορφύρας τῆς μελαίνης τὸ εἶδος. Lapis Sapphirus purpurascit, ut species Blattae, id est, purpurae nigrae.*

(3) Purpuram nempe optimam: talis enim purpura *Blatta* est olim appellata a *blatta* vermiculo sic *a nocendo ἀπὸ τοῦ βλάπτειν* dicto, quia apprehensus manum hominis tingit. EGNATIUS in illud Lampridii in vita Heliogabali: *Paraverat igitur funes blatta & serico & cocco intortos*, adnotat, *Blattam* purpuram esse ex Indico Conchylio factam, sed ipsum Tyrium ostrum nomen idem obtinuisse dubitari nequit canente SIDONIO in *Paneg. Majorani v.* 48.

Pontus Castorea, blattam Tyrus, aera Corinthus &c.

monilis ornatum. Pellit etiam dolores, nam si teratur cum lacte medela scabiosis, & ulcerosis efficitur linitus super loca, quae fuerint vulneribus asperata. Scriptum autem est in Lege [1], visionem Mosi in monte veluti super lapide Sapphiro fuisse declaratam.

DE LAPIDE JASPIDE.

JAspis est lapis velut speciem Smaragdi referens, qui apud ostia Thermodontis fluminis invenitur, & apud Amathunta [2], non quae in Cypro

(1) Nempe *Exodi cap.24. v.10.* Epitome GESNERI ipsas etiam Legis tabulas ex Sapphiro fuisse insinuās veram EPIPHANII sententiam, ut hinc constat, corruptam exhibet, & illi injuria commentum intexit, quod Hebraeis LYRANUS adtribuit, & invenitur quoque apud SUIDAM verbo Μωϋσῆς. ABULENSIS redarguit Hebraeos etiam quod dixerint Moysem postquam ob peccatum populi tabulas fregerit, collegisse fragmēta, & hinc se ditasse. Ceterum historiam, atque adeo fabulam hanc non dubito ortum duxisse ex eo, quod Deus daturus legem Moysi talis processerit conspiciendus, ut haberet *sub pedibus quasi opus lapidis Sapphirini*, ut legitur *Exodi c.24. v.10.* Enimvero Sapphirum tabularum ex Sapphirino Dei throno excisum fuisse aperte dictitarunt Rabbini, & earum pondus fecerunt quadraginta Sata. Vide notas majores DRUSII *tom.1. Critic. Sacr. &c.*

(2) Locus mirè corruptus. Utraque Epitome habet Jaspidem inveniri apud Amathunta Cypri. Itaque aut τὸ *non* oscitanter est additum, aut aliquid aliud oscitanter est praetermissum. Fortassis scripserat S. EPIPHANIUS Smaragdos inveniri apud Amathunta, *non quae trans Jordanem est, sed quae est in Cypro*: Amathus enim oppidum maximum omnium & munitissimum inter ea, quae trans Jordanem erant, a JOSEPHO *Antiq. lib. 13. cap. 13. & de Bello Jud. lib. 1. cap. 8.* memoratur, necnon ab Auctore *de Locis S. Scripturae &c.* De Amathunte autem urbe in insula Cypro celeberrima, unde toti etiam insulae Cypro Amathusiae nomen est datum teste PLINIO, nihil interest dicere, & satis sit recordari, *metalli fecundam* dici ab OVVIDIO *Metam.lib.10. v.220. & v.530. Metalli gravidā.*

pro est : sed naturaliter Amathusiorum [1] generatio multiplex habetur. Hic vero lapis hanc habet speciem : sub Smaragdo est intervirescens, sed obtunsior, & obscurior, interiusque corpus habet viride ad instar aeruginis aeris. Delectantur autem phantasiae, idest speculationes huic insidere, sicut asserunt, qui fabulosa commemorant [2]. Est & alia Jaspis albidior, quam mare : flore vero, tincturaque pressior [3] : alia vero in speluncis Idae montis, qui est in Phrygia, reperitur similis sanguini Cochleae, sed lucidior magis, & veluti similior vino, & Amethysto rubicundior ; non enim sunt unius coloris, ejusdemque potentiae, sed alia quidem rarior est, & albidior, quam aer fumi nimis effulgens, nec impar item ceruleae vibrationis [4], veluti si tempore hyemis de terra vapor, aut nebula

(1) Cod. : *sed naturam littam Mathusiorum*. Restitui prout ab Interprete fuisse scriptum censui.

(2) HIERONYMUS hinc certe mutuatus est, quae habet *lib.* 15. *Comment.* in ISAIAE cap. 54. *Jaspidum multa sunt genera, alius est enim Smaragdi habens similitudinem, qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis, & vocatur* Grammatias, *quo omnia plantasmata fugari autumant. Alius viridior mare, & tinctus quasi floribus : hunc in Phrygiae monte Ida, & in profundissimis specubus ejus nasci referunt. Alium verò juxta Iberos, Hircanosque, & mare Caspium reperiri, & praecipuè juxta lacum Nausin, Est & alius Jaspis, nivi & spumae marinorum fluctuum similis, & clementer quasi mixto cruore subrutilans*. Hactenus S. HIERONYMUS; monet autem VALLARSIUS in Ambrosiano codice non *Grammatias*, sed Graecis litteris invenisse scriptum ΑΜΑΦΟΥϹΙΟϹ, unde recte conjcit fortassis verum lapidis nomen fuisse Ἀμαθούσιος, siquidem illum περὶ Ἀμαθοῦντα, quae in Cypro est, inveniri docuerit EPIPHANIUS.

(3) Epitome GESNERI *Baburiga*.

(4) Forte *cerulea vibratione*.

bula Austro desinente consurgat. Alia; quae glaciei similis est ab his, qui fabulosa fingunt, phantasiis dicitur esse remedium. Repertum est autem ab Hiberis [1], & pastoribus Hircanorum, qui circa Caspium solum, lacumque [2] consistunt. Est & alter Jaspis, qui vocatur Appalius [3], similis nivibus, aut spumis maris, aut veluti si sanguis lacti misceatur, ut Massagetae potare sunt soliti [4]: hunc ut ajunt, qui fabulosa referunt, bestiae in agro metuunt, aliaque portenta [5].

DE LAPIDE LIGYRIO.

Ligyrii inventionem nequaquam novimus, nec a physiologis, idest naturarum scrutatoribus nec

(1) Horum populorum regionem Iberiam Eoam EUSTATHIUS vocat, & Asiaticam etiam dicunt, ut distinguatur ab Iberia Europaea, nempe Hispania. Nunc sub Georgianorum nomine eos noscimus.

(2) HIERONYMUS & hunc lacum proprio nomine vocat *Neusin &c.*

(3) Epitome GESNERI ἴασπις ὁ παλαιὸς *antiquus*. Sed jure SALMASIUS *in Solinum pag.* 92. corruptum eum esse locum monet. Legendum autem putat Ἰασποπάλλιος: fortassis tamen aequius foret restituere ἴασπις ὀπάλλιος, quod magis respondet numero litterarum vitiosae lectionis, nec non ipsi quidem versioni, quam edimus, licet haec quoque *Appalius* mendosè habeat pro *Opallius*.

(4) STRABO lib. 11. Massagetas succum bibere ex arboreis fructibus expressum narrat: HERODOTUS lib. 1. sub finem *lac:* γαλακτοπόται δὲ εἰσι. *Lac autem potant*. Verum etiam STATIUS Achill. lib. 1. v. 307. cecinit:

Lactea Massagetae veluti cum pocula fuscant
Sanguine puniceo.

(5) Epitome GESNERI: καὶ φάσματα, *spectra*.

nec ab aliquibus antiquis, qui harum rerum curam gessisse referuntur [1].

D Inve-

(1) EPIPHANIUM videtur descripsisse HIERONYMUS in Ep. ad Fabiolam §. 17. ubi legitur: *Scrutans eos, qui de lapidum, atque gemmarum scripsere naturis, Ligurium invenire non potui*. Nonnullae editiones HIERONYMI habent *Lyncurium*, sed legendum esse *Lygurium*, seu *Ligurium* priscorum codicum auctoritas, ut monet Clariss. VALLARSIUS, necnon ratio quidem ipsa probat: loquitur enim eo loci HIERONYMUS de lapide sic a sacris Litteris appellato, quod si animadvertisset GESNERUS, & ipse profecto vidisset Epitomen, quae pariter habet λιγύριον, veram servasse lectionem, nec minus apte apposuisset in margine *forte* λυγκύριον. Porrò λιγύριον & λιγκύριον nullo discrimine inter se differre plures sunt arbitrati, licet illud ipsum, quod SS. EPIPHANIUS, & HIERONYMUS afferunt, de Ligyrio nihil adnotatum a Physiologis invenisse, discrimē aliquod probare videretur, cum de Lyncurio ante EPIPHANIUM, & HIERONYMUM locuti fuerint multi, THEOPHRASTUS, ARISTOTELES, AELIANUS, PLINIUS, SOLINUS, DIOSCORIDES, OVIDIUS, aliique. PSELLUS in *lib. de lapidum virtutibus* §. 1. inter lapides ignotos memorat lapidem λίγκουρον. Λιγγύριον, seu λυγγύριον restituendum hic censet MAUSSACUS, sed ipse quidem restituendum putarem Λιγύριον, cum hic lapis inter ignotos referri possit, non Λυγκύριον, qui lapis tam notus est, quam ille ignotus. Scilicet lapis, quem Λιγύριον vocant, primo notus fit ex versione LXX. *Exod. cap.* 28. v. 19. unde mutuatus est etiam JOSEPHUS *lib. Antiq.* 3. *cap.* 7. §. 6. & de *Bello Judaico lib.* 5. *cap.* 5. §. 7. Quinimmo idipsum de quolibet alio auctore Ligyrium memorante censendum est. Omnes de lapide sic dicto apud S. Litteras capi volunt. Verum illud notandum maxime est, ipsum EPIPHANIUM, cum de Lygirio nihil invenerit scriptum apud Physiologos, subdubitantem videri hunc lapidem a Lyncurio, ab eo Lyngurium potius dictum, diversum non esse. Neque vero ratio deest, quominus Ligyrii nomen lapidi Lyncurio obvenerit, si fides SALMASIO *in Solinum pag.* 62. a Liguria illud ortum esse docenti, & Lyncurio datum, quod nimirum in Liguria Lyncurium inveniatur. Sed haec quis credat, cum Ligyrii nomine usi sint solum LXX. Interpretes? Porrò ut probet Lyncurium in Liguria nasci THEOPHRASTUM laudat. Satius laudare potuisset STRABONEM: hic enim disertè quidem *lib.* 4. *pag.* 202. *aut* 310. *Ed. Amst.* 1707. Lyncurium apud Ligures copiose abundare ait, & illud ab aliis dictum fuisse electrum, πλεονάζει δὲ καὶ τὸ λιγγύριον παρ' αὐτοῖς,

Inveni modo autem Laugurinum [1], sic appellatum lapidem, quem nonnulli pressiore [2] locutione Liggu-

τοῖς, ὅ τινὲς ἤλεκτρον προσαγορεύουσι. *Copiosum est etiam apud eos* (nempe Ligures) *Lyngurium, quod nonnulli cognominant electrũ.* At THEOPHRASTUS de succino loquitur, non autem de Lyncurio. Nec favet SALMASIO, quod addit, succinum cum lyncurio confusum fuisse: neque enim THEOPHRASTUS confundit, qui cum docuerit Lyncurium soliditatem lapidis habere, attrahere autem, ut succinum, & ex eo sigilla fieri, addit, illud polire multi laboris rem esse, & deinde, ipsum autem etiam succinum esse lapidem, quod in Liguria fit fossile. Mecum sensisse videtur etiam PLINIUS lib. 37. c. 2. de succino enim agens, & de variis, in quibus gigni dicitur locis, THEOPHRASTUM laudat, cum autem refert, qui cum Lyncurio succinum commiscuerunt, illius nequaquam meminit. Ceterum quod a nonnullis electrum cum Lyncurio confusum fuerit inficias ire equidem nequeo, cum a DEMONSTRATO electrum tali nomine vocatum fuisse testis sit idem PLINIUS laudato loco, & pro synonimis habeat utrumque nomen HESYCHIUS, & habuisse etiam STRABONEM ex ejus sententia, quam supra retulimus, constet. Verum ex PLINIO pariter colligo nec defuisse, qui Lyncurium ab electro distinxerint, postquam enim de electro multa dixerit, & jam Lyncurium quoque dictum fuisse animadverterit, tandem inquit c. 3. *De Lyncurio proximè dici cogit auctorum pertinacia: quippe etiam si non electrum id esset, Lyncurium tamen gemmam esse contendunt.* Itaque Lyncurium cum electro etiam a THEOPHRASTO, saltem satis apertè, confusum non fuisse iterum iterumque praedico.

(1) Λαγκύελον habet Epitome GESNERI: εὕρομεν δὲ λαγκύελον οὕτω καλούμενον λίθον, ὅν τινες τῇ τραχῇ διαλέκτῳ λαγύελον καλοῦσι. Καὶ τάχα τοῦτο οἶμαι τὸ λιγύριον. Ἐπειδὴ αἱ θεῖαι γραφαὶ τὰ ὀνόματα ἑτέρως μεταποιήσαντο: ὡς τὸν σμάραγδον πράσινον. *Invenimus tamen Lancurium gemmam vocatam, quam vulgari lingua Lagurium appellant. Et forte puto hunc esse Lygurium, quandoquidem Divinae Litterae nomina transposuerunt, ut Smaragdum, Prasinum appellantes.* SALMASIUS *in Solinum* p. 63. haec pauló aliter legit, &, ut ipse ait, ex Cod. vetusto: Εὕρομεν δὲ λαγγύελον οὕτω καλούμενον λίθον, ὅν τινες τῇ τραχῇ διαλέκτῳ λαγύελον καλοῦσι, καὶ τάχα οἶμαι τοῦτο εἶναι τὸ λιγγύελον. Nostri Cod. scriptorem perperam scripsisse *Laugurinum* indubium esse debet, suspicor autem ab interprete scriptum fuisse Laggurium, seu Langurium, cum in Graeco esset λαγγύελον.

(2) Codex hanc ferre vocem videtur

Liggiuriorum [1] vocant, & fortassis arbitror hunc esse Ligyrium, quoniam quidem Divinae Scripturae nonnulla nomina aliter immutarunt, sicut Smaragdum dixere Prasinum, aliisque nominibus alia vocaverunt. Et Liggurus quidem, vel etiam Laggurus [2], si ipse sit Liggyrium, rursus ex quo sit loco, nescitur a nobis. Arbitrati sunt autem eum de superiore esse Thebaida, propter quod affirmant aliquos lapides, ex lapide hoc in aede Ascle-

 pii

videtur, sed cum illa Graeco verbo τραχὺ minime respondeat, & ne sententiae quidem conveniat, barbarum interpretem scripsisse dixerim *spissiore*, aut *expressiore*.

(1) Legendum esset *Lagurium* ex descripto epitomes GESNERI loco: sed ex iis, quae sequuntur, legendum potius videtur *Liggurium*, & in Graeco fuisse λυγγύριον. Scilicet inferius legitur: *Et Liggurus quidem, vel etiam Laggurus, &c.* Alterum hoc nomen τὸ *Lauggurinum* corrigit, illud primum τὸ *Ligguriorum*. Porro hae conjecturae egregiè ex eo comprobantur, quod certè *Lyncurium* alio nomine *Langurium* fuisse dictum certum sit testimonio etiam PLINII *lib. 37. cap. 2.* Verum vulgatius & frequentius nomen Lyncurium fuit, aut Lyngurium, & quidem ita vulgatius, ut alterius ab uno PLINIO certiores facti fuerimus, cui nunc etiam EPIPHANIUS certe est adjiciendus. Neque vero praeterire decet apud Graecos saepius occurrere nomen λυγγύριον quam λυγκούριον. Illud apud THEOPHRASTUM & DIOSCORIDEM legit SALMASIUS, & habent etiam STRABO &c. necnon PLUTARCHUS in *l. de Animal. solertia T. 2. p. 952. Ed. Paris. 1624.* & quidem SOLINUS *cap. 2.* illud solum memorat tamquam Graecis familiare: *Graecè Lyngurium dicitur.* Itaque EPIPHANIUS quoque ita scripserat, unde interpres quod alii *Lyngurium* secundum pronuntiandi rationem scripsissent, scripsit *Lyggurium, Lyggurus, Laggurus &c.* utrumque γγ retinens. Sic Priscianus testatur Romanos olim vocem ἄγγελος scripsisse *aggelos*. VARRO autem de L. L. lib. 1. & VICTORINUS de *Orthographia &c.* auctores nobis sunt Graecorum more *Attium* poetam scribere consuevisse *agguem*, *aggulum &c.*

(2) JOSEPHUS *Ant.* lib. 3. cap. 8. habet λίγυρος. Numquid λίγυρος, λυγγύρος, λαγγύρος, λυγκύρος &c. substantiva sunt nomina, λιγύριος verò adjectivum subaudita voce λίθος *lapis*, & λυγγύριον subaudita voce ἤλεκτρον *electrum*?

pii [1], quae ſic appellatur, in Memphi Aegyptia reperiri: in quibus ſunt veluti notae intermicantes non ſicut in Ophite [2], ſed habentes puncta juxta Cerinum [3] lapidem ſic vocatum. Puncta ſunt viridantia ita, ut intelligamus in profundo lapidis hujus venam eſſe lectiſſimam. Sed & adhuc lucidius, & ſpecioſius haec petra videtur ſumpſiſſe cognomen. Explanatur enim Liggurus a quodam animali, quod Liggium nominatur, habens colorem pulli bubali, vel buculae rufae, cujus cauda modica eſt, & habet puncta quaedam viridantia, propter quod & lapis Ligurus idem Liggii cauda vocitatur [4]. Ego autem vehementer admiror, cur Scriptura Divina curans ad ornatum, decoremque pulchritudinis Regalium ſertorum, & veſtimentorum Pontificalium uti lapidibus precioſis, & non-

(1) Aeſculapius, Grecè A'σκλήπιος eſt. Itaque Aſclepius in multis quoque Latinis Inſcriptionibus apud GRUTERUM dicitur: quin etiam MARTIANUS CAPELLA *de Nuptiis &c.* lib. 2., inquit: *Adſcribit Aſclepio Graecia medicinam.*

(2) Marmor Ophites hoc nomen habet, quod ſerpentum inſtar variis maculis diſtinctum ſit. De eo PLINIUS lib. 36. cap. 7.

(3) Lapis hic, ut opinor, ille eſt, quem alii *Ceritem* vocant. Vide PLINIUM lib. 37. cap. 10. &c.

(4) Quae hic de Lyngurio memorat Ephiphanius, nunc primum, quod ſciam, innoteſcunt. Porro animal illud, quod Liggium vocat, certè Lynx eſſe videtur, a qua & alii nomen Lyncurio, ſeu Lyngurio factum dixerunt, fabuloſa tamen ratione, quod nimirum ex Lyncis urina fiat. Vide AELIANUM *Hiſt. Animal. lib. 4. cap. 17.* THEOPHRASTUM *in lib.* περὶ λίθων PLINIUM *lib. 8. cap. 38.*, *& lib. 37. cap. 2.* SOLINUM *cap. 2.*, & ipſum PLUTARCHUM *de Anim. ſolertia &c.* ut alios taceam. Ceterum animalia, quae aliis λύγκες ſunt, docente SALMASIO pag. 62. ARTEMIDORUS vocat λύγγυς, & apud PLUTARCHUM laudato loco λύγγας dici invenio.

& nonnullorum, qui multum erant noti manifestique, commemorans, Carbunculi dico, & Smaragdi, Amethysti, & Achati, Berylli, & Chrysolithi, in horum dinumeratione lapidum non meminerit Hyacinthi, cum sit lapis iste clarissimus, adeoque preciosus, atque mirabilis, ut animadvertamus, ne Ligyrium forsitan hunc Divina Scriptura cognominet [1]. Hyacinthus autem species habet diversas, quanto enim quis invenitur colore profundior, tanto est aliis necessarior [2]. Hyacintho verò, vel Callaino purpureus color est aliquanto consimilis [3]. Unde Divina quoque Scriptura ex Hyacintho, purpuraque Pontificalia vestimenta dicit ornari. Et praecipuus quidem lapis Hyacinthus Thalassites appellatur, eo quod tranquilli maris similitudinem referat. Est & alius, qui vocatur Rhodiaeus [4]: alius Oppalius [5]. Rursus alius Perileutius [6]. Inveniuntur autem lapides isti in

(1) Hinc S. HIERONYMUS in Epistola *ad Fabiolam* §. 17. *Satisque miror cur hyacinthus pretiosissimus lapis in horum numero non ponatur, nisi forte ipse est alio nomine Ligurius. Scrutans eos, qui de lapidum atque gemarum scripsere naturis, Ligurium invenire non potui.*

(2) Epitome GESNERI ἀναγκαιότερος *praestantior*.

(3) Aut Hyacinthum cum Callaino confundit, aut vult illum colorem habere haud absimilem a Callaino, & sic videtur vocare gemmam illam, quae Callais dicitur a PLINIO lib. 37. cap. 8.

(4) Epit. GESNERI ῥοδινός. Nostrum interpretem invenisse videtur ῥοδέως: Utrumque nomen sonat *Roseus*.

(5) In Epitome GESNERI hoc loco nulla est mentio Oppalii, sed quarto loco inter varias Hyacinthi species ponit Hyacinthum χαννιαῖον sic: ὁ τέταρτος χαννιαῖος: sed videndus SALMASIUS pag. 779.

(6) Epit. GESNERI παραλεύκιος. Restituendum περίλευκος.

in interiore barbarie [1] Scytharum. Scythiam verò soliti sunt veteres appellare cunctam Septentrionalem plagam, ubi sunt Gothi, & Dauni [2], Venni [3] quoque, & Arii [4] usque Germanorum, Amazonarumque regionem [5]. Illic igitur interius in deserto hujus magnae Scythiae convallis est profundissima, hominibus prorsus impervia, montibus namque saxosis hinc, atque inde vallatur: ita ut si quis desuper, a summitatibus montium tanquam de muris aspiciat solum convallis, pervidere non possit, sed a profunditate caligo tenebrosa, veluti chaos alicujus occurrat. Igitur qui nituntur à Regibus juxta commanentibus, ad istorum lapidum perquisitionem, secundum dispensationem necessitatis sibi commissae, jugulant agnos, & excoriantes dimittunt desuper e saxis in illud chaos convallis inmensum, lapidesque, ut ferunt, agnorum decoriatorum carnibus adhaerescunt. Aquilae vero in petris sursum morantes accepto carnis odore descendunt, eductosque decoriatos agnos exedunt, & lapides illic

in

(1) Vide supra pag. 18. Not. 4.

(2) Epitome ANASTASII οἱ Γότθοι ϗ Δαύνοι, & alios hic memoratos populos praeterit. Non *Dauni*, sed Dahae, aut Dasae legendum videtur, & in Graeco restituendum Δάαι, aut Δάσαι.

(3) PLINIUS lib. 4. c. 12. in Sarmatia Europaea Vannianum quoddam regnum ponit. Vide etiam TACITUM Annal. lib. 12. Quid si quis *Hunni* restitueret? AGATHIAS Hunnos circa Maeotidem collocat.

(4) Fortassis *Abii*. Scilicet hos populos Septentrionales partes Scythiae habitasse PTOLEMAEUS docet.

(5) Accipe de Amazonibus ad Tanaim. Amazonum historiam ab erudito Florent. juvene Ant. Maria Beninio copiosè illustratam scio, ut edat memoro, & Petri Petiti dissertatione laudatiorem auguror.

in summis montibus remanent. Damnati ergo, qui per hujuscemodi capturam ad inquirendos praedictos lapides diriguntur, intuentes ubi sunt ductae agnorum carnes ab aquilis, eunt illuc, & invenientes lapides afferunt. Omnes lapides isti cujuscunque sub diversitate coloris assistunt, cum sint preciosi, tamen hanc habent efficaciam, ut superpositi carbonibus ignis vehementibus, ipsi quidem minime laedantur, carbones autem protinus extinguuntur. Non solum autem hoc, sed etiam tollens quis ex his lapidibus, & involuens diligenter in orario, vel in aliquo linteo, ponensque super carbones ignis manu retinens, ipse quidem calore cruciabitur, linteum vero, quo lapis est involutus, & nullo modo laeditur, aut aliqua ustione vexatur. Fertur autem lapis iste utilis esse mulieribus quatenus onere partus absque difficultate liberentur. Phantasias autem pellere similiter dicitur.

DE LAPIDE ACHATE.

ACHates autem lapis est aestimatus esse Perileutius [1], qui per Hyacinthum lapidem ponitur. Est autem specie mirabilis; colore caeruleus, exteriorem circulum habens album. Et hic circa Scy-

(1) Ex Epitome GESNERI Latina haec versio reformari ita potest, ut significet, fuisse qui putaverit, Achatem eam ipsam esse gemmam, quae Perileucus dicitur, & cujus mentio superius facta est, ubi de Hyacintho. Porrò hic, & laudata Epitome recte habet περίλευκος.

Scythias [1] invenitur. Eſt autem in lapidibus iſtis Achates colore leonino, qui cum aqua tritus, & inlitus ſuper loca, quae morſu contracta ſunt, viperae vel ſcorpii, caeterorumque ſerpentium venenena depellit. Dico autem Achatem, qui leonis ſpeciem praefert.

DE LAPIDE AMETHYSTO.

Amethyſtus lapis eſt: erga ſuum circulum flammiferum quiddam profundius micat. Splendor autem ejus eſt albidior, è medio corpore veluti vini flavi ſpeciem referens, qui forma diverſus, & hic, ut opinor, in Libyae montibus gignitur. Alter enim Hyacintho mundiſſimo ſimilis eſt. Alter vero Amphicochlo [2]. Fit autem ipſe in partes Libyae circa litus maris. Hi verò, qui fabulis credunt, ajunt eum praecidere tempeſtates, & pluvias, cum auſtrales venti perflaverint.

DE LAPIDE CHRYSOLITHO.

Chryſolithus lapis, quem nonnulli Chryſoberyllum [3] vocaverunt, auri fulgorem praefert.

(1) Scythia apud Geographos duplex eſt, Europaea, & Aſiatica.

(2) Etiam Epitome GESNERI: ὁ δὲ ἀμφικόχλῳ, quam lectionem GESNERUS injuria reprobat reponens: θαλάσσης vel θαλασσίῳ κόχλῳ vel potius αἵματι κόχλου, ut ipſa legit Epitome, ubi de Jaſpide ſermo eſt.

(3) Epitome GESNERI habet χρυσόφυλ-

fert. Fit autem in puteali petra; ſic appellatur locus ad litus [1] Achaemenidis [2] Babylonis. Nominant autem, & Babylona, & puteum illum petrae Achaemenida [3], quod inquiunt, pater Cyri Regis Achaemeneus [4] vocabatur, ut Scriptores aliqui retulerunt [5]. Eſt autem & Chryſopaſus lapis [6]. Hic ſtomachicis, & colicis, nec non & coeliacis tritus, & epotus ſaluberrimus approbatur.

DE LAPIDE BERYLLO.

Beryllium, lapis glaucus, id eſt, marinæ tincturæ ſimilis, & aeris, Amethyſti, & Pe-

E dero-

σόφυλον, quod nomen GESNERUS adnotat alias non inveniri, ſed Chryſoberyllum. Vere mendoſam in hoc loco Epitomen eſſe hinc conſtat.

(1) Epitome GESNERI παρὰ τὸ τεῖχος, *ad moenia*. Epitome autem ANASTASII: παρὰ τὸ χεῖλος.

(2) Epitome GESNERI: *Achaemenitidis* Αχαιμενιτίδος.

(3) In ms. erat *petere Achamenide*. Legendum, ut reſtitui, conſtat ex Epit. ANASTASII: τὴν γὰρ Βαβυλῶνα, καὶ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο τῆς πέτρας Αχαιμενίδα καλοῦσι. In Epit. GESNERI legitur: τὴν γὰρ Βαβυλῶνα δὲ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο Αχαιμενιτίδα καλοῦσιν, ὅτι φασὶν ὁ πατὴρ Κύρου τοῦ Βασιλέως Αχαιμένης ἐκαλεῖτο. *Babylonem enim, & puteum illum, Achaemenitida cognominant, quod dicant Regis Cyri patrem Achaemenem vocatum fuiſſe.*

(4) In Epitome GESNERUS invenit Αχιμενιυς, & emendat Αχαιμένης. Noſtrum tamen etiam interpretem inveniſſe videtur: Αχαιμένευς.

(5) Cyro patrem fuiſſe hujus nominis a nemine traditum novi. EPIPHANIUS patrem pro avo poſuit. Cyrus Rex Cambyſis filius fuit; Cambyſes vero Achaemenis. Quod autem Perſae dicti ſint ab hoc rege Achaemenii, & quod Babylon pro Perſica, ſeu Achaemenia urbe ſit habita, ex quo ſub ditione Perſarum eſſe caepit, adeo notum eſt, ut nihili referat veterum auctoritates ab aliis collectas repetere.

(6) In marg. ms. eſt: *Chryſopraſus*: & GESNERUS quoque χρυσόπρασος, ubi in Epitome eſt χρυσόπασος reſtituendum cenſuit.

derotis [1] habens ſpeciem, & aquatioris, ideſt albidioris Hyacinthi. Fit autem ad ima montis, qui vocatur Taurus. Si quis autem voluerit hunc ex adverſo Solis opponere, videtur, veluti vitrum, minuta intrinſecus habere perlucida. Alia autem Beryllus pupillis oculorum Draconis eſt ſimilis: Alia rurſus eſt Beryllus veluti Coralli [2] ſpeciem magis exhibens. Haec Beryllus juxta viam [3] Euphratis fluminis viſa eſt.

DE LAPIDE ONYCHIO.

ONychium lapis flavum nimis oſtentat colorem. Delectari vero lapide iſto ferunt Regum nuptas [4], & divitum, quæ in pocula ſua transferentes utuntur hoc lapide. Sunt autem & alii Onychitæ, qui æquivocè nuncupantur, ideſt non veraciter, ſimiles cerae, quae coloris eſt mellei. Quidam hos ajunt ex guttis aquae conſolidari. Onychitas autem naturali ratione cognominant, eò, quòd ungues urbanorum virorum inſtar ſunt marmoris quadam mixtione ſanguinis obrube-

(1) De hac gemma appoſitè ad haec, quae Beryllo tribuit EPIPHANIUS, ita loquitur PLINIUS lib. 37. cap. 9: *Coeunt intus translucida cryſtallus, viridis ſuo modo aer, ſimulque purpura, & quidam vini, ac croci nitor &c. nec gemmarum ulla eſt liquidior.*

(2) Epitome GESNERI habet κη-ροῦ *cerae* &c.

(3) In Gr. textu Epitomes περὶ τὴν ἔξοδον, *circa exitum*.

(4) In ms. legitur *nuptias*, ſed Scriptoris certe vitio, nec dubitandum ab interprete ſcriptum fuiſſe *Nuptas*. In Graeco enim textu Epitomes GESNERI eſt: αἱ νύμφαι &c.

rubescit [1]. Unde nonnulli lapidem marmoreum, qui est ex loco Docimii [2], Onychitem falso nomine vocitant ob albedinis puritatem.

Haec igitur duodecim lapidum, qui in Superhumerali tunc imperati sunt annecti Pontificis, ex diversis Auctoribus, qui de naturis horum dixere lapidum, constat inventio, quorum sicut investigare potuimus, tam species, quam loca, nec non & potentias inspectionis eorum interim breviter adnotantes, singulorum lapidum nomina consequenter expressimus. Hic jam nunc quaeritur, quibus modis eum ordinem consequentiæ, qui est certissimus, & congruens, approbemus. Nam per duodecim Tribus duodecim lapides apponi jussi sunt, ita, ut unus lapis uni Tribui coaptaretur, & ad singularum nomina decernantur singuli lapides. Et siquidem declarasset jussio, cui Tribui quis lapis aptetur, nulla prorsus inquisitio superesset ad indagandam diffinitionem divinitus ordinatam; sed ad exponendam nobis vim lapidum tantummodo studiosa relinqueretur intentio. Nunc autem non est determinatum, sed simpliciter in duobus

(1) Hic ipsa quoque GESNERI Epitome in mendo cubat. SALMASIUS tamen *in Solinum* p. 396. ope veteris codicis sic emendat: ὀνυχίτας δὲ αὐτὰς λέγουσι φυσιολογικῶς, ἐπεὶ ὄνυξ τῶν αἰτίων ἀνδρῶν μαρμάρῳ ἐστὶ συνερυθριαζόμενος σὺν τῇ τοῦ αἵματος ἰδέᾳ. Itaque restituimus: *obrubescentes*, aut potius: *quod unguis &c. instar sit marmoris quadã mixtione sanguinis obrubescens*.

(2) Graviter hic errat GESNERUS cum Jola suo, qui verbum τοῦ Δοκιμίου vertit *ab exploratione &c.* quod

locis horum lapidum consequentiam, & compositionis eorum speciem fateamur adscriptam, sicut in Rationali, quod super pectus ponebatur Pontificis, & Superhumerali per duos anulos aureos in eo dispositos, qui anuli per extremitates suas Rationale in medio continebant, rursus annexis superioribus anulis, qui erant in Superhumerali Pontificis in utraque humeri parte conserti. Nam & Superhumerale cum esset unum per circuitum uno prorsus orificio claudebatur habens vittam hyacinthinam auro complexam, & hinc a dextris unum anulum, & a sinistris alterum per utramque humeri partem prominentes, anulos ad jugulum Pontificis innectentes, qui rursus ex utraque Rationali parte spectabantur appositi, ita ut perinde connecterentur, & coaptarentur in se se per duos scilicet anulos Rationalis, & duos anulos Superhumeralis, ubi erant catenulae aureae desuper imminentes.

Hoc autem Rationale, sicuti dixi, habebat duodecim lapides sibi congruenter insertos, atque compositos quadrato ordine, qui sic intertexti probantur, ut est subter annexum. Primus ordo

quod scilicet invenerint δοκιμή, & δοκίμιον probationem significare. Verum re melius considerata deprehendissent profecto EPIPHANIUM de loco hujus nominis locutum, & invenissent celebre apud antiquos fuisse lapidis cujusdam genus, qui Docimites dicebatur a Docimio Phrygiae urbe, seu mavis pago, utroque enim nomine vocat STEPHANUS: nempe urbem, vocat in ipsa voce Δοκίμιον, pagum vero in voce Σύνναδα STRABONEM describens.

ordo, atque superior a laeva parte Pontificis versus ad dextram hos lapides habebat appositos, Sardium, Topazion, Smaragdum. Oportet enim & hoc diligentius adnotare, unde scilicet incipiebat compositio, & ubi item desinebat: sciendumque est, quod juxta Hebraicarum elementa litterarum ita compositiones istae fiebant. Scribunt quippe Hebraei a sinistris ad dextram cujuslibet rei subjectum ordinem perducentes. Ipsi vero manum subsequentem litteris a dextris habere videntur ad laevam [1]. Erant ergo super Pontificis pectus a sinistris ejus ordines ad dexteram perducentes.

Primus ordo, sicut jam dixi, Sardius, Topazius, Smaragdus; secundus autem Carbunculus, Sapphirus, Jaspis; tertius Ligurius, Achates, Amethystus; quartus, qui & ultimus, Chrysolithus, Beryllus, Onychinus.

Rur-

(1) De hoc Hebraeorū scribendi modo agit HERMANNUS HUGO *de prima scribendi origine &c.* cap. 8. ubi tamen nimis audacter ait: *Porro hanc scribendi rationem Aegyptii ab Hebraeis accepere, ut* HERODOTUS *testatur lib.* 2. Scilicet HERODOTUS hoc unum narrat Aegyptios a dextro in sinistrū latus scribere consuevisse p. 102. Ed. Gronovii Lugd. Batav. ann. 1715. at Hebraeorum nullatenus meminit, & quidem ea scribendi ratio in Oriente pene communis fuit, ut HOLMIUS non dissimulat in *Disputatione de Scriptura &c.* cap. 5. Analect. *Philologic. &c.* CRENII, pag. 46., quinimmo Graecis quoque, Romanisque, & Etruscis, de quibus praecipuè consulendus est Cl. GORIUS Mus. Etrusci tomo 2. pag. 405., eam scribendi rationem non fuisse incognitam docet in libro, quem inscripsit *Delphi Phoenicizantes &c.* c. 10. EDMUNDUS DICKINSONUS *Fasciculo* 1. *Opusculorum &c.* CRENII pag. 104. DICKINSONUM in notis ad HERMANNUM HUGONEM neque CHRISTIANUS TROTZ indictum praeteriit.

Rursus invenimus eosdem lapides in duabus Superhumeralis partibus positos, in quibus duo lapides catenulis aureis videbantur inserti juxta utrumque latus humerorum, jam non ex diversis lapidibus, sed ex Smaragdo tantummodo, erantque rursus nomina filiorum Israel secundum praeceptum Domini scripta, atque sculpta in duobus istis lapidibus; non tamen evidenter ostenditur, quod nomen in parte dextera Prasini lapidis inscribi debeat, vel quod in sinistra parte, sicut ipse decrevit similiter adnotari; nisi quod prorsus intelligendum est, quia sex nomina scripta erant in sinistra parte, & sex in dextera filiorum Israel. Nec enim poterat unus lapis nomina duodecim Tribuum capere propter rotunditatem suam. Sed nec praecepit Dominus, ut dupliciter inscribantur duodecim Tribus in parte dextera, & in sinistra duodecim; sed simpliciter ait in pressione signaculi filiorum Israel, sicut habet ipsa circumstantia lectionis, quam nunc ad verbum curavimus exprimere, in qua ipsum quoque Pontificatus officium praeceptum est ordinari: sic ait [1]: *Et fecerunt* [2] *superhumerale ex auro, & hyacintho, & purpura, & cocco cum bysso retorta &c.*

Opus

(1) Vide Exod. cap. 36. in Versione LXX., in Vulgata vero c. 39. & vide etiam Exod. c. 28. Notes autem velim lapides, quos LXX. Smaragdos dixerunt, Vulgatam, aliosque interpretes vocasse Onychinos, Josephum Sardonyches.

(2) Sic LXX. in ms. Alex. Ἐποίησαν. Editiones plurimae tamen ferunt: Ἐποίησε *fecit*.

Opus textile fecerunt illud ; superhumeralia continentia sese ex utrisque partibus, opus textile invicem complectentia se per circuitum. Ex ipso fecerunt juxta ejus facturam, ex auro, & hyacintho, & purpura, & cocconeto, & bysso retorta, sicut praecepit Dominus Mosi. Fecerunt utrosque lapides Smaragdi, confibulatos, & conclusos auro, scalptos in pressione signaculi nominum filiorum Israel. Et imposuerunt eos in humeros superhumeralis lapides monumenti filiorum Israel, sicut praecepit Moyses [1]. Haec duo loca sunt horum lapidum, & appellationes eorum, quae secundum Tribum praeceptae sunt adnotari. Unus quidem locus est in hoc Rationali, & alter in his [2] quae dicuntur, in hippodromo chabratha [3].

Opor-

(1) LXX. Κύριος τῷ Μωυσῇ *Dominus Moysi*.

(2) Locus adeo corruptus, ut restitui minime posse videatur. Multa deesse non dubito.

(3) Quid sibi velit hoc loci EPIPHANIUS difficile dictu est, cum neque satis constet, quid significent verba *Hippodromo chabratha*. כברת *Chibrath* ter in Sacris Litteris occurrit: Genesеos *cap.* 35. *v.* 17. ejusdem libri *cap.* 48. *v.* 7. & 4. *lib. Regum cap.* 5. *v.* 19. Vocem ipsam servant LXX. cap. 35. Geneseos scribentes χαβραθά, nec non cap. 5. libri 4. Regum juxta emendatiores libros; sunt enim qui mendose habent διβραθά. Verum Geneseos cap. 48., ut hic EPIPHANIUS, cum voce Hippodromo vocem chabratha conjungunt. Jam vero, ni fallor, inter ea multa, quae hic deesse puto, S. Doctorem exposuisse crediderim, quomodo duodecim Tribus a filiis Jacob nomen acceperint, quot uxores Jacob duxerit, quem filium habuerit ultimum, & his similia, tandemque narrasse quomodo Rachel, Beniamino edito, partus dolore confectam mortem obierit in terra Chanaan, in Hippodromo Chabratha, & sic narrationem confecisse verbis nimirum LXX., ita enim Jacob loquitur laud. c. 48. Genes. *Ego autem, quando veni de Mesopotamia Syria, mortua est Rachel mater tua in terra Chanaan*,

Oportet itaque primitus hanc divisionem nosse, & ordinis consequentiam, quae secundum aetatem est singulorum [1], ideft Ruben, Simeon, Levi, Judas; propter jurgium vero Rachelis, & quae data sit Jacob ancilla Balla, nascitur juxta aetatis ordinem post Judam Dan: statimque de ipsa ancilla secundus editur Neptalim [2]. Deinde per aemulationem Lia vero dedit ancillam viro Zelphan, quae concipiens peperit Gad: dein Aser. Rursus adjecit uxor Lia ut conciperet: quae juxta conscientiam peperit Issachar, exin Zabulon. Novissimè vero de Rachele Joseph nascitur, & deinde Beniamin. Et est ista consequentia, Ruben, Simeon, Levi, Judas Dan, & Neptalim, Gad, & Aser, Issachar, & Zabulon, Joseph, &

naan, appropinquante me ad Hippodromum Chabratha terrae. Ἐγὼ δὲ ἡνίκα ἠρχόμην ἐκ Μεσοποταμίας τῆς Συρίας, ἀπέθανε Ῥαχὴλ ἡ μήτηρ σου ἐν γῇ Χαναάν, ἐγγίζοντός μου κατὰ τὸν ἱππόδρομον Χαβραθὰ τῆς γῆς &c. Ceterum si vocis *Chibrath* significationem inquirimus *quot interpretes, tot sunt sententiae*, ut bene ait DRUSIUS in vers. 16. laudati cap. 35. Geneseos. AQUILA intelligit *secus viam*, alii *iter quod a prandio ad coenam confici potest*, alii *jugerum* nempe, terrae tractum, quem duo boves uno die arant, alii *multum itineris*, alii *mille passus*, alii *aliam terrae mensuram*, & nonnulli *vernum tempus*. Vocem Hippodromum in textum LXX. Geneseos cap. 48. irrepsisse facile dubitarem ex marginali nota alicujus intelligentis in voce Chibrath spatium, quod equus in Hippodromo percurrebat, neque enim video cur uno in loco LXX. duplicem adhibuissent vocem, duobus vero aliis solummodo vocem Χαβραθά. Scilicet sacrarum litterarum textum Grecum, quem nunc habemus sub nomine LXX. licet venerabilis sit, plurimaeque auctoritatis, variis tamen in locis interpolatum deprehendimus.

(1) Geneseos cap. 35.

(2) Sic ms., sed in Graec. non dubito fuisse Νεφθαλείμ.

& Beniamin. Haec quidem prima est compositio juxta aetatis consequentiam.

Cum vero pervenirent de Mesopotamia revertente Jacob in terram Chanaan, secunda fit divisionis enumeratio. Fecit enim Jacob tres turmas [1] discernens proprios filios, & posuit Zelpham, & Ballam duas ancillas faciens unam turmam in primis cum quatuor filiis earum, id est Dan, & Neptalim, Gad, & Aser: in secunda vero turma ordinavit Liam cum sex filiis ejus non jam secundum aetatem, sed secundum matris affectionem; Ruben, dico, & Simeon, Levi, & Judam, Issachar, & Zabulon: ipse vero postremus mansit cum Rachele, & Joseph valde parvulo. Beniamin autem in matris adhuc utero portabatur; & haec secunda discretio compositionis ejusdem numeri comprobatur.

Tertius autem numerus est juxta aliam compositionem divisionis. Incipiens enim Jacob intrare in Aegyptum [2], sicut super annexum est, congregatis in idipsum filiis Liae simul, & ancillae ejus Zelphae, consequenter, velut ex eadem domina progenitis, ita dinumerantur ipsi: Ruben, Simeon, Levi, Judas, Issachar, Zabulon: & ex Zelpha, Gad, & Aser. Deinde Rachelis filii Joseph, & Beniamin. Ii, qui ex ejus ancilla sunt, Dan & Neptalim.

F Quar-

(1) Gen. cap. 32. & 33. (2) Gen. cap. 46.

Quarta divisio est compositionis, & numeri, quando benedixit Jacob filiis suis cum moreretur [1], oportet enim secundum tempus, & in numeros ipsos annectere. Hic ergo numerus, & hoc tempus insequitur, quando Jacob benedixit, ideſt: Ruben, deinde Simeonem cum Levi, & Judam, & Zabulon, & Issachar, Dan, & Gad, Aser, & Neptalim, Joseph, & Beniamin.

Dein sequitur quinta divisio de Exodo, cum egrederentur filii Israel ex Aegypto; enumeravit enim eos sermo Divinus dicens [2]: *Haec sunt nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Aegyptum cum Jacob patre suo; unusquisque cum tota domo sua ingressus est: Ruben, Simeon, Levi, Judas, Issachar, Zabulon*; (deinde Rachelis) *Beniamin*, (deinde Ballae) *Dan, & Neptalim*, (& Zelphae) *Gad, & Aser. Joseph autem erat in Aegypto.*

Dein postea sexta divisio est numeri juxta metationem castrorum filiorum Israel, sicut scriptum est in libro Numerorum [3] ex praecepto Domini. In prima metatione Judas, Issachar, Zabulon. In secunda Ruben, Simeon, Gad. In tertia Ephrem [4], & Manasses, & Beniamin. In quarta Dan, & Aser, & Neptalim.

Rursus septima numeri divisio est, ex ipso Nu-

(1) Gen. cap. 49.
(2) Ex. cap. 1.
(3) Num. 2.
(4) Sic ms. sed in Gr. fuisse Ἐφραίμ non dubitamus.

Numerorum libro [1], cum juxta praeceptum Domini declarantur, qui debeant esse principes ad offerenda munera Domino. Dixitque: De Ruben Helisur filius Sediur [2]. De Simeone Salamiel filius Su ṛsaddai. De Juda Naason filius Aminadab. De Issachar Nathanahel filius Sogar. De Zabulon Eliab, filius Chaelon. De Ephrem [3] Melcham filius Eniud. De Manasse Gamaliel filius Phadassur [4]. De Beniamin Abida filius Gedeonis [5]. De tribu Dan Achiezer filius Amisadai. De Aser Phaltihel [6] filius Ecchra. De Gad Elisaph filius Raguhel. De Neptalim Achire filius Aenan.

Itemque post hanc sequitur octava divisio ex ipso libro Numerorum [7], quando praecepit Dominus, & misit *Moses* principes Tribuum Israel ad inspiciendam terram Repromissionis. Ait itaque de

 Ru-

(1) Puto haec adludere ad caput *Num.* 7. hic enim recensentur principes duodecim Tribuum offerentes Tabernaculo sua dona, licet alio ordine ab eo, quo recenset EPIPHANIUS, recenseantur. Est autem talis: Judas, Issachar, Zabulon, Ruben, Simeon, Gad, Ephraim, Manasse, Beniamin, Dan, Aser, Nephthalim. Ordo servatus ab EPIPHANIO occurrit *Num.* cap. 1. ubi initur numerus filiorum Israel a vigesimo anno, & supra per singulas Tribus.

(2) Apud LXX. *Num.* cap. 1. ex ms. Alex. Ἐδιούρ.

(3) Ib. τῶν ὑιῶν Ἰωσὴφ τῶν Ἐφραίμ Ἐλισαμὰ ὑιὸς Ἐμιούδ. *Ex filiis Joseph, qui Ephraem, Elisama filius Emiud*, aut quemadmodum est in ms. Alex. Σεμιούδ *Semiud*.

(4) Ib. sic etiam ms. Alex. Φαδασσούρ sed Vat. Φαδασούρ. cap. autem 7. ms Alex. habet φαδασούρ, & Vatic. φαδασσούρ.

(5) Ib. Γαδεωνί *Gadeoni*.

(6) Ib. secundum Codic. Vatic. & Cod. Alex. Φαγαϊὴλ, sed cap. 7. si consulis editionem ex Cod. Vat. est Φαγεὴλ, Φαγαιὴλ autem in edit. ex Cod. Alexandrino.

(7) Cap. 13.

Ruben[1] Samu filius Acchu[2]. De Simeone Sapha[3] filius Suri. De Juda Chaleph filius Jephone[4]. De Issachar Sara[5] filius Joseph. De Ephrem Auses[6] filius Nave. De Beniamin Phalti filius Raphu. De Zabulon Gudihel filius Suri[7]. Filiorum Joseph de Manasse[8] Gelad filius Sudi. De Dan Amihel filius Gamali. De Aser Sachus[9] filius Michahel. De Neptali Hali filius Ulaphi[10]. De Gad Gugihel filius Machi[11].

Nona quoque divisio numeri praecepto Domini datur ex ipso libro Numerorum, cum filiis Israel terra sorte distribuitur[12]. De Juda, inquit, Chalep filius Jepphane[13]; & deinceps enumerantur Principes Tribuum. De Simeone. De Beniamin. De Dan. De Manasse. De Ephrem. De Zabulon, De Issachar. De Aser. De Neptali.

Dein rursus decima numeri divisio est quando

(1) LXX. τῆς φυλῆς Ῥȣβὴν. *De Tribu Ruben*, & sic ceterae quoque Tribus nominantur: τῆς φυλῆς Συμεὼν &c. τῆς φυλῆς Ἰȣδα &c.

(2) LXX. Σαμȣὴλ ὑὸς Ζαχὺρ, aut uti est in ms. Alex. Ζαχχȣ́.

(3) LXX. Σαφατ *Saphat*.

(4) LXX. Χάλεϐ ὑὸς Ἰεφοννῆ. *Chaleb filius Jephonne*.

(5) LXX. Ἰλαάλ, & in ms. Alex. Ἰγάλ.

(6) LXX. Αὐσῆ.

(7) LXX. Σȣδί.

(8) LXX. τῆς φυλῆς Ἰωσὴφ τῶν ὑῶν Μανασσῆ, Γαδδὶ ὑὸς Σȣσί. Quae verba in Ed. Parif. an. 1628. perperam praetermissa sunt. Ex his autem nostra intelligenda, aut potius corrigenda est versio, & data occasione silentio non praetermittam Joseph Manasse conjungi, ut certa Tribus designetur, duplex enim Tribus Joseph erat, altera Ephraim, & altera Manasse.

(9) LXX. Σαθȣρ *Sathur*,

(10) LXX. Ναϐί ὑὸς Σαϐί. *Nabi filius Sabi*. In ms. autem Alex. Ναϐὰ ὑὸς Ἰαϐί.

(11) LXX. Γȣδιὴλ ὑὸς Μαχχί. *Gudiel filius Macchi*, sed etiam in ms. Alex. est Μαχί *Machi*.

(12) Cap. 34.

(13) LXX. Ἰεφοννῆ.

do benedixit Moses [1] filiis Israel praeponens Ruben, & deinceps annectens Judam, Levi, Beniamin, Joseph, Zabulon, Issachar, Dan, Gad, Neptalin, & Aser; & in novissimis iterat sermonem de Joseph: haec sunt milia Ephrem; & haec milia Manasse.

Item undecima numeri divisio probatur, quando praecipitur eis, antequam ingrediantur terram Israel, mox transfretantes Jordanem, stent super duos montes Garizin, & Gebal [2], sex hinc atque inde, ad benedicendum his, qui custodiunt legem, & ad maledicendum his, qui legis praecepta servare contempserint, & est ista contextio numeri; nam super benedictiones consecuti sunt, Simeon, Levi, Judas, Issachar, Joseph, & Beniamin. Super maledictiones autem hi; Ruben, Gad, Aser, Zabulon, Dan, & Neptalin.

Duodecima rursus est divisio numeri cum sortiuntur terram possessionis suae [3], & Ruben sorte contingit trans Jordanem, antequam transiretur in terram Israel, & est ista distributio: Ruben, & juxta eum Gad, & dimidia tribus Manasse. Dein transeuntes Jordanem primus Judas accipit, tum Beniamin, dein Joseph ex Manasse, dein Simeon inter Beniamin & Judam locatus, & ut ita dixerim, coangustatus est, quia illis spatia non fuerunt. Dein Zabulon terram consequitur, & Issachar, & Aser,

&

(1) Deut. Cap. 33.
(2) Deut. Cap. 27.
(3) Vide Lib. Josue a cap. 13. ad totum 21.

& Neptalim, & Dan. Levi ſane in omnibus diſperſus eſt Tribubus civitates ſolummodo, & ſuburbana percipiens.

Rurſus tertia decima diviſio numeri occurrit ex Zaccharia Propheta [1] ſicut dicit: *In illa die plangent omnes Tribus terrae. Tribus domus David ſuper ſe, & mulieres earum ſuper ſe. Tribus domus Nathan ſuper ſe, & mulieres earum ſuper ſe. Tribus domus Levi ſuper ſe, & mulieres earum ſuper ſe, Tribus domus Simeon ſuper ſe, & mulieres earum ſuper ſe. Plangentque cunctae reſiduae Tribus*: & non nominavit: queis nos autem propter ſitum deſcriptionis terrae, hanc conſequentiam eſſe perſpeximus, ut ſit Tribus Beniamin, dein Joſeph, Ruben, Gad, Zabulon, Iſſachar, Aſer, Neptalim, & Dan.

Item quarta decima diviſio numeri ſubeſt ex revelatione S. Joannis [2] qui dinumeravit ex unaquaque Tribu duodecim milia eorum, qui virginitate ſanctificati ſunt, ait enim: de Juda duodecim milia: de Ruben ſimiliter, exin de Gad, de Aſer, de Neptali, de Manaſſe, de Simeone, de Levi, de Iſſachar, de Zabulon, de Joſeph, de Beniamin. Nuſquam vero in hoc loco meminit Dan.

Forſitan autem, & aliis locis [3] numeri aliter invenian-

(1) Cap. 12.
(2) Cap. 7.
(3) Videntur EPIPHANIO exciditſe caput 10. libri Numerorum, ubi ſacer Hiſtoriographus ordinem exhibet, quo gradebantur Iſraelitae

niantur adſcripti; nos tamen iſtos invenire potuimus, & hae quidem ſunt diviſiones, quae ſecundum numerum diverſo modo conſtat eſſe compoſitae [1], nunc quidem ſecundum praeceptum Domini, nunc autem juxta ſingulorum Principum voluntatem: dico vero Moſi & Hieſu Nave, & qui deinceps eorum ſucceſſores exiſtere meruerunt. Nec ſine Spiritu id actum eſt, ſed, ut voluit, idem Spiritus Sanctus enumeravit, atque diſpoſuit ſingulas conſequentias juxta propriam voluntatem. Revertens, idem de his uno loco breviter, & conſequenter ediſſeram eaſdemque quatuordecim diviſiones, harumque ſelectiones. Non in vacuum faciam, nec ut Venerationi Tuae haec recenſenti, moleſtus exiſtam; ſed ut noveris, quod jam Dei ſit adjuvare, ut unicuique Tribui memoratos lapides veraciter coaptare poſſimus.

Ex

tae poſt columnam nubis, quae illos praeivit in deſerto: & ejuſdem libri cap. 26. ubi Iſraelitae omnes a viginti annis, & ſupra numerantur: praeterea libri Paralip. c. 2. quod incipit: *Filii autem Iſrael, Ruben, Simeon, Levi, Juda, Iſſachar, & Zabulon, Dan, Joſeph, Beniamin, Nephthali, Gad, & Aſer*: & ordo, quo filii Jacob recenſentur cum quorumlibet eorum texitur genealogia in eodem lib. 1. Paralip. a cap. 5. ad 8. necnon EZECHIELIS cap. 48. ubi unicuique Tribui ea terrae ſanctae pars adſeritur, quae unicuique contigit Moſe & Joſue eam terram inter eos diſtribuentibus. Quinimo ſi meminiſſet etiam cap. 12. lib. 1. Paralip. ubi ii recenſentur populi, qui ex unaquaque Tribu ſecuti ſunt Davidem a Saule fugientem, necnon Tribuum, quae memorantur in Debborae cantico *Jud.* 5. iſta quoque, ut puto, non praeteriſſet. Demum tum primo Numerorum capite, tum ſeptimo duodecim Tribus vario ordine numeratas occurrere animadvertas velim ſecundum ea, quae dicta ſunt *pag.* 43. *Nota* 1.

(1) Bonus interpres graecizat, quod alias quoque facit.

Ex cogitante igitur multum mente, tractantes juxta experientiam hujus electionis, suggerit nobis animus & ipsa consequentia lectionis, qualiter animadverti possit quadratus ordo Rationalis ex appositis lapidibus secundum memorata vocabula. Requiratur jam de singulis numeris sicuti discreta est unaquaeque divisio, qualis ad eorundem lapidum rationem lectionemque sit congruens; & ubicumque quidem dinumeratarum Tribuum statum in locis singulis inspeximus, menteque perpendimus non posse naturaliter, ut numerus quilibet eorum, qui unaquaque divisione numerati sunt, unum nomen minus habens ex Tribubus, appellationi horum lapidum coaptari. Ideoque protinus divisionem secundam rite sustulimus, utpote quae horum lapidum consonantiam habere non possit, propterea quia primos ponat Dan, & Neptalim, Gad, & Aser, hoc est, ancillarum filios, quando mittens Jacob Esau munera in turmam eos primam divisit. Post haec autem filios Liae fecit aliam turmam. Dein filios Rachel turmam tertiam. Nam cum pretiosiores lapides sint in principio Rationalis, porro filii ancillarum inferiores habeantur, & hic primum positi sint, impossibile est eos ad causam Rationalis, in hac numeri parte, congruere, propter quod ita se habere non possit. Item quartam divisionem, benedictionem Jacob, exploravimus, quando moriens filiis benedixit. Habet enim primum, Ru-

ben,

ben, dein Simeon, & Levi ſimul adjunctos; ita ut iſta utriuſque populatio horum lapidum congruentiae videatur obſiſtere. Ideoque iſtam quoque ſuſtulimus, cum lapidibus iſtis accommodari minime poſſit.

Inſpeximus autem & quintam diviſionem, quae continet initium egreſſionis filiorum Iſrael ex Aegypto, & invenimus eam praeponentem liberarum filios, & ancillarum juxta compoſitionis ordinem ſupponentem, facientemque noviſſimos; & ob hoc quod Joſeph in Aegypto conſtitutus poſtremus nominatus eſt, animadvertimus iterum non poſſe lapides iſtos memoratarum Tribuum coaptari nominibus; & quod naturaliter Onychinus lapis in perſona Joſeph interpretari non poſſit, neque rurſus extremus Joſeph juxta compoſitionem Rationalis inſeri debeat, niſi quod tantummodo neceſſitate praepoſteratus ſit, ut cum undecimus habeatur, hic numeretur duodecimus, juxta cogentem neceſſitatem compoſitionis hujus numeri, quam reperimus ordinatam. In Graeca quippe locutione, quae ex Hebraea translata eſt, Onychinum lapidem duodecimum invenimus poſitum, atque noviſſimum, ita ut Beniamin in contemplationem ſui modis omnibus adtrahat. Undecimum vero invenimus Beryllum, quem & undecimo Joſeph tam juxta numerum, quam juxta contemplationem conſequenter aptavimus. Inſpicientes

etiam Hebraicam Exodum, in qua & Lex probatur adſcripta, legenteſque de Rationali hoc, in quo cluſi erant iſti lapides, inveniemus Onychinum lapidem aliter ordinatum. Undecimus poſitus erat: Beryllus duodecimus, atque poſtremus [1]. Unde propemodum nobis ambiguitas orta eſt impedimentum intelligentiae faciens, veluti fictam contemplationem nos in duobus iſtis, Berylli dico, & Onychini lapidibus attuliſſet, dicebamque quomodo in ſupplicationibus, & oratione continua poterat error oboriri, & intellexi, quod diſpenſante Deo hoc ita peractum eſt; ut idem Joſeph undecimus inter Fratres ſuos exiſtens, duodecimus inveniretur juxta compoſitionem hujus numeri, qui eum duodecimum eſſe declaravit, cum diceret: *Joſeph autem erat in Aegypto*. Scientes itaque diſpenſatione divina, propter veritatis contemplationes Berylli lapidis, quae in ipſum Joſeph explentur, coaptari [2], ſic eſt diſpoſitum, ut Beryllus lapis duodecimus poneretur, & ultimus. Nam & Joſeph cum inter Fratres undecimus eſſet, memoratur in hac tamen compoſitione numeri egreſſionis filiorum Iſrael duodecimus, & extremus adſcribitur. Itaque prorſus illuſtratione divina

(1) Vulgatâ cum textu Hebraico convenit Beryllum duodecimo loco recenſens, Onychinum undecimo. Accedunt Paraph. Chaldaica, & textus Hebraeo-Samaritanus, nec non Samaritana verſio, licet verſiones Syriaca, & Arabica conveniant cum LXX., ut videre eſt in Bibliis Polyglottis &c.

(2) Locus corruptus.

vina & diſpenſatione bene admodum relatus eſt Onychinus lapis in Beniamin, qui in hac diſpoſitione ante Joſeph numeratus eſt: Beryllus autem in Joſeph accommodatus ob contemplationes eidem conſonantes, quamvis ultimus lapis ipſe numeretur, quia ſic accidit, & Joſeph noviſſimum ſcribi, ſicut frequenter aſſerui.

Tranſgredientes igitur & hanc diviſionem, reſpeximus diſpoſitionem ſextam juxta dinumeratarum Tribuum conſequentiam, & invenimus juxta metationem caſtrorum Iſrael quadrati agminis ordinem magis oportere congruere Rationali juxta ternas, & ternas Tribus, ſicut in eodem Rationali fas erat cernere, quod quadrati ordinis probatur extare, & erat hoc planiſſimum, atque ſymbolicum, ideſt ſignificativum, propter diſpoſitiones ordinum, conſonantiamque caſtrorum, ſed in his ſeparata Tribus, Tribus Levi nobis obſtitit. Conſtitutus eſt enim Judas, habens ſecum Iſſachar, & Zabulon, in uno metationis contubernio: & conſtitutus eſt primus ad Orientalem plagam propter ſignificantiam, ut aeſtimo, Regiae poteſtatis, & quod Ruben a propria reciderit gloria, quia ſtratum maculaverit patris, ſicut divinis Literis probatur inſertum [1]. In ſecunda vero metatione caſtrorum Ruben ordinatur cum Simeone, & Gad verſus ad mare, ad Occidentem quoque Ephrem cum

G 2 Ma-

[1] Gen. cap. 35. verſ. 22., & cap. 49. verſ. 4.

Manasse, & Beniamin, qui omnes ex Rachel in una ponuntur metatione castrorum : propter Manassen vero Levi videtur exclusus. Dein ad Aquilonem quartam metationem primitus Dan continet, dein Aser, deinde Neptalim, & cum Levi non invenimus inter eos admixtum, cognovimus nec istam posse descriptionem compositioni lapidum accommodari, ne videatur ei filiorum Israel unum deesse vocabulum. Quapropter & hanc omittentes intendimus divisioni septimae, quam protinus ademimus, quia non eam respeximus compositioni lapidum congruentem. Haec enim juxta Principes Tribuum ad praeceptum Domini constat esse numerata, in qua primus ordinatus est Ruben, dein Issachar, & qui sequuntur. Joseph autem secundò numeratus est propter quod Ephrem in uno numero, Manasses in altero sit locatus; & cum Levi rursus exemptus est, nequivimus numerum coaptare lapidibus propter immutationem Levi, & propter adjectionem unius Tribus, quae in duabus probatur esse divisa.

Dein octavam divisionem, de libro Numerorum, diligenter inspeximus, ubi praecepit Deus, & misit Moses Principes Tribuum Israel ad inspiciendam terram Promissionis, & nec istam repperimus ad compositionem memoratorum lapidum consonantem, propter quod & Ruben in primis numeratus est, dein Simeon, deinde Judas, exin Issachar,

ſachar, & deinceps qui ſequuntur, & nuſquam Levi mentio facta eſt.

Tranſeuntes igitur ad nonam diviſionem; & ipſam conſpeximus, quae facta eſt ex praecepto Domini, ſicut in libro continetur Numerorum, quando miſſi ſunt principes Tribuum, ut ſorte dividerent terram Promiſſionis filiis Iſrael; & nec iſtam ſimiliter ad conſequentiam lapidum coaptare valuimus. Invenientes enim Judam primum poſitum, dein Simeonem. & poſtea Beniamin: Dan quoque, & Manaſſen, nec non & Ephrem, & Zabulon, & deinceps Iſſachar, exin Aſer, & noviſſime Neptalim, & rurſus Tribum Levi repperientes omiſſam, & Joſeph dupliciter enumeratum in Ephrem, & Manaſſem, hanc etiam praetermiſimus, & in decimam diviſionem intentionem mentis admonuimus[1], nec ipſam quivimus invenire lapidibus conſonantem; etenim quando benedixit Moſes filiis Iſrael proponens Beniamin quartum poſt Levi, dein Joſeph, & cum Simeonis nullam intulit mentionẽ, impoſſibile fuit eam coaptare lapidibus. Habet autem ita: Ruben, Judas, Levi, Beniamin: dein Joſeph, Zabulon & Iſſachar: deinde Gad, qui eſt ancillae ſecundae filius, praepoſtere poſitus: dein Dan & Neptalim: dein Aſer omnium noviſſimus, qui & ipſe ſecundae ancillae filius invenitur. Hic etiam, quia numerus imminutus eſt, Si-

(1) Sic Cod. ſed forte reſtituendum eſt: *admovimus*..

Simeone praetermiſſo, fas non erat diviſionem iſtam lapidibus Rationalis poſſe congruere.

Rurſus & hanc praetermittentes in undecimam ſollicita prorſus intentione pervenimus, & repperimus ubi praecepit Moyſes, ut duodecim Tribus ſtent ad benedicendum & maledicendum, ſex in monte Garizim & ſex in monte Gebal, ſicut in Deuteronomio probatur adſcriptum, quarum diviſio talis eſt: *Stabunt*, inquit, *in monte Garizim ad benedicendum Simeon, Levi, Judas, Iſſachar, Joſeph, & Beniamin: & hi ſtabunt ad maledicendum in monte Gebal, Ruben, Gad, Aſer, Zabulon, Dan, & Neptalim.* Liberarum filii probantur hic eſſe praelati, cumque & iſta diviſio videtur inconſequens, ad quadratum Rationalis ordinem non ea viſa eſt adſumenda. Veruntamen hanc eamdem undecimam diviſionem ſollicite contuentes, quae in duas partes videtur eſſe diſcreta, ſex in uno monte & ſex in altero, hanc arbitrati ſumus congruere numeris compoſitionis lapidum Smaragdi, qui catenulis nectebantur, ordinati per utrumque Pontificis humerum, auro & hyacinthina victa conſerti, ita ut in his duobus ſmaragdis inſcriberentur nomina filiorum Iſrael, eo quod unus Smaragdus ob rotunditatem ſui duodecim nomina capere non poſſet. Oportebat autem, & ſi capere poterat, dextros ſiniſtroſque diſtingui, & ideo in utroque lapide, poſito in dextera ſcilicet, & ſiniſtra, conſcripta ſunt nomina, ſicuti

cuti in utroque monte Garizim & Gebal Tribus filiorum Iſrael ordinatae ſunt. Qui montes ex adverſo ſibi cernuntur oppoſiti in Orientis parte, ubi Hiericho ſita eſt [1], ultra locum Galgalae, ibique referun-

(1) De ſitu montis Garizim copiosè agunt ANDREAS MASIUS in *cap.* 8. *Joſue Critic. Sacr. tom.* 2. *Col.* 211., nec non ROLANDUS *Miſcell. p.*1.*Diſſ.*3. §.5. &c. Prout hic ſentit EPIPHANIUS, nec non in *Pan.* h. 9. §.2.*p.*25.ſenſere etiam Auctor libri *de loc.ſac.Script.*, & PROCOPIUS Gazaeus in *Deut.*nec non inter recentiores JOSEPHUS SCALIGER in Euſebii Chronicon *pag.* 125. *Edit. Amſt.* an. 1658. & GERHARDUS MERCATOR apud ANDREAM MASIUM. Critici opinionem hanc falſitatis luculenter coargui arbitrantur ex *Jud. cap.* 9. *v.* 6. *&* 7. ubi legimus Joatham Gedeonis filium è vertice Garizim Sichimitas ad montis radices verſantes allocutum eſſe. Praeterea apud JOANNEM *cap.* 4. Samaritana mulier ad puteum quemdam non longe ab urbe Sichem poſitum de templo ſuo loquens, quod ſuper Garizim fuiſſe exploratum eſt ex 2. *Machab. libro cap.* 6. *v.* 2. & ex JOSEPHO *Antiq.* lib. 11. *cap.* 8. §. 2. ait v. 20. *Patres noſtri in monte hoc adoraverunt*; & Chriſtus reſpondit v. 21. *Venit hora quando neque in monte hoc &c.* ex quo loquendi modo montem in conſpectu fuiſſe facile eſt intelligere. Demum diſerte etiam JOSEPHUS *Antiq.* lib. 4. *cap. ult.* §. 44. *lib.*5. *cap.*1. §. 19. *& cap.*7. §. 2. *lib.* 11. *cap.ult.* §. 6. *& lib.*13. *cap.* 9. §. 1. PROCOPIUS Cæſarienſis *de Aedificiis &c.* lib. 5. cap. 7. nec non ADRICOMIUS, & BROCARDUS oculati teſtes Sichimam urbem juxta Garizim jacuiſſe narrant. Talmudicos auctores duos a MASIO laudatos, qui montes Garizim, & Gebal circiter 60. mille paſſuum ab Jordane abeſſe narrant, his accenſere poſſumus: quinimmo ipſe etiam HIERONYMUS in *Epitaphio Paulae matris ad Euſtochium* hoc ipſum docuerat: *Tranſivit Sichem, non ut plerique errantes legunt Sichar, quae nunc Neapolis appellatur, & ex latere montis Garizim extructam.* Ne quis autem miretur cur EPIPHANIUS contrarium ſenſerit, errori anſam eſſe datam creditur ex *verſ.* 30. *cap.*11. Deuteronomii, quem inferius deſcripturi ſumus, & explicaturi. Enimvero etiam in *Panario* S. EPIPHANIUS Deuteronomii auctoritate ſe tuetur, non praetermittens tamen etiam auctoritatem libri Jeſu Nave, de qua pariter alias dicendum eſt, ubi nimirum eam pro ſe urget. Sed hic addit praeterea, montes Garizim & Gebal, quos inter media erat Neapolis, ita eſſe ſublimes, ut minime apti eſſe potuerint,

feruntur benedixisse Israel ii, qui in monte Garizim consistebant dicentes: *benedictus qui facit voluntatem Domini*, & vox audiebatur per plana camporum, ubi populus adstabat, & innuebatur ei ut diceret: *fiat, fiat*. Contra vero Ruben & Gad & reliqui cum eis in monte Gebal stantes ajebant: *Maledictus qui non facit omnia, quae scripta sunt in isto libro*, & respondebat omnis populus: *fiat, fiat*. Interpretatur autem fiat *Amen*. Nam voces è duobus montibus istae resonabant. Garizim etiam interpretatur (1) & *mons liberatus*, & *concisio inco-*

tuerint, ut qui ad radices erat populus responderet hominibus sex in vertice clamantibus. Porro cum libellus hic EPIPHANII media hac ipsa de situ montium Garizim & Gebal disputatione deficiat, ne liquet quidem utrum S. Doctor etiam alia pro sua sententia proposuerit argumenta in iis, quae desiderantur, desideranda. Verum cum in *Panario* illud unum proponat, nempe ita esse scriptum *in Deuteronomio*, *& lib. Jesu Nave*, hoc ipsum pro potissimo argumento habuisse jure & merito conjicere licet. Sed ejus Sententia adhuc probabilis videri posset ubi quis probabiliter, & legitime testaretur, duos montes Garizim, & duos montes Gebal fuisse in Palaestina, tunc enim alios ad Jerichunta suo nomine ita dictos, alios vero ad Sichimam fuisse, & sic Samaritanorum errore appellatos, censeremus: sed quis umquam haec tradidit? Quid quod mons quidam è regione Jerichuntis situs *Abaris* dicitur a JOSEPHO *lib.* 4. *c.* 8. §. 45.? GERHARDUS MERCATOR utramque sententiam conciliandam putavit, quod arbitrabatur facile fieri posse, si Garizim fuerit tractus montium ad urbem Hai, & ipsam quoque Jerichunta extensus ab urbe Sichima. Sed hoc utpote nullo legitimo testimonio comprobatum facile rejicitur. Quin etiam, ROLANDO, & MASIO adnotantibus, cum ipsis sacris Litteris *Gen.* 12. minime convenire posse videtur.

(1) Apud S. HIERONYMUM in libro, quem ex PHILONE, & ORIGENE concinnavit, *de interpretatione Nominum Hebraicorum &c.* Garizim sonat: *divisio, sive advena: accola, sive advena ejus: abscissiones* &c.

incolatus eorum. Quidam vero putaverunt, qui non diligenter Divinas scrutati sunt litteras, maxime qui de Samaritanis oriuntur [1], ne forte Garizim non sit, qui adjacet Sicimis, quae Sicima & Sichem dicitur, habens ex adverso Sichar [2] Urbem Samaritarum, in quam ingressus est Dominus, unde Samaritana illa mulier egressa invenit eum sedentem apud puteum [3]. Nunc autem Sicima Neapolis appella-

(1) Audiendus hic est Auctor *de locis sacrae Scripturae*, quisquis ille sit EUSEBIUS, aut HIERONYMUS: *Porro Samaritani arbitrantur hos duos montes* [Gebal & Garizim] *inter Neapolim esse, sed vehementer errant, plurimum enim inter se distant, nec possunt invicem benedicentium, sive maledicentium inter se audiri voces, quod Scriptura commemorat*. Inferius autem, ubi dictum est, Golgol, sive Galgal locum esse juxta Jericho subdit: *Errant igitur Samaritani, qui juxta Neapolim Garizim & Gebal montes ostendere volunt, quum illos juxta Galgal esse Scriptura testetur*.

(2) Itaque urbem Sichar a Sichem distinguebat EPIPHANIUS. Sed Auctor *de locis sacrae Scripturae* non Sichar, sed Sichem ab urbe Neapoli distinguit in vocibus Λοῦζα, Συχὲμ, & Τερέβινθος, ubique Sichem prope Neapolim esse docens. Non uni antiquae urbi contigit primo suo loco moveri, hinc parte urbis lapsu temporis pereunte, & illinc novis aedificiis urbem augentibus, ita ut suburbana in urbem transierint, & urbs suburbanus locus sit factus. Contigitne hoc fortassis & Sichem, ita ut tandem, quum Neapolis diceretur, ab antiquo suo loco distaret? Porro quid si antiquius nomen esset Sichem, quam Sichar, & locus ille eo nomine fuisset dicendus, licet alii & Sichar eum dicerent nomine, quod urbis potius Neapolis proprium erat? Sed est, qui velit ipsam Sichem ab Hebraeis dictam fuisse Sichar vel ex communi dialecto, cui frequentissimum est immutare Litteras, vel ut nomine, quod *mendacium, mercenarius*, aliaque hujusmodi sonare potest, Samaritanis illuderent. Vide LIGHTFOOTUM *Disq. Chorog.* &c. *cap.* 4. §. 4. & RELANDUM in 1. *par. Diss. Miscell. Diss.* 3. & *lib.* 3. *de Urbibus, & Vicis Palaestinae &c.*

(3) *Ev.* S. JOANNIS *cap.* 4. ubi S. EPIPHANIUM legisse constat *Sichar*

latur [1], civitas opulentissima Palaestinorum. Tunc autem Samaria dicebatur [2], atque Judaea. Samaria autem quoniam mons ipse naturaliter cujusdam Somer vocabatur: filium autem habuit iste Samoron, & dictus est mons Somar, & hinc nominis hujus appellatio consecuta est: maxime vero roborata per adventum eorum, quos ad colendum terras illas Rex Assyrius destinavit [3]. Nam quando captivitas accidit Judaeorum, convenerunt Seniores Israel, qui erant tunc in Babylone cum Hesdra Sacerdote, & qui vocabantur Consiliarii, aliique Senes, & oraverunt Assyriorum Regem, ut habitatores mitteret in Judaeam, ne

terra

char aut *Sychar*, quam lectionem Gr. Cod., Syrus, Arabs, Vulgata &c. comprobant reclamante licet HIERONYMO loco descripto *p.* 55. nec non q. *in Gen. cap.* 45. ubi ait: *Hebraicè Sichem dicitur, ut Joannes quoque Evangelista testatur, licet vitiose, ut Sichar legatur, error inolevit*.

(1) Idipsum docet EPIPHANIUS in *Pan. lib.* 3. *pag.* 1055., & 1068.

(2) Incipit hic longa a proposita oratione digressio, in qua multa narrantur de Samaritanis, quae exstant etiam in libris *adversus haereses*, interdum, ut videtur, ipsis verbis exposita. V. Haeresim 8. §. 8. *pag.* 22. Ea solum, in quibus liber hic cum illis non convenit, adnotabo.

(3) Nusquam hic EPIPHANIUS hunc Regem proprio nomine appellat. In *Panario* Nabuchodonosorem vocat, sed constat ex 4. Reg. c. 17. Salmanasarum fuisse, qui TOBIAE c. 1. apud LXX. Enemessar dicitur, Salmon autem, prout aliqui putant, licet difficile probetur, OSEAE c. 10. v. 14. Reprehendendus cũ EPIPHANIO est NICAETAS *Thesaur. Orth. Fid. l.* 1. *c.* 33. ubi de Samaritanis loquens EPIPHANIUM fere ad litteram tacito nomine describit. Verum quid si quis velit nomen *Nabuchodonosor* fuisse omnibus Assyriis Regibus commune, ut nomen *Pharao* Regibus Aegyptiis? Enimvero tres occurrunt Assyrii Reges eo nomine appellati, quorum unusquisq; aliud quoque peculiare nomen habet.

terra luxurians sine cultore deficeret. Qui suscipiens eorum salubre consilium [1] direxit ad inhabitandum in locis illis gentes quatuor, idest Cudaeos,

(1) Regem Assyriorum novos in Samariam habitatores misisse ipsorum Israelitarum consilio, quos in Babylonem captivos adduxerat, nescio an sit verisimile, licet EPIPHANIUS idipsum repetat in *Panario* h. 8. §. 8. Libro 4. *Regum cap.* 17. ubi eadem narratur historia, nulla est hujus consilii mentio; & quidem apud Assyrios Reges familiare fuisse videtur, quos sibi subiciebant populos in alienam regionem mittere: ita enim etiam Teglathphalassar populos Damasci incolas in Iberiam misit & Albaniam, ut discimus ex 4. *Reg. c.* 16. *vers.* 9. idemque fuit, qui Ruben & Gad, dimidiamque Tribum Manasse, & Nephthalim aliò transtulit *Reg.* 4. *cap.* 15. *vers.* 29. & *Paral.* 1. *cap.* 5. *vers.* 26. Salmanasar autem non solum Cuthaeis aliisque barbaris Samariam habitandam tradidit *Reg.* 4. *cap.* 17. *vers.* 24. sed etiam Samaritanos jam hinc deportaverat in suas terras *Reg.* 4. *c.* 17. *v.*6. & *cap.* 18. *v.* 11. Consulendus est etiam AMOS *c.* 9. *vers.* 7. & apud Prophetas tum Judaeis, tum ceteris gentibus non semel occurrit minatio deportationis in alienam regionem. Porro notes velim in Samariam deductos populos ex iis, quos nuper Rex sibi subiecerat, fuisse, conici non temere ex lib. 4. *Regum* cap. 18. v. 34. & in alienas sedes migrare eos voluisse videri eadem de caussa, qua aliò translati fuerant Israelitae, ne scilicet novas res facilè molirentur, ut disertè monet S. JOANNES CHRYSOSTOMUS hom. 30. al. 31. in JOANNEM *Operum tom.* 7. p. 177. quinimmo ob id ipsum videtur gentes non ex uno tantum loco deductas in Samariam fuisse, sed ex pluribus, easque sermone non solum, sed etiam religione diversas. Hoc autem minime obficit, quin credamus barbaros in Samariam deductos fuisse, nè etiam terra illa sine cultoribus sterilis fieret, quod docet EPIPHANIUS cum sacris Litteris concinens, quae rem ita exponunt *Reg.* c. 17. *vers.* 24. *Adduxit Rex Assyriorum de Babylone, & de Cutha, & collocavit eos in civitatibus Samariae pro filiis Israel, qui possederunt Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.* SULPICIUS SEVERUS Hist. sacrae lib. 1. in Ed. Hornii c. 86. Salmanasarum Assyrios *in hostili solo*, nempe Samariae, *ad custodiam* posuisse, narrat. Utuntur eadem phrasi alii tum ex Latinis, tum ex Graecis Scriptoribus. Scilicet idem fuerat Barbarorum coloniam ad incolendam Samariam mittere, ac mittere ad custodiam,

daeos, & Cuthaeos,[1] & Seppharaeos,[2] & Anagogavaeos,[3] qui ascendentes Idola sua secum, quae tunc unaquaeque gens apud se coluerat, adtulerunt. Cum venissent autem, & residissent in terra Israel, vocati sunt Samaritani, propter quod Samaritanus *custos* interpretatur, custodiebant enim terram Israel. Postea vero leones, pardi, & ursi consurgentes in eos corrumpebant multitudi-

(1) Cuthaeos, & Cudaeos unã eamdemque gentem fuisse censet PETAVIUS in EPIPHANIUM, qui in *Panario* quoque eos distinguit. Distinguit autem etiam ANASTASIUS Sinaita *quaest.* 45. sed certe nostrum librum prae manibus habens. Porro Graecus textus ANASTASII juxta editionem GRETSERI habet Κυδιαίους, Κυθιαίους. HERVETUS autem, qui primus, sed tantum Latinè, ANASTASIUM edidit, habet *Cutthiaeos, Catthiaeos*, quod quidem ex fide alicujus Codicis fecisse censerem, nisi ea versio aliis etiam multis scateret mendis, si ex Graeco Codice, certe ex Cod. inprimis mendoso derivatis.

(2) In Graec. textu ANASTASII ex edit. GRETSERI est Σεφφασιαίους, GRETSERUS autem in margine apposuit Σεφαρουαίους. HERVETUS edidit *Sepharuaeos*. In *Panario* est Σεπφαρουραίους: & NICETAS *Thes. Orth. Fidei* lib. 1. c. 33. qui certe eum Panarii locum ante oculos habebat, scripsit *Sepharueraeos*, si fides versioni, quae est in Lugd. Bibl. PP. &c. Noster autem Cod. habet *Seppharaeos*. Non est dubium hos populos eos esse, quos LXX. 4. *Reg. cap.* 17. v. 25. adductos dicunt ἀπ' Σεπφαρουαΐμ, ut ex Cod. Vat. editum est, & Σεφφαρουαΐμ, ut extare aiunt in Cod. Alexand. Verum Cod. Vat. non est constans sibi: v. 31. habet Σεπφαουραΐμ.

(3) In *Panario* juxta editionem PETAVII legitur Αναγωγαναίους *Anaganaeos*, quo in loco SCALIGER legendũ censuit, Ανάγους Γαναίους: verum PETAVIUS Αυαναίους potius restituendum vult, eoque nomine Havaeos dictos censet, cum LXX. Αυαν scribant. Ast ego apud VVALTONUM invenio LXX. scribentes Αϊά, non Αυαν. NICETAS *laud. loco* legit *Anegoganaeos*. Hic secundum quod ms. habet ita edidi *Anagogavaeos*. HERVETUS quoque in sua versione ANASTASII ita scripsit. GRETSERUS invenit Αναγαβαίους, sed in margine & ipse reponit Αναγογαυαίους nescio an ex ipso Cod. Vat. 423. quem ipse consului, ubi p. 270. τοὺς Κυδιαίους, καὶ κυθιαίους, καὶ σεφαρουαίους, καὶ αναγογαυαίους.

tudinem, ita ut absumerentur ab eis; [1] pro qua re legati per dies singulos ab incolis, & habitatoribus ad Regem mittebantur Assyrium, quatenus eis de locis ipsis licentiam discedendi tribueret, propter hujusmodi saevitiam bestiarum. Mirabantur autem quomodo potuit Israel ibidem commanere. His autem compertis Assyriorum Rex [2] evocatis Judaeorum Senioribus sciscitatus est ab eis, quomodo possint in loco, quos dudum direxerat, immorari. Qui rectum dantes sine mora consilium, dixerunt nullam posse gentem ibidem residere, nisi Legem Domini Dei custodiat. [3] Qui cum poposcisset ab eis legem, ei protinus obtulerunt. Ipse vero reddens exemplaria, legis authentica penes

(1) JOSEPHUS *Antiq.* lib. 9. c. 14. §. 3. peste novos Samariae incolas fuisse vexatos narrat; frugum corruptione Chronicon Samaritanum: sed standum omnino est Sacris Litteris *lib.* 4. *Reg. cap.* 17. *vers.* 25. quibus cum EPIPHANIUS concinit, licet illae solummodo Leonum mentionem faciant: *Cumque habitare coepissent non timebant Dominum, & immisit in eos Dominus Leones, qui interficiebant eos &c.* Huc autem respicit elegans illa phrasis R. ISMAELIS, qui Cuthaeos *Leonum proselytos* vocabat, ut legitur in Kiddushin fol. 75. 2. docente LIGHTFOOTO in *Disquisitione Chorographica* Evangelio S. JOANNIS praemissa *cap.* 4. §. 1. 2.

(2) Quod praecipuum in modum adnotare hic juvat, illud est, non eumdem Assyriorum Regem fuisse, qui Cuthaeos in Samariam deduxit, & qui a Leonibus eos liberare studuit; licet etiam Sacrae Litterae rem ita referant, ut utrumque sub eodem Rege accidisse videatur. Scilicet uno in loco ea omnia referunt, quae spectabant ad Cuthaeorum coloniam in Samariam deductam. Ex lib. 1. ESDRAE cap. 4. v. 2. constat sub Rege Asor Haddan Cuthaeos Samaritanos nova Colonia auctos, & legem Moysis doctos fuisse.

(3) Quod Leones in novos Samariae incolas immiserit Deus, hanc affert caussam S. JO. CHRYSOSTOMUS

penes se detinuit [1], quae direxit incolis, & habitatoribus terrae Cudaeis, & Cuthaeis, ac reliquis, cum Esdra sacerdote [2], non Hesdra illo, qui vocabitur Salathihel, cujus erat pater Zorobabel, qui Zorobabel erat filius Jechoniae. [3] Hic igitur Hes-

MUS laud. *Hom.* scilicet, ut *potentiam suam ostenderet, quodque non ob imbecillitatem Judaeos tradidisset, sed propter incolarum peccata.* Quod repetit THEOPHYLACTUS in cap. 4. Jo. ubi CHRYSOSTOMUM expilat.

(1) V. infra p. *66*. Ceterū in *Panario* EPIPHANIUS haec solum tradit: Legis exemplum fuisse Regi datum, a Rege Esdram Sacerdotem cum illo ad Cuthaeos fuisse missum, & Cuthaeos Legem accepisse: cetera omnia, quae hic narrantur, silentio praeterit.

(2) Reticet Divinus Historicus nomen Sacerdotis, qui Cuthaeis exemplaria Legis adtulit. S. JOAN. CHRYSOSTOMUS reticet quoque hanc historiam referens *laud. homil.* in JOANNEM; sed S. EPIPHANIUS Esdram nominavit non solum hic, sed etiam h.8.§.8.& repetit in *Anacephalaeosi*. DAMASCENUS quoque *in lib. de Heraesib.* §.*9*. & NICETAS *Thes.&c. l.*1. *c.33*. idem nomen habent, haud tamen mirum est, cum uterque EPIPHANIUM exscribat. Illis addendus subit CEDRENUS *in Comp. Hist. &c.* & THEOPHANES Cerameus *hom.* 30. ubi de Samaritanis loquens librum EPIPHANII, quem edimus, ad manus habuisse videtur, & oratorem agens suo elogio hunc Esdram decorat, vocans τὰ θεῖα σοφὸν, τὸν τρόπον χρηστὸν, τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλον &c. *Divinarū rerum scientissimum, bonis moribus, & incomparabili virtute praeditum &c.* Fuerunt autem qui Lun, non Esdram, vocarunt missum in Samariam ab Assyrio Rege Sacerdotem, & qui contra sacrarum Litterarum fidem, duos Sacerdotes missos fuisse somniantes, Eleazarum quemdam, (TANCHUM fol. 17.4. substituit R. Sabiam) & Jannaei filium nomine Dositheum eos fuisse, commenti sunt. Dositheus Jannaei filius memoratur etiam ab HIERONYMO in *lib. Adv. Luciferianos &c.* & Sadducaeorum auctorem vocat, sed diu post Asor Haddan tempora ille vixit.

(3) PETAVIUS inveniens Esdram ab EPIPHANIO dici Sacerdotem ad Cuthaeos missum *Animadv. p.* 21. haec scribit: *Non videtur alterum Esdram ab eo intellexisse, qui Helcaliae filius Legis scriba dicitur. Sed alium tamen, si verum illud est, oportet fuisse.* Etiam FRANCISCUS SCORSUS in notis ad THEOPHANEM n. 4. hunc scriptorem in re chronologica lapsum pronunciat, quod Esdram Cuthaeis missum praedicet, & fatetur non reperire, quo pacto

Heſdras, quem diximus, aſcendens Hieroſolymam, Pentateuchum tantummodo, id eſt quinque libros Moyſi, detulit eis Veteris Teſtamenti libros ſcriptos ſecundum formam, quam dedit Dominus in monte Sina; quam formam Hebraei *deeſſion* [1] vocant, quod interpretatur *inſculptum*;

Nunc

pacto excuſet. Verum utrumque auctorem nimis facile hujus erroris reum dici puto, quod nimirum Eſdram Cuthaeis miſſum cum Eſdra illo confundant, qui poſtquã Judaei e Babylone in Judaeam redierunt, ſacros Libros reſtituit. Enimvero EPIPHANIUS diſtinguere hic voluiſſe videtur, ſed locus aut in mendo cubat, aut certe EPIPHANIUS memoria lapſus eſt, fuit enim *Eſdras filius Saraiae*, *filii Azariae*, *filii Helciae &c.* ut legitur *lib.* I. ESDRAE *c.*7. Sed potius locũ eſſe corruptum pro certo habeo, & ſcriptorem Cod. ex duobus periodi membris incipientibus, *Qui &c.* alterum omiſiſſe, errore in ms. non raro, crediderim. Itaque ſic, aut non multũ diſſimiliter videtur mihi ſcripſiſſe EPIPHANIUS: *non Eſdra illo, qui Judaeam rediit cum eo populi Duce, qui vocabatur Zorobabel &c.* Porro Salatihel fuit pater Zorobabelis, non hic illius, & Jechonias fuit avus Zorobabelis, non pater. Vide Paral. I. *c.* 3.

(1) Nuſquam alibi hoc nomen me legere memini, nec facile videbatur de eo aequã ferre ſententiam. Porro cum inferius ſcriptum ſit alio modo, nimirum *Deeſſenon* augebatur, etiam ſcriptoris culpa, in ſententia ferenda periculũ. Homo Hebraicarum litterarum peritiſſimus, & earum in Vaticana Bibliotheca interpres, cui locum hunc oſtendi, adnotabat Syriace די צִיון *De ſiun* ſignificare, *quod ſignatum*: די ציור *De ſiur* autẽ, *quod inſculptum*. Porro cum forma litterarum, quae in tabulis lapideis fuerunt impreſſae, ab Hebraeis vocetur כתב עִברי *Chethav Hebri*, *ſcriptura Hebraica*, & כתב הקדש *Chethav akqdeſc*, *ſcriptura ſancta*. conſiderandum quoque cenſuit verbo ὅσιον Graecos *ſanctum* dicere. Verum de Syriaco verbo hic agi non dubito: verbum enim Hebraeorum EPIPHANIUS refert, *Hebraei vocant*, & praeterea cum interpretatione ponit, *quod interpretatur inſculptum*: demum interpretatio nullo pacto ad ſanctitatem ſcripturae Hebraicae refertur. Itaque videtur ex hoc EPIPHANII libro, nos edoceri Hebraeos formam antiquiſſimam litterarum, quibus Lex ſcripta fuit in tabulis lapideis, appellare conſueviſſe antonomaſtice, *quod ſignatum*, aut mavis, *quod inſcul-*

Nunc enim non eadem sunt elementa litterarum, quibus Hebraei utuntur, librique eorum non sunt scripti juxta veterem formam, quae tunc in tabulis lapideis constat insculpta. Haec igitur forma, quam nunc tenent Judaei, vocatur *Soma birenus* [1]. Samaritani vero servant *deesse non*, quae forma

insculptum; neque est mirum vocē Hebraicam hic deformatam legi, nam & supra, ubi de Bdellio agitur *pag.* 14. Hebraicum verbum בדלח *bedolach* deformatum legitur, sic : *Bodallin*.

(1) Σήμερον Latinè significat *bodie*. Fortassis in Graeco textu erat σημερινὸς *hodiernus*. Nimirum Litteras, quibus Esdras Legem descripsit post captivitatem, si credimus EPIPHANIO, *hodiernas* dicebant Judaei, ut ab antiquioribus distinguerent, quibus Lex scripta fuit in tabulis illis, quas a Deo Moyses accepit. Porro Esdram novis litteris usum esse, cùm Legem *restauravit*, ut verbo utar TERTULIANI in lib. *de Habitu Muliebri* c. 3. non solus S. EPIPHANIUS hic, sed etiam HIERONYMUS docuit in Prologo Galeato, seu Praef. in lib. *Regum*, nec non EUSEBIUS in Chronico, nisi ipsius HIERONYMI additamentum sint ea verba, quae ibi leguntur de Esdra: *Affirmatur Divinas Scripturas memoriter condidisse, & ut Samaritanis non miscerentur, Litteras Judaicas commutasse*. Id ipsum plures ex Talmudicis confirmare ex VVALTONO scimus, *Proleg.* 3. §. 32. sed hic ex eo solum referam, quod in Talmud Babylonico legitur tract. Sanhedrim sect. 2. *In principio data est Lex in scriptura Hebraea, & lingua sancta, postea data est illis in diebus Esrae scriptura Assyriaca, & lingua Aramaea: postea elegerunt Israelitae scripturam Assyriacam, & linguam sanctam, & reliquerunt Idiotis scripturam Hebraicam, & linguam Chaldaicam. Qui nam sunt illi Idiotae? Respondet R. Chasda: Cuthaei. Quae nam est scriptura Hebraica? Respondet iterum Chasda: scriptura Libonaea*. Porro indictum nolo in libro illo Mischnicarum Legum, qui *Ordo puritatum* inscribitur tract. *de Lotione manuum* cap. 4. §. 5. Ed. Surenhusii par. 6. pag. 490. hoc me invenire monitum: *Targum in Ezram & Danielem polluit manus, Targum Hebraicè scriptum, & contra, ut & scriptura Hebraica, non polluunt manus, sed numquam polluunt nisi Assyriace scripserimus in pelle, & cum atramento*. R. MOSCHE Fil. Maimonidis haec explanans animadvertit tam scripturam, in qua Legem sui scribebant,

forma fuit olim, ut diximus in tabulis impressa lapideis. At Hesdra [1] ascendens a Babylone, volensque discernere Israel a reliquis gentibus, ut genus Habrahae non videretur esse permixtum cum habitatoribus terrae, qui tenent quidem Legem, non tamen & Prophetas; immutavit pristinam formam relinquens *deessenon.*, propter quod ea

I for-

bant, quam illam, in qua Legem scripsit Deus, Assyriam dici, hanc tamen esse ita dictam propter ipsius excellentiam ab אשרי *beatitudines*, ita ut hanc scripturam dicere Assyriam idem sit, ac *beatam* dicere. Constat itaq; etiam R. MOSCHE putasse aliis litteris ab iis,quibus Deus Legem scripsit, Legem suo tempore Hebraeos scribere consuevisse.Quinimmo idipsum ex ipsis quoque verbis descripti Moniti intelligi mihi videtur. Nulla exorta foret dubitatio utrum scriptura Hebraica pollueret manus, nisi Hebraei eam repudiassent. Scripturam Hebraicam vocant Talmudici, quā nos Samaritanam vocamus, ut descripta nos docet auctoritas ex *Sanhedrin.* Porro, ut ex eadem auctoritate quoque constat, distinguendum est inter Linguam & Scripturam, qua Lex scripta fuit; & hoc posito, animadvertamus oportet, Esdram Legem lingua sancta descripsisse minime esse ambigendum, sed solum certare Criticos de litterarum forma, quibus Esdras verba linguae sanctae expressit. Lis sub judice est, neque ego tantus sum, qui possim componere. Quod silere non debeo illud est, eos, qui novis litteris Esdram esse usum volunt, non solum conjecturis agere, sed etiam veterum Scriptorum auctoritate, solummodo autem conjecturis, qui stant ex adverso. Expendere autem ex qua parte conjecturae illae habeantur probabiliores, res est altioris indaginis, & plena periculosae aleae res foret judicare. Praeterea animadvertere juvat, ex hoc EPIPHANII libro, qui primam sententiam tuentur non unum tantummodo novum patronum, nempe ipsum EPIPHANIUM, adeptos esse, sed plurimos; etenim Samariticas litteras, & Hebraeorum vario nomine appellatas fuisse tradit, & ipsa nomina, ut nota refert, quae quidem eorum sententiae optime respondent, luculenterque eam comprobant, atque confirmant.

(1) Esdras hic est, qui cum Zorobabele in Palaestinam rediens Divinos Legis libros deperditos, aut saltem corruptos, seu mavis dicere confusos perturbatosq; restauravit.

forma a Samaritanis praeoccupata jam fuerat [1], ut per hoc Habrahae semen distingueretur a Nationibus reliquis. Sed nos his pervenientes in locis, coacti sumus ob occasionem causae hujus ampliare sermonem.

Erant itaque, qui permanserunt ex gentibus, in terra Israel, pro diversis rebus Samaritani vocati: [2] Primum a Somer, uno ex filiis Cha-

(1) Rabbinorum nonnulli ex iis, qui apud se Legem iisdem exaratā litteris, quibus est digito Dei scripta in tabulis, non habere fastidiunt, Cuthaeis non authenticum librum fuisse datum volunt, ut in hoc libro EPIPHANIUS tradit, sed ejus exemplum scriptum litteris profanis, & comminiscuntur Israelitis ante captivitatem duplex litterarum genus fuisse, sacrarum nempe, & profanarum, sacrarum, quarum usus in sacris, & quibus legem scripserat Deus, & ipsi quoque scribebant, profanarum autem, seu civiliū, quae in aliis quibuscumq; rebus adhibebantur, sed quas postquā Cuthaeis legem describere coacti fuere, & illis ad hoc usi sunt, ne esset inter se, & Cuthaeos, seu Samaritanos *consortium, & communio in ejusdem Scripturae genere*, abjecerunt, in earum locum substituentes, ad communem usum, litteras illas, quae Rabbinicae dicuntur. Sic R. TANCHUM apud POCOCKIUM cap. 9. *Notarum in Praef. Maimonidis in libros Mischnaioth* in Ed. a Reinerio curata Lipsiae an. 1705. *p. 339.* ubi agens POCOCKIUS *de lotionibus Judaeorum*, cum Legis volumina Assyriacè scripta manus polluere Rabbinos putasse monuerit, hac illustrat R. TANCHUM narratione. Verum in tract. *De Lotione manuum* cap. 4. §. 5. cujus verba superius retuli pag. 64. n. 1. non omnia Legis volumina, sed Scripturam Assyriam in pelle scriptam, & atramento manus polluere statuitur. Quod autem spectat ad commentitiam illam litterarum distinctionem in sacras, & civiles, vide VVALTONUM Proleg. 3. §. 34.

(2) ANASTASIUS Sinaita, quae sequuntur, usque ad finem paragraphi refert *Quaest.* 45. ubi ait, ea accepisse *ex Epiphanio ad Diodorum*. Jamvero en novum innuimus locum, unde licet Graecum textum libri EPIPHANII, quem edimus, restituere; in principio tamen ANASTASIUS nonnulla brevius complectitur, & in epitomen redigit.

Chananaeorum, & Pherezaeorum [1], priusquam Habraham Patriarcha ad eamdem terram Divinitatis adveniret, & appellabatur Somer, & Somoron, tam mons, quam omnia, quae montis vicina esse videbantur. Rursus praefatae gentes, ab Assyriorum Rege transmissae, vocatae sunt Samaritani, qui *custodes* interpretantur. Habet autem & aliam contemplationem nominis hujus intentio [2]: propter custodiam, videlicet Legis, quoniam qui missi fuerant, Legis putabantur custodire mandata. Dicit enim Scriptura [3] de ipsis: *quoniam manserunt facientes Legem Dei, & adorantes idola propria*. Cum vero Lex idola nullatenus adoranda praecipiat, quomodo Lex ab eis poterat custodiri? Verumtamen ista causa hinc insinuat intelli-

(1) In *Panario* h. 9. §. 1. habet Somer habuisse patrem ex genere τῶν Φερεζαίων, καὶ Γεργεσαίων. *Pherezaeorum, & Gergesaeorum &c.*

(2) EPIPHANIO familiare fuit plura etyma eidem nomini tribuere, & quae hic de Samaritanorum nominis origine docet, repetita invenies etiã in *Panario* h. 9. §. 1. Ceterum rectè primam originem nominis Samaritanorũ a Somer repetit, ea enim sola vera est, quam comprobant Sacrae Litterae libr. 3. *Reg. cap.* 16. v. 24. ubi legimus, quod Amri Rex Israel *emit montem Samariae a Somer duobus talentis argenti, & aedificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Somer domini montis Samariam*. Concinit cum Sac. Litteris JOSEPHUS *Antiq. Jud. lib.* 8. *c.* 12. §. 5. & *lib.* 10. *c.* 9. §. 7. nec non S. JOAN. CHRYSOSTOMUS *Hom.* 31. in JOANNEM. Cetera etyma minus propria sunt, licet illud, quod Samaritae hoc nomine dicti sint fere ac *custodes*, veterum plurimi crediderint; ita enim sentientes eorum Opera consulens invenies ORIGENEM, AMBROSIUM, AUGUSTINUM, GREGORIUM magnũ, EUSEBIUM, aliosque, quorum tamen aliqui ad custodiam Legis, alii ad custodiam terrae etymon illud referunt.

(3) Lib. 4. Reg. cap. 17. v. 33.

gentiae modum. Scientes profaniſſimi Sacerdotes [1] memoratarum quatuor [2] Gentium, cum Heſdras Sacerdos miſsus advenerit, qui abominabatur idola juxta Divina Praecepta, & quiſquis inveniretur ſerviens idolis lapidibus, jubente Lege, necabatur celeriter, è ſuis excelſis culminibus idola propria ſubſtulerunt, & occulerunt in monte Garizim, in loco nimis abdito, atque ſecreto. Fuerunt autem idola

(1) Sacerdotes, qui idola abſconderunt, ſeptuaginta fuiſſe, tradit PROCOPIUS Gazaeus in *Deut.*

(2) Gentes in Samariam a Rege Aſſyrio miſſas quinque fuiſſe ex Divino Hiſtoriographo intelligimus 4. *Reg. c.* 17. *v.* 24. *Adduxitque autem Rex Aſſyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath, & de Sepharavim, & collocavit eos in civitatibus Samariae pro filiis Iſrael.* JOSEPHUS quoque *Antiq. lib. 9. cap.* 14. §. 3. populos in Samariam deductos quinque fuiſſe diſerte tradit, licet ſolos Cuthaeos ſuo nomine appellet. NICEPHORUS quoque *Chronologiae tripartitae p. 2. cap.* 16. Cuthaeos ſolum nominat, & apud Rabbinos nullo fere alio nomine ac Cuthaeorum appellari ſolent Samaritani, quod utrum ex eo factum ſit, quod maxima coloniae pars in Samariam deductae ex Cuthaeis foret, aut quod Hebraei Samaritanis eo nomine illudere velint ſecundum ſuſpicionem LIGHTFOOTI *Diſq. Chor. &c.* cap. 4. §. 1. videant alii. Verum, quid eſt, quod S. EPIPHANIUS dicit, fuiſſe quatuor gentes in Samariam deportatas? Praeterea haud bene convenit cum S. Litteris Cudaeos, & Anagogavaeos recenſens, & omittens, qui erant de Babylone, & de Avah, & de Emath. Quid? nec ſibi ipſi conſtans eſt. Quatuor eas fuiſſe gentes docet, & quatuor quidem ſuperius memorat Cuthaeos, Cudaeos, Anagogaveos, & Seppharaeos, ex quibus Cudaei, & Anagogavaei in S. Codice nullatenus memorantur; inferius autem & ipſe hos praeterit, & praeterea non amplius quatuor, ſed quinque gentes memorat, nempe illas ipſas, quas etiam S. Litterae recenſent, Babylonios, Cuthaeos, viros Etham, Evaeos, & Seppharium. Mira certe ea eſt inconſtantia, ita ut exiſtimare aequum eſſe videatur, libros EPIPHANII apprime corruptos ad nos perveniſſe, aut ejus ſententiam haud probe nos aſſequi.

idola numero quatuor [1], sicuti habet antiqua traditio. Nam viri Babylonii Deam Sochoth Benith colebant, & viri Chuth Deam Nerigel, & viri Etham Deam Asimath, & Evaei Deam Nebaztharchar [2], & Sapharium, & averterunt cor Samaritanorum docentes eos ad montem Garizin orare; quapropter ubicunque fuerint ad montem se conver-

(1) Plura sunt idola, quae memorantur 4. Regum *cap.* 17. legitur enim, *Viri Babylonii fecerunt Sochoth-Benoth, viri autem Chutaei fecerunt Nergel, & viri de Emath fecerunt Asima. Porro Hevaei fecerunt Nebahaz, & Tharthac. Hi autem, qui erant de Sepharvaim comburebant filios suos igni Adramalech, & Anamelech, Diis Sepharvaim*. De hisce idolis praeter hujus loci *libri* 4. *Reg.* interpretes, agunt SELDENUS *de Diis Syris &c.*, & BEJERI in eum *additamenta &c.*, JO: NICOLAUS in libros CUNAEI de *Rep. Hebr. l.*2. *c.*6. *&c.*

(2) Sacrae Litterae, ut vidimus, habent *Nebahaz, & Tharthac*: at vero EPIPHANIUS unum & idem numen, & Nebahaz, & Tharthac facit, & Deam vocat. Enimvero etiam MARSHAMUS Tharthac numen censuit a Nebahaz minime diversum. Porro Seppharaeos quoque propria Numina habuisse narrat auctor libri *Regum*, nempe Adramalech, & Anamalech, & hic EPIPHANIUS Deam Nebaztharchar Evaeos coluisse dicit & Sapharium; dummodo forte post verbum *Sepphariu*m non desit aliquid librarii oscitantia praetermissum. Ceterum ubi essem certior EPIPHANIUM, quae hoc loci asserit, ita consulto scripsisse, ut ad omnia animadverterit, non autem memoria tantummodo fidens sua, ejus a Sacris Litteris dissensionem diluerem, adnotando, unum & idem Numen ab eo forte habitos nonnullos Deos, qui veluti inter se distincti apud Sacras Litteras recenseri videtur, quod nimirum unum & idem Numen secũdum varias nationes, variis nominibus cuique nationi peculiaribus appellent. Scilicet difficile minime foret conjectando probare sub nominibus *Nebahaz*, & *Tharthac* non secus ac nominibus *Adramalech*, & *Anamelech* Lunam & Solem latere. Quod si unum idemque sit numen Nebahaz, & Tharthac, nec deessent conjecturae, quibus suaderem etiam Adramalech & Anamelech idem Numen significare juxta variam potentiam vario nomine appellatum. Sic apud Graecos, Latinosque tergemina erat Hecate, unde VERGILIUS Aen. *lib.* 4. *v.* 510.

Tergeminamque Hecaten, tria Virginis ora Dianae.

vertentes orant. Qui in Oriente sunt ad Occidentem respiciunt, & qui sunt in Occidente ad Orientem, & qui in Aquilone similiter intendunt ad Meridiem, & qui in Meridie ad Aquilonem montis aspiciunt, ut impleatur Scriptura, quae dicit: *manserunt facientes Legem Dei*, & *adorantes idola propria*. Nam licet ipsi, qui adorant, ignorent occulta in abdito montis idola [1], impossibile tamen est, ut Divina Scriptura juxta rei hujus sententiam mentiatur. Oblata vero nobis est hujus expositionis occasio propter duodecim Tribus, quae in monte Garizin, & in monte Gebal ordinatae sunt, sicuti habet ipsa numeri ordinati discretio. Decepti sunt igitur ii, qui Deuteronomium [2] non intelligentes advertunt, ut aliam scri-

pturam

(1) Sacrae Litterae Samaritanos idolorum cultores dicunt, sed minime huic suffragantur narrationi, quod haec idola sub terram defossa essent. JOSEPHUS quoque hoc neutiquam tradit. Sed de Idololatria Samaritanorum videndus omnino est RELANDUS *Diss. Miscel. par. 2. Diss. 7*.

(2) Verba Deuteronomii, ad quae hic S. EPIPHANIUS adludit, exstant cap. 11. v. 30. ubi de montibus Garizim & Gebal dicitur: *qui sunt trans Jordanem post viam, quae vergit ad Solis occubitum in terra Chananaei, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quae est juxta vallem tendentem & intrantem procul*. Porro hic locus est ille, unde concludere posse sibi suadet S. Doctor, Garizim & Gebal, quibus super benedixerunt, & maledixerunt Israelitae, prope urbem Neapolim non fuisse. Nempe nullum fortasse alium locum Galgal dictum noverat, quam illum Jericho, & Jordani proximum, secundum ea, quae legimus JOSUE *c. 5. v.* 8. nec animadvertit quod hic nondum eo nomine vocabatur, cum Moyses Deuteronomium scripsit. Locus, quem Galgal appellat Moyses, RELANDO &c. Galilaea est, quam sic dici etiā putant JOSUE *c. 12. v. 23.* ubi inter Reges ab Josue devictos Rex Galgal gentium memoratur.

Sed

pturam sibimet facerent: arbitrati sunt enim montem, qui contiguus est Neapoli, sicut supra retulimus, hunc esse Garizin, qui nimis altus est, cui etiam, qui locatus ex adverso est, quem suspicantur esse Gebal, & ipse vehementer excelsus est; Sicima quippe inter duos montes in convalli sita est [1], hinc inde montium objectione conclusa.

Fece-

Sed volo his reponi posse Regem Galgal gentium memoratum JOSUE 12. eum censendum esse Regem, cujus sub ditione erant loca inter Jordanem, & Jericho, & Regem Galgal dici, quod nimirum regnasset, ubi locus a JOSUE Galgal dictus erat: praeterea in *Deut.* hunc locum eodem hoc nomine Galgal a Moyse per prolepsin appellari, seu potius verba *contra Galgalam* ex additamentis esse, quae Pentateucho facta constat, ut notat CALMETIUS *Diss. in Pent.* quid tum? Enimvero licet daremus haec esse vera, nequaquam tamen satis essent, ut probarent jure & vere EPIPHANIUM ex *Deut. cap.* 11. *vers.* 30. colligere montes Garizim & Gebal proximos fuisse Galgal juxta Jordanem. Hebraicum verbum מול quod aliquando sonat *juxta*, aliquando *e regione*, LXX. interpretantur *ἐχόμενον juxta*, sed potius interpretari debuissent *e regione*, *contra*, ut quidem habet Vulgata. Porro in hoc sensu מול & de locis longo intervallo proximis recte dicitur. In *Deut.* initio mare Rubrum committit cum campis Moab, ut optime adnotat MASIUS.

(1) Sic quoque BENIAMIN Tudelensis Sichem in valle inter montem Garizim & Gebal jacere testatur. Concinit PHOCAS quoque, qui Palaestinam duodecimo seculo perlustravit, nec dissentit THEODOTUS apud EUSEBIUM *Praep. Evang. lib.* 9. 22. Porro Sichem *ab humero, id est, leni acclivitate dicta est*, inquit CELLARIUS *Geog. Ant. l.* 3. *c.* 13. Enimvero ad radices Garizim ita fuisse positam, ut tamen ejus pars per jugum montis extenderetur, ex THEODOTO & PHOCA laudatis colligi posse videtur, nec non fortassis ex HIERONYMO, qui in *Epitaphio Paulae &c. ex latere Garizim extructam* dicit. Neque vero praeteribo vallem inter montes Gebal & Garizim jacentem fuisse multo angustā THEODOTO eodem teste, ita ut propemodum juncti viderentur vertices utriusque montis; video enim hoc opportune reponi posse ad illud, quod habet Auctor *de loc. Sac. Scripturae* descriptus *p.* 57. *n.* 1. scilicet distasse inter se plurimum montes, quos inter media erat Neapolis,

Fecerunt autem Samaritani, qui in civitate ipsa commanent gradus in monte, & templum quodam in edito construxerunt, ut, sicut diximus, sursum in monte orare videantur, quem Garizin ipsi vocant juxta quandam oblivionis incuriam (1), non juxta fidei rationisque veritatem. Nam liber aliter habet historiae. Sed hi falluntur, qui id quod est, non diligenter aspiciunt. Denique montes isti adeo sublimes, & altissimi comprobantur, ut nemo sursum loquentem in convalli possit audire. Quomodo ergo principes Tribuum, qui sursum erant sex homines de tanta sublimitate vocem suam populis auditam facere poterant, ut, qui deorsum stabant, responderent: *Amen*. Super mille namque pas-

lis, ita ut esse non possint montes Garizim & Gebal, quibus super alterno cantico benedixerunt & maledixerunt Israelitae, cum invicem audiri non potuissent.

. . . . *οὐδέ ποτε δενδρα λαχνήεντα πονεῦσιν.*
Εξαύτης δὲ μάλ᾽ ἄγχι δύ᾽ οὔρεα φαίνετ᾽ ἐρυμνά,
Ποίης τε πλήθοντα καὶ ὕλης. τῶν δὲ μεσηγυ,
Ατραπιτὸς τέτμηκ᾽, ἀραιὴ αὐλῶπις.

. . . . *Tecti juncto prope vertice montes*
Hinc gemini excipiunt, herbasque nemusque ministrant.
Quos inter raro angustus discrimine callis
Rumpit iter.

THEODOTI auctoritas de angustia vallis inter Garizim & Gebal jacentis comprobari potest recentis scriptoris auctoritate, hoc ipsum enim narrat oculatus testis MORISON &c. *Voyage &c. l.2. c.10. p.238.*

(1) PROCOPIUS Gazaeus blanditus sibi est, nosse etiam tempus, ex quo montem prope Sichem Garizim vocari coeptū est, inquit enim, nomen Garizin *robur adeptum esse suum post tempus illud, quo ab Assyriorum Rege coloniae in eam terram ductae sunt*, ejus autem proprium nomen fuisse *Somoron*; & ita imprudens non distinguit montem, quem super aedificata erat urbs Samaria, a montibus, inter quos sita erat urbs Sichem.

passus eminet altitudo montis aut amplius [1], habetque grados plurimos, &, ut ajunt quidam, mille quingentos, & supra [2]. Per hoc igitur, quod possibile non est, ut audiatur deorsum vox eorum, qui sursum sunt, protinus arguuntur montes isti non esse, quos Scriptura Divina significat. Tum consequentia libri Hiesu Nave manifestat, quando

K ad

(1) Mons Garizim adeo sublimi vertice erigitur, ut Rabbini Samaritae commenti sint, non esse immersum in aquis, quando illae universam terram longe lateque diluviarunt, ut legere est in *Bereschith Rabba Parascha* sect. 32. §. 16. & *Elleh haddebharim Rabba, Fol.* 292. 2. 3. Loca referuntur a LIGHTFOOTO in *Hor. Hebr. in Jo. cap.* 4. *v.* 20. & *v.* 25. Verum quicquid de hoc sit, falsum enim omnino esse dubitari nequit ex *cap.* 7. *Geneseos vers.* 19. insignis certè altitudinis esse Garizim neminem fugit, & JOSEPHUS quoque *Ant. lib.* 11. *cap.* 8. §. 2. *ceterorum montium in Samaria altissimum* vocat.

(2) Quod per quosdam gradus pateret adscensus ad verticem Garizim etiam nummi veteres fidem faciunt, quorum duos ex VAILLANTIO de *Numismatibus aereis Imperatorum &c. in Coloniis* & *Municipiis percussis* par. 2. pag. 244. & 263. Ed. Paris. an. 1688. hic adponimus. Alter ad Philippum Seniorem spectat, alter ad Otaciliam Severam.

Verùenimvero tot eos gradus fuisse quot putat S. EPIPHANIUS, aut mille sexcentos & unum, quot ait PROCOPIUS Gazaeus in *Deut.*, minus credibile esse videtur; praesertim vero si vallis inter duos montes jacens, ubi urbs extendebatur, angusta multum erat, qualem describit THEODOTUS superius laudatus. Itaque longe verisimilius loquitur αὐτόπτης Auctor Itinerarii veteris Jerosolymitani, qui eos gradus fuisse trecentos asserit, adnotante RELANDO *Palaestinae &c. lib.* 2. *c.* 11.

ad Orientalem plagam Hiericho duos illos montes esse commemorat [3], id est Garizin, & Gebal: Orien-

(3) EPIPHANIUS, qui nullum alium locum nomine Galgal novisse videtur, quam illum Jordanem inter & Jericho, sic appellatum, postquam in eo Israelitae circumcisi sunt JOSUE 5. *vers.9.* haud mirum est, quod dicat, ex libro JOSUE colligi, montes Garizim & Gebal Orientales esse Jericho, cum eos juxta Galgal positos dicat Moyses *Deut.* 11. *v.* 30.. Certe constat ex dicto capite libri JOSUE, nec non ex c. 4. v. 19. Jerichunti Orientalem fuisse locum illum, post circumcisionem populi in eo peractam, Galgal dictum. Porro etiam in *Pan.* EPIPHANIUS ex libro JOSUE constare monet Garizim & Gebal ad Sichem non fuisse. PETAVIUS in margine laudat JOSUE *cap.* 8. quod crediderit, ut puto, eam sententiam amplexatum esse EPIPHANIUM, cum animadverterit, quod laudato capite statim ac narratum est urbes Jericho, & Hai fuisse captas, earumque gentem & Reges caesos, subjicitur, tunc aedificasse Josue Altare Domino in monte Gebal, & peractam esse imperatam a Moyse caeremoniam rogandi Deū bona super Garizim studiosis legis, mala vero contemptoribus super Gebal. Enimvero hinc quoque S. Doctor postulare poterat suae sē. tentiae favorem. Verū ex hoc ejus libro περὶ λίθων patet, illum postulasse secundum eam, quam exposuimus, animadversionem. Ceterum aut ex *Deut.cap.*11.*vers.*30. illud solum probatur, quod e regione Galgal Jerichuntis fuerint Garizim & Gebal, & nullo modo quod fuerint illi proximi, aut certe Galgal, de quo illic mentio est, alius locus est ab eo, qui erat inter Jordanem & Jericho. Qui plura vult MASIUM adeat, & RELANDUM: conjecturas hic ego meas tantummodo afferam. Certum est ex *Deut. cap.* 11. *v.* 31. Moysem jussisse, ut Israelitae, cum ingressi forent in terram promissam, ponerent benedictionem super montem Garizim, & maledictionem super montem Gebal, verisimile autē minime est, quod Josue mandatum hoc non fecerit ubi primum potuit. Quid itaque fecit deletis urbibus Jericho & Hai *Jos.* 8.? Si montes Garizim & Gebal in Galgalis erant ad Orientem Jericho, cur statim ac Galgalis venit *Jos.* 5. non fecit? Certe ab Jericho urbe omnium proxima nihil erat timendum, erat enim ipsa timore plena, ideoque clausa, & munita *Jos. cap.* 6. & quidem ab ea nihil timuisse Josue illud nos facit certiores, quod ibi circumciderit populum; & fecerit Phase *Jos.* 5. *v.* 8. & 10. Quid igitur? quid? nempe erant montes Garizim & Gebal trans Jericho, & Hai, & idcirco solum his deletis potuit jo-

rientalis autem plaga Hiericho sita est juxta Galgal, qui est locus Galgalae [1]. Sicima vero ad partem est

K 2 aqui-

Josue eos usque progredi (erant enim vicini) & Mosis mandata ibi peragare. Attamen inde statim retrocessisse videtur ad Galgal, namque his auditis cum ceteri Reges trans Jordanem ad arma conclamarent, Gabaonitae vero foedus cum Hebraeis percutere vellent, hi perrexerunt ad Josue, *qui tunc*, verba ipsius JOSUE sunt, *morabatur in Castris Galgalae*. Nimirum utpote bonus Imperator Galgalis castra posuerat, erat enim locus hic juxta Jordanem, trans quem morabantur in urbibus tribus munitis Gad, Ruben, & dimidia tribus Manasse, quas ad se evocare, vel ad eas se recipere poterat, ubi eum premerent Chananaei. Enimvero tum etiam cum Gabaonitis, quos quinque Reges Chanaan oppugnabant, auxilio venit, ex Galgalis processit *Jos.* 10. v. 7. *reversusque est inde ad locum Castrorum in Galgala* v. 43. & etiam cum postea multa alia bella gesserit, Regesque triginta & unum jam ceciderit, & Chanaan jam bello subactam, subigendamque distribuit, in Galgal erat *Jos.* 14. *v.* 6. Porro neque est fortassis contemnendum ad sententiam EPIPHANII, de qua agimus, confutandam argumentum, brevissimum intervallum, quod Galgal interest & Jericho. Scilicet Galgal erat ad Orientem Jericho *Jos.*4. *v.*19. & jacebat *in campestribus* illius *Jos.* 5. *v.* 11. ita ut ab ea duo millia passuũ tantummodo distaret testibus S. HIERONYMO voce *Galgal*, & PROCOPIO Gazaeo in *Deut.* *&c.* Quid itaque potuit EPIPHANIUS in suspicionem saltem non venire, ne forte erraret putando, quod inter Jericho & Galgal Garizim & Gebal essent, præsertim cum eos altissimos montes esse non ignoraverit? Mirum hoc magis est, quod Sac. Litterae aperte dicant Galgal fuisse in *campestribus*. Demum satis amplam ad utrumque Jordanis latus fuisse vallem quid potuit EPIPHANIUS non animadvertere: praesertim cum ea loca peragraverit? V. *Panar.* p. 133.

(1) Cod. sic. Numquid autem putabat EPIPHANIUS, & urbem, & Provinciam, Galgal nomine, fuisse ad Orientem urbis Jericho? Verum ejus sententiam corruptam potius fuisse reor aut ab interprete, aut a librario. PROCOPIUS Gazaeus, qui certe omnia illa, quae de montibus Garizim, & Gebal habet, ex hoc libro mutuatus est, nunc EPIPHANII sententiam in compendium redigens, nunc ipsis plane verbis referens, hunc ipsum locum describere videtur, cum ait: *Habet insuper etiam series libri Josue, quod duo isti montes ab Oriente Jerichuntis siti fuerint, ubi locus quoque Galgala, qui ab urbe ad secundum lapidem distat. Si-*

chi-

Aquilonis Hiericho, in Occidentem vergens, distans ab Hiericho millibus quinquaginta duobus [1] . . . . .

CETERA DESIDERANTUR.

chima vero ad Septentrionem & Occasum Jerichuntis vergit magis, ac ad quinquagesimum secundum lapidem ab ea distat.

(1) Hactenus codex Vaticanus, & qui ex eo sunt descripti. Epitome a GESNERO edita statim ac per compendium retulerit, quae sanctus EPIPHANIUS de duodecim lapidum Rationalis natura, colore, virtutibus &c. commentatus est, subjcit commentarium quemdam de Adamante, quem, ut habet titulus scripti, summus Hebraeorum Pontifex gestabat ter in anno ingrediens in Sancta Sanctorum: & postea ad lapides Rationalis redit singulos singulis filiis Jacob accommodans sic: Παῖδες Λείας δ. Ρυβὴν, σάρδιον. Συμεὼν, τοπάζιον. Λευὶ, σμάραγδος. Ἰούδας, ἄνθραξ. Παῖδες Βαλλᾶς β. Ἡ Βαλλὰ παιδίσκη ἦν τῆς Ραχήλ. δὲ ἐπεὶ οὐκ ἔτικτε, δίδωσι τῷ Ἰακὼβ αὐτὴν γυναῖκα πρὸς τὸ ποιῆσαι παῖδας. εἰσὶ δὲ οὗτοι. Δὰν, σαπφεῖρος. Νεφθαλεὶμ, ἴασπις. Παῖδες Ζελφᾶς β. Ἡ Ζελφὰ παιδίσκη ἦν τῆς Λείας, καὶ δίδωσι τῷ Ἰακὼβ γυναῖκα πρὸς τὸ ποιῆσαι παῖδας. εἰσὶ δὲ οὗτοι Γὰδ, λιγύριον. Ἀσὴρ, ἀχάτης. Παῖδες Λείας β. Ἰσάχαρ, ἀμέθυστος. Ζαβουλὼν, χρυσόλιθος. Παῖδες Ραχὴλ β. Ἰωσὴφ, βηρύλλιον. Βενιαμὶν, ὀνύχιον. *Filii Liae quatuor: Ruben, Sardium: Symeon, Topazion: Levi, Smaragdus: Judas, Carbunculus: Filii Ballae duo. Balla ancilla erat Rachelis. Haec autem, cum non pareret, dedit eam Jacobo in uxorem, ut filios ex ea susciperet: nati autem sunt ex ea: Dan, Sapphirus: Nephthalim, Jaspis. Filii Zelphae duo: Zelpha erat ancilla Liae, & dedit eam Lia Jacobo in uxorem, ut ex ea filios procrearet: sunt autem hi: Gad, Ligyrion: Aser, Achates. Filii Liae duo. Isachar, Amethystus: Zabulon, Chrysolithus. Filii Rachelis, duo. Joseph, Beryllion: Beniamin, Onychium.* Itaque haec ipsa fortassis fuit ratio, qua tandem singulos Rationalis lapides singulis Tribubus S. EPIPHANIUS accommodaverat, sed utrum S. EPIPHANII sit etiam commentarius ille de Adamante, an Epitomes auctor aliunde transtulerit, certo scire non possumus; mallem tamen EPIPHANII non esse, cum multis erroribus scateat, quos notare non praeterit BRAUNIUS *de Vest. Sacerd. Hebr. lib. 2. c. 20. §. DCXXVIII.* Ceterum, quae certo deesse scimus, haec sunt. Deest sententia S. Doctoris de potiori ratione accomodandi lapides Rationalis duodecim Tribubus, & desunt animadversiones ex ipsorum lapidum contemplatione habendae ad pietatem fovendam; utrumque enim in Epistola, ut ajunt, nuncupatoria ad Diodorum promittitur.

INDEX RERUM.

A

B

C

D

De

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

Sacer-

T

V

Z

F I N I S.

